

Byrom som arena for sosial inkludering

En studie av hvordan Kong Christian Fredriks plass fungerer som en arena for sosial inkludering.

Karsten Røise Hustad

31. Mai 2023

Institutt for geografi

Universitetet i Bergen

Forord

Jeg vil starte med å takke min veileder Knut Hidle for gode råd, konstruktive innspill og generelt mye positivitet gjennom hele prosessen fra den spede begynnelse med prosjektskisse til fullført masteroppgave. Jeg vil også rette en takk til Institutt for geografi ved Universitet i Bergen hvor jeg har hatt fem lærerike år. Videre vil jeg rette en stor takk til informantene som deltok på intervjuer og satt av tid for disse møtene.

Jeg må også takke alle medstudenter som jeg har hatt igjennom disse årene for et fantastisk sosialt miljø hvor man har stiftet mange bekjenskaper. Jeg vil spesifikt takke alle de som daglig sitter på lesesalen for inspirerende diskusjoner innen både faglige og ufaglige tematikker. Christoffer og Haakon må nevnes fordi de siden dag en har stått ved min side gjennom hele studieløpet, både på og utenfor universitetets lokaler. Min kjæreste Susanne må takkes for positivitet, medlidenhet og motivasjon fra sidelinjen. Og helt til slutt må jeg takke min familie for støtte under hele studietiden, spesielt min far som har bidratt med tilbakemeldinger i flere oppgaver.

Sammendrag

Denne masteroppgaven har hatt som formål å belyse hvordan byrom fungerer som en arena for sosial inkludering, med Kong Christian Fredriksplass som case. Oppgaven utforsker hvordan den fysiske utformingen påvirker den sosiale inkluderingen i byrommet, hvordan aktører legger til rette for aktiviteter og byliv i relasjon til inkludering, og hvordan det sosiale livet utspiller seg i byrommet. Litteraturen som har blitt brukt for å forstå og svare på problemstillingene er samfunnsgeografisk og sosiologisk litteratur. Den samfunnsgeografiske litteraturen er orientert rundt stedsteori og litteratur fra planleggingsfeltet. Den sosiologiske litteraturen som er benyttet er litteratur om sosial inkludering og ekskludering. Datagrunnlaget for oppgaven er basert på semistrukturerte intervjuer, kvantitative og kvalitative observasjoner, spørreskjemaer, feltsamtaler og sekundærdata.

Den fysiske utformingen og møbleringen i byrommet fremstår som inkluderende ved at den er universelt utformet og møbleringen er satt opp på en måte som inviterer til sosial interaksjon mellom brukere av byrommet. Andre funn i oppgaven viser at Kong Christian Fredriksplass er et byrom hvor det både legges til rette for og utøves en rekke aktiviteter og arrangementer. Aktivitet i byrommet skapes gjennom en åpen og mild regulering, samt engasjement for aktivitet fra lokale næringsdrivende aktører. Ved å belyse aktiviteter i byrommet og drøfte det opp mot det teoretiske rammeverket kommer det frem at en årsak som muliggjør ulike former for aktiviteter i byrommet, kommer som en følge av at byrommet har elastiske trekk. Oppgaven kommer frem til at det finnes flere mekanismer av sosial inkludering på Kong Christian Fredriksplass. Mekanismene av sosial inkludering forekommer gjennom den fysiske utformingen og i måten byrommet er regulert og tilrettelagt i henhold til sosialt inkluderende aktiviteter som finner sted i byrommet. Det kommer frem at aspekter som midlertidighet kan påvirke byrommet slik at graden av inkluderende mekanismer kan variere basert på endringer over tid og hvilken tilstand byrommet befinner seg i. Med utgangspunkt i funnene som har blitt analysert så konkluderes det med at Kong Christian Fredriksplass er et byrom med et fundament for å skape sosial inkludering, men at ulike aspekter kan påvirke graden av sosialt inkluderende mekanismer.

Innholdsfortegnelse

Forord	iii
Sammendrag	v
Innholdsfortegnelse	vii
Figurer, tabeller og bilder	x
1. Introduksjon	1
1.1 Formål og problemstillinger	1
1.2 Oppgavens oppbygning	2
2. Bakgrunn og beskrivelse av Kong Christian Fredriksplass	4
2.1 Bakgrunn for prosjekt.....	4
2.2 Om Kong Christian Fredriksplass	4
2.3 Fremtidsplaner for Kong Christian Fredriksplass og Marineholmen.....	8
3. Byrom	10
4. Teoretisk rammeverk	14
4.1 Sted, Rom og Tid.....	14
4.1.1 Locale.....	14
4.1.2 Elastiske og stramme byrom	16
4.1.3 Relasjonelt rom	17
4.1.4 Stedssans	18
4.1.5 Tid	20
4.2 Sosial inkludering og sosial ekskludering	21
4.2.1 Sosial inkludering.....	21
4.2.2 Sosial ekskludering	22
4.2.3 Hva er inkluderende og ekskluderende mekanismer?.....	22
5. Forskningsdesign og Metode	24
5.1 Forskningsdesign	24
5.2 Metodologi	25
5.2.1 Casestudie	25
5.2.2 Kvalitativ metode	26
5.2.3 Kvantitativ metode	27
5.3 Datainnsamling.....	27
5.3.1 Utvalg.....	28

5.3.2 Spørreundersøkelser	29
5.3.3 Intervjuer	30
5.3.4 Observasjoner	32
5.3.5 Sekundærdata	34
5.3.6 Posisjonalitet, insider eller outsider?	35
5.3.7 Kritisk refleksivitet	36
5.4 Datakvalitet	37
5.4.1 Reliabilitet.....	37
5.4.2 Validitet og overførbarhet.....	38
5.5 Etske betraktninger	38
6. Fysisk utforming og byrom	40
6.1 Kong Christian Fredriksplass et universelt og inkluderende byrom?	40
6.2 Betydningen av de fysiske forutsetningene for aktiviteten på Kong Christian Fredriksplass	44
6.3 Kvaliteter i den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass	47
6.4 Oppsummering av kapitlet.....	50
7. Tilrettelegging for aktivitet og sosialt liv på Kong Christian Fredriksplass	51
7.1 Aktivitet på Kong Christian Fredriksplass	51
7.2 Elastiske trekk ved byrom.....	53
7.3 Stramme trekk ved byrom.....	56
7.4 Midlertidige uttrykk ved Kong Christian Fredriksplass og fremtidsplaner	58
7.5 Oppsummering av kapitlet.....	64
8. Bruken av byrommet Kong Christian Fredriksplass	66
8.1 Hva brukes Kong Christian Fredriksplass til?	66
8.2 Døgnrytmen til Kong Christian Fredriksplass	69
8.3 Værforhold og årstid sin påvirkning for livet på Kong Christian Fredriksplass	74
8.4 Oppsummering av kapitlet.....	76
9. Konklusjon	78
9.1 Er den Fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass sosialt inkluderende?	78
9.2 Hvordan legger aktører til rette for byliv på Kong Christian Fredriksplass, og hvordan påvirker dette sosial inkludering?	79
9.3 Hvordan er det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass og hvilke faktorer er viktig for bruken av byrommet?	81
9.4 Hvordan fungerer Kong Christian Fredriksplass som arena for sosial inkludering?	82
9.5 Videre forskning	83
Referanser:	85
Liste over vedlegg	92

Figurer, tabeller og bilder

Liste over tabeller

Tabell 1 – Informanter og spørreundersøkelser.....	29
Tabell 2 - Oversikt over sekundærdatakilder som er benyttet i oppgaven.....	35
Tabell 3 - Oversikt over hvor mange som beveger seg gjennom Kong Christian Fredriksplass og hvilke fremkomstmidler de bruker:.....	66
Tabell 4 - Tabell over de som oppholdt seg på Kong Christian Fredriksplass. Tellingene er gjort av mennesker som åpenbart oppholder seg i byrommet.....	67

Liste over figurer

Figur 1 - Kong Christian Fredriksplass markert i blått.....	5
Figur 2 - Kart over Kong Christian Fredriksplass med lokaliteter som er omtalt.....	7
Figur 3 - Skisse av planene for hvordan Kong Christian Fredriksplass er forespeilet å se ut i fremtiden.....	9
Figur 4 - Småpudden på kart.....	67

Liste over bilder

Bilde 1 – Bilde av Vestlig del av Kong Christian Fredriksplass.....	6
Bilde 2 – Bilde av Østlig del av Kong Christian Fredriksplass.....	6
Bilde 3 – Bilde utenfor BI handelshøyskole.....	8
Bilde 4 – Bilde fra Bystrandfestivalen 2022.....	42
Bilde 5 – Bilde av rampe på bystranden.....	44
Bilde 6 – Bilde av parkeringsplass utenfor Bergen Kaffebrønneri.....	45
Bilde 7 – Bilde av veien som går gjennom Kong Christian Fredriksplass.....	45
Bilde 8 – Bilde av en benk utenfor BI.....	47
Bilde 9 – Bilde av uteserveringen ved Cornerteateret.....	47
Bilde 10 – Bilde av bruktmarkedet på Kong Christian Fredriksplass.....	54
Bilde 11 – Bilde av Småpudden.....	67

1. Introduksjon

Etter den andre verdenskrig ble byplanleggingen kritisert for å være materialistisk anlagt, hvor mye av planleggingen tok utgangspunkt i fremkommelighet og tilgjengelighet, i større grad enn hvordan byene skulle oppleves å være i (Jacobs, 1961). I nyere tid har planleggingen av byer og byenes offentlige rom blitt sentrert rundt at de skal levelige for mennesker. Å skape levelige byer, sammen med det økte søkelyset på bærekraftig utvikling har resultert i satsninger som *Framtidens Byer* (2009) hvor byrom er et fokusområde for å skape bærekraftige byer med levelige byrom. Planlegging rettet mot på levelige og bærekraftige byrom kan ses på som en positiv utvikling, men dette har også sine ulemper knyttet til sosial rettferdighet. Derfor har det i planleggingen vokst frem et større fokus med å betrakte menneskers stedssans og stedsbilder, samt den sosiale kompleksiteten ved et sted, når man skal utvikle inkluderende byrom (Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018).

1.1 Formål og problemstillinger

Formålet med denne oppgaven er å undersøke og finne svar på hvordan det sosiale livet i Bergen sentrum fremstår, og spesifikt undersøke dette gjennom hvordan byrommet Kong Christian Fredriksplass fungerer som en arena for sosial inkludering. Jeg har tatt i bruk tre analytiske innganger for å belyse de fenomenene jeg ønsker å finne svar på. Den ene inngangen er basert på hvordan ulike aktører legger til rette for det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass. Her søker jeg å finne ut av hvilke grep aktører tar for å bidra til bylivet i området, og hva slags perspektiver nøkkelaktører i området har om byrommet. Målet med denne inngangen er å få svar på hvilken grad aktører og sosiale strukturer spiller for den sosiale inkluderingen i byrommet. Videre har jeg sett nærmere på hvordan fysiske geografiske aspekter legger til rette for bylivet. Her har jeg tatt i bruk teori om hvordan fysiske forutsetninger legger til rette for sosiale handlinger, for å få svar på hvordan de fysiske forutsetningene endrer handlingsmønstre og for å få svar på om den fysiske utformingen innehar sosialt inkluderende eller ekskluderende mekanismer. Den siste inngangen jeg har tatt i bruk har som mål å finne svar på hvordan det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass er og hvilke aspekter som gjør at mennesker benytter byrommet. For å kartlegge hvordan bruken av byrommet var så ble metoder inspirert av Gehl (2010) sitt arbeid med bylivsundersøkelser tatt i bruk. Her ble konkrete detaljer om hvordan byrommet brukes identifisert.

Disse ulike inngangene er valgt for å svare på følgende problemstilling:

«Hvordan fungerer Kong Christian Fredriksplass som arena for sosial inkludering?»

For å kunne komme med dypere forklaringer på hovedproblemstillingen har jeg valgt ut tre underproblemstillinger som går i dybden i spesifiserte tematikker:

«Er den Fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass sosialt inkluderende?»

«Hvordan legger aktører til rette for byliv på Kong Christian Fredriksplass, og hvordan påvirker dette sosial inkludering?»

«Hvordan er det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass og hvilke faktorer er viktig for bruken av byrommet?»

1.2 Oppgavens oppbygning

For å skape et datagrunnlag for å besvare problemstillingen og underproblemstillingene ble det gjennomført feltarbeid på Kong Christian Fredriksplass i løpet av høsten 2022. Dette feltarbeidet besto av kvantitative og kvalitative observasjoner i byrommet, utdeling av spørreskjemaer, feltsamtaler og semistrukturerte intervjuer. Primærdata fra denne innsamlingen blir senere analysert gjennom et utvalg av teori som tar utgangspunkt i stedsteorier, planleggingslitteratur og teori knyttet til sosial inkludering og ekskludering.

Oppgaven har en oppbygning med ni hovedkapitler, som igjen består av flere delkapittel. Det første kapittelet presenterer tematikk og formål med oppgaven. Kapittel to presenterer bakgrunnen for studien og oppgavens feltområde Kong Christian Fredriksplass. I kapittel tre tar jeg for meg litteratur om byrom og ulike tilnærminger knyttet til utvikling av offentlige rom. I kapittel fire presenteres oppgavens teoretiske rammeverk som blir brukt som analytisk verktøy for å finne svar på forskningsspørsmålene. Etter det teoretiske rammeverket kommer kapittel fem som omhandler studiens forskningsdesign og metode. Her argumenteres det for valg av metoder og hvordan de ble gjennomført i praksis. I tillegg nevnes praktiske utfordringer som oppsto under feltarbeidet og styrker og svakheter ved dataens kvalitet blir diskutert. Kapittel seks, syv og åtte er analysekapittel hvor empiriske resultater blir analysert ut ifra ulike teoretiske innganger. I kapittel seks er fokuset rettet mot Kong Christian Fredriksplass fysiske utforming, hvor empiri og geografiske stedsbegreper blir diskutert.

Kapittel syv tar for seg aktørers rolle i henhold til det sosiale livet på Kong Christian Fredriks plass. I det åttende kapitlet blir det sosiale livet som utøves i byrommet presentert ved hjelp av bylivsundersøkelser. Til slutt er det en konklusjon hvor de viktigste opplysningene fra analysen blir fremhevet og de ulike analysekapitlene trekkes sammen for å besvare hovedproblemstillingen.

2. Bakgrunn og beskrivelse av Kong Christian Fredriksplass

2.1 Bakgrunn for prosjekt

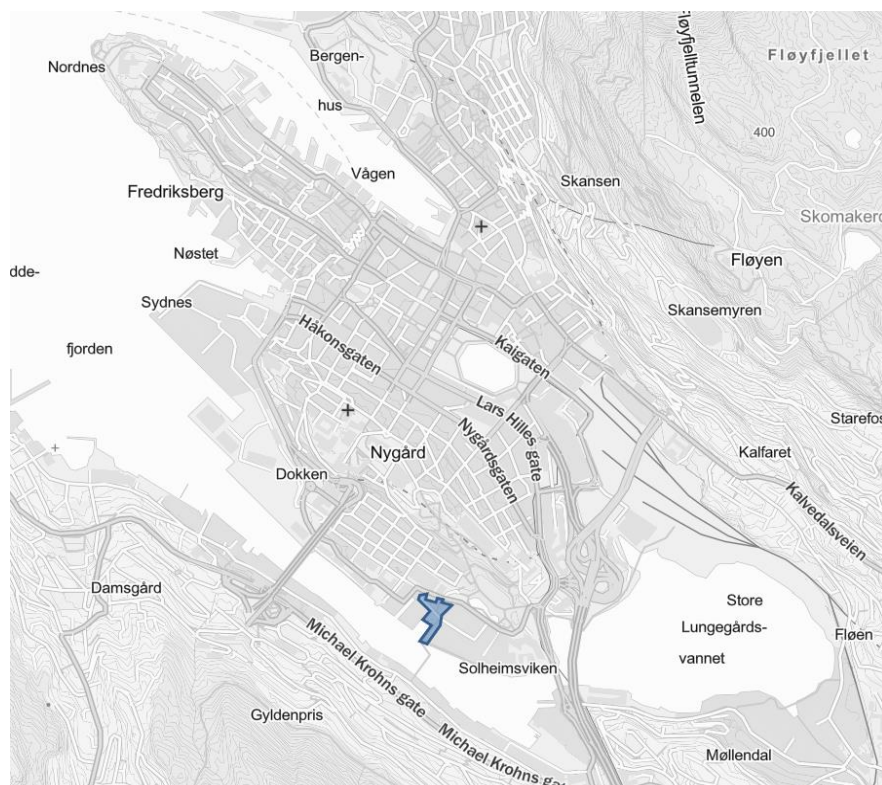
Utgangspunktet for dette masterprosjektet kommer fra min egeninteresse i urban geografi. Dette prosjektet spiller videre på nærliggende tema som jeg tidligere har skrevet om i arbeidet med bachelor og mastergraden. Her har jeg blant annet arbeidet med sosiale problemer i byer knyttet til områdeløft, hvor en del av prosessene er å fornye byrom og uteområder som har en relevans for dette prosjektet.

En viktig inspirasjonskilde for dette prosjektet har vært Bergen kommunes bylivsundersøkelse som er en undersøkelse av Bymiljøetaten i Bergen som er skapt med formål om å kunne lage gode og tilrettelagte byområder for alle byens innbyggere (Bergen kommune *b*, 2022). Denne formen for undersøkelse er et nyttig verktøy i arbeidet med å tolke hvilken betydning byrom har i det urbane landskapet. En ser at dette også er et fokusområde i mange byer rundt omkring i Verden og flere kommuner og byer i Norge (Gehl og Svarre, 2013; Bergen kommune *b*, 2022; Oslo kommune, 2014). I dette prosjektet bruker jeg en lignende fremgangsmåte for å finne ut av hvilke funksjoner Kong Christian Fredriksplass har. En årsak for å velge akkurat dette byrommet og ikke et annet byrom i Bergen, er fordi dette er et byrom hvor det foreløpig ikke har blitt gjennomført en bylivsundersøkelse eller andre lignende undersøkelser som søker å finne ut av byrommets funksjon. Derfor vil dette prosjektet kunne bidra til å øke bredden innenfor litteraturen om forskjellige byrom i Bergen og Norge, og innenfor litteratur om byrom sin funksjon som område for sosial inkludering og ekskludering.

2.2 Om Kong Christian Fredriksplass

Feltområdet i denne oppgaven er Kong Christian Fredriksplass som er et byrom i Bergen. Oppgaven har en naturlig avgrensning som feltområde i form av at byrommet er et geografisk avgrenset område (se figur 1 og 2). Kong Christian Fredriksplass er en åpen plass som ligger på Marineholmen i Bergen. Dette området ligger innenfor byområdet Møhlenpris som er et sentrumsnært stornabolag i Bergen som går fra Nygårdshøyden i nord til Florida i sør ved Nygårdsbruen (Møhlenpris, 2009). Byrommet ligger også svært nær Nygårdsparken som er en populær bypark i Bergen. Kong Christian Fredriksplass ligger inntil gang- og sykkelbroen Småpudden som gjør at byrommet er koblet til Solheimsviken. Dette er med på å gjøre

byrommet til et bindeledd i gang og sykkeltrafikken mellom Solheimsviken og Bergen sentrum og fungerer av den grunn som en reisevei for mange personer.

Figur 1: Kong Christian Fredriksplass markert i blått. Kartet viser resten av Bergen sentrum rundt. Kilde: tjenestekart.no.

Området som Kong Christian Fredriksplass ligger i var tidligere et sted for skipsverft og diverse industri (Møhlenpris, 2009). De senere årene har området gjennomgått en transformasjon hvor området har gått fra å være preget av eldre industri til å bli et moderne byområde som er sted for høyere utdanning, kafeer og høyteknologiske næringsbygg (Smedsvig Landskap, u.å.). Selv om Kong Christian Fredriksplass og nærliggende bygg har endret seg stort de siste tiårene har en del historiske elementer blitt ivaretatt, blant annet ved at materiale fra det historiske verftet på stedet har blitt brukt i utformingen av bystranden på Kong Christian Fredriksplass (Smedsvig Landskap, u.å.).

Bilde 1 og 2: Bilder av Kong Christian Fredriks plass slik byrommet fremstår i dag. Til Venstre bilde 1, vestlige del ut mot bystranden. Til høyre bilde 2, mot cornerteateret. Foto: Karsten Røise Hustad, 2023.

I løpet av kort tid har dette området gått fra å være et lukket verftsområde til å bli et åpent og moderne byrom med brede renslige gater som er tilrettelagt for myke trafikanter. Denne utviklingen sørger for at bylivet i området er helt annerledes i dag, sammenlignet med da en transformasjon av området startet i 2003 (GC Rieber Eiendom a, 2022). Den store transformasjonen har ført til at Marineholmen, med Kong Christian Fredriks plass i spissen har blitt et byområde som inneholder mange kvaliteter som legger til rette for et levende byrom. I 2022 ble GC Rieber som forvalter området, nominert til Bylivsprisen for deres arbeid med å lage møteplasser og tilrettelegging for byliv mellom byggene på Marineholmen. Denne prisen deles ut til aktører som bidrar til å fremme bylivet i Bergen (Bergen kommune b, 2022).

Byrommet Kong Chrisitan Fredriks plass er utformet på en universell måte som gjør området tilgjengelig for alle mennesker (Lid, 2021). Byrommet deles i to med bilveien hvor Bystranden og Småpudden blir liggende på den vestlige siden, mens uteserveringsområdet hvor Cornerteateret og Bergen Kaffebrenneri befinner seg ligger østover mot fotballbanen og boligbebyggelsen på Møhlenpris (Se bilde 1 og 2). Ned mot stranden er det en rekke sittemuligheter for forbipasserende og mennesker som oppholder seg i byrommet. Den andre

delen av byrommet opp mot serveringsstedene er mer som et klassisk torg, som er et åpent område, hvor det ved godt vær er uteservering. Det er også her det gjennomføres bruktmarkeder i helger.

Figur 2: Kart over Kong Christian Fredriks plass med lokaltiteter som er omtalt. Kilde: Tjenestekart.

Det er flere aktører som påvirker byrommets liv, en av dem er Handelshøyskolen BI som har et stort antall studenter. Dette bringer unge mennesker til Kong Christian Fredriks plass. På Kong Christian Fredriks plass finnes det også tre serveringssteder, Bergen Kaffebrenneri, Slippen Kafe og Cornerteateret. Bergen Kaffebrenneri og Slippen Kafe er kafeer, mens Cornerteateret er et serveringssted som også holder på med fremvisninger og fungerer som et utested på kveldstid. Utenfor Cornerteateret står det om sommeren en «foodtruck» som serverer mat og drikke gjennom sommerhalvåret. Både Kaffebrenneriet og Cornerteateret har utendørs sitteplasser som går ut i byrommet for sine gjester som er populære steder å sitte når det er godt vær. Like ved Kong Christian Fredriks plass på Marineholmen ligger det en marin klynge hvor man finner en rekke bedrifter som holder på med forskning på akvakultur. På hele Marineholmenområdet, hvor Kong Christian Fredriks plass er lokalisert, er det totalt over 4000 arbeidstakere og studenter som holder til og området beskrives som et innovasjonsdistrikt i Bergen (GC Rieber Eiendom, u.å). Nord for Kong Christian Fredriks plass ligger boligområdet på Møhlenpris som også ligger tett på byrommet. Rett ved Småpudden er det en båtlandsby

som er et slags «samfunn» med mennesker som bor i båt, som er en del av det daglige livet på Kong Christian Fredriksplass. Studentene fra BI, alle arbeidsplassene i området, båtlandsbyen og de tilbudene man har på Kong Christian Fredriksplass med både steder å oppholde seg og steder hvor man kan kjøpe mat og drikke er viktige for det daglige livet på Kong Christian Fredriksplass.

Bilde 3: utenfor BI Handelshøyskole hvor man ser Bystranden og innover mot resten av byrommet på Kong Christian Fredriksplass, Foto: Karsten Røise Hustad, 2023

2.3 Fremtidsplaner for Kong Christian Fredriksplass og Marineholmen

Selv om jeg i dette prosjektet i hovedsak forsøker å finne svar på hvordan Kong Christian Fredriksplass er i dagens situasjon, så er det relevant å se på de fremtidige utsiktene for området. Å undersøke hvordan området er nå kan være nyttig med tanke på å analysere hvordan området er som en del av utviklingen til det fremtidige Kong Christian Fredriksplass. Spesielt med tanke på at det er store planer for utviklingen av Kong Christian Fredriksplass i kommende år. Planene for Marineholmen, med Kong Christian Fredriksplass, er at det skal skje en ny transformasjon på området hvor et hovedpunkt er at området skal bli regulert for boliger (Mæland, 2022; GC Rieber Eiendom a, 2022). I planene kommer det frem at det vurderes å bygge opp mot 260 boliger og at andelen studenter og arbeidsplasser på området kan øke til nærmere 8000

(Mæland, 2022). I denne transformasjonen vil flere bygg rives for å så erstattes av nybygg. Planene som er inne til behandling forespeiler at det skal komme 86 000 kvadratmeter med nybygg hvor 63 000 kvm skal brukes til næring og 22 000 kvm til boliger. De første boligene og det første næringsbygget kan trolig stå ferdig i løpet av 2026 eller 2027 (GC Rieber Eiendom a, 2022).

Figur 3: Skisse av planene for hvordan Kong Christian Fredriks plass er forespeilet å se ut i fremtiden.

Kilde: GC Rieber Eiendom a, 2022.

Denne utviklingen med planene for området vil kunne bidra til å gjøre området mer variert. Når boliger blir introdusert inn i et område preget av næring, vil dette kunne gi grunnlag for byliv i ukedager og helgedager i løpet av hele døgnet (Mæland, 2022). Det er målsetninger om å skape enda flere kvaliteter i området som kan bidra til byliv (Mæland, 2022).

3. Byrom

Byrom og det offentlige rom er viktige tema innenfor litteratur knyttet til Bygeografi og byplanlegging. Dette gjelder spesifikt med analyser av konkrete byrom, samt mer overordnede analyser og teori som tar for seg byen som en helhet (Gehl og Svarre, 2013; Pløger, 2001). De siste tiårene har det blitt et større søkelys rettet mot byrom og hvordan en kan bruke disse byrommene som arenaer for forskjellige aktiviteter som også kan bidra til inkludering (Førde, 2021; Rasmussen, 2021). I dette kapittelet skal jeg belyse hva byrom og det offentlige rom er, og se på relevant litteratur om disse temaene.

Det offentlig rom kan beskrives som et territorium som alle innbyggere har rettslig tillatelse og lov til å ta i bruk. Altså et geografisk område hvor hvem som helst kan oppholde seg i og bruke når som helst (Light og Smith, 1998; Sirowy, 2015). Gater, torg, fortau og parker er alle eksempler på offentlige rom som fellesskapet har tilgang til å bruke. Disse stedene har til felles at de legger til rette for menneskelig samhandling (Sirowy, 2015). Selv om det offentlige rom kan virke enkelt å tolke, er det som regel et mer nyansert bilde en må ta i betraktning når man skal analysere og forske på det offentlige rom. Som regel er det visse grenser for hva en kan gjøre i disse offentlige rommene, selv om det i utgangspunktet er fritt for bruk. Light og Smith (1998) bruker et eksempel med at en ikke kan sette opp en bod på et torg utenom å få tillatelse fra politiet. Dette er et eksempel på at selv om offentlige rom er fritt for bruk så blir visse aktiviteter stoppet eller forhindre av ordensmakt. En motsetning til det offentlige rom er private områder som for eksempel privateide områder hvor det er strengere regler for bruk og tillatelse for allmennheten knyttet til juridiske betingelser som eiendomsrett (Eriksen, Falkanger og Reusch, 2022). Enkelte steder kan en finne områder som inneholder en blanding av offentlig rom og privat rom, hvor det kan oppstå interessekonflikter mellom de som eier det private området og de som ønsker å benytte seg av det offentlige rommet like ved. Et eksempel på det offentlige rom er byrom. Byrom står sentralt i dette prosjektet i og med at jeg har forsket på et spesifikt byrom ved å se nærmere på hvilke funksjoner byrommet Kong Christian Fredriksplass har. Kommunal og moderniseringsdepartementet (2016) definerer byrom på følgende måte:

Byrommene defineres som uterom avgrenset av bygg eller andre naturlige fysiske avgrensninger. Betegnelsen byrom brukes uavhengig av hvordan det brukes eller er blitt brukt. Begrepet utvides her fra å være en fysisk form til å omfatte områder som er offentlig tilgjengelige og tilrettelagt for menneskelig aktivitet innenfor by- og tettstedsområdet. (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2016, S. 11)

Med utgangspunkt i denne definisjonen så er det relativt mye som kan defineres som et byrom. Byrom utgjør en viktig del av det urbane landskapet og fungerer som møteplasser for byens befolkning. Disse rommene gir byen liv fordi det i disse rommene er mulighet for å utøve ulike typer sosiale aktiviteter. Byrom og offentlige rom er også viktige som demokratiske arenaer hvor mennesker kan ytre sine meninger. Bergsli, Hanssen og Sirowy (2019) påpeker at offentlige fysiske rom er essensielle for å utrykke sosiale praksiser og at den virtuelle sfæren ikke er tilstrekkelig for demokratiske praksiser, og at en derfor må understreke viktigheten av offentlige rom som demokratiske arenaer. I moderne tid har en sett en økende grad av kommersialisering av offentlige byrom hvor private aktører skaffer seg mer makt gjennom eierskap. Winther (2018) nevner at en økt kommersialisering av offentligheten kan bidra til at offentlige rom blir mindre tilgjengelige for befolkningen og at dette svekker de demokratiske rettighetene. Forskning på byrom og det offentlige rom er en viktig del av den urbane geografien og brukes for å forstå byens liv og funksjonen til disse offentlige rommene (Light og Smith, 1998).

Georg Simmel var en av de første pionerene innen byanalyse og hans arbeid har hatt stor betydning for etterkommere innenfor forskning på byen og det urbane (Pløger, 2001). Det som gjorde forskningen til Simmel unik i sin tid, var at han anså samfunnet som en ansamling av frie individer som ikke kunne forskes og analyseres på med utgangspunkt i naturlover. Tvert imot så måtte menneskelige, sosiale aspekter legges til grunn for å kunne forstå det urbane. Simmel så på forholdet mellom samfunnet, det sosiale og byen, og omtalte dette som bykulturen. Simmel sin forståelse av det urbane som et resultat av samspillet mellom byens sosiale og fysiske former er fremdeles meget relevant når det kommer til analyser av det urbane selv om hans forskning stammer fra slutten av 1800-tallet (Pløger, 2001). Denne forståelsen av bylivet ligner i stor grad på den relasjonelle sosiokulturelle forståelsen av rom som benyttes i stedsanalyser og arbeid med planlegging (Røe og Vestby, 2013).

I nyere litteratur så ser man at dette samspillet mellom de sosiale og fysiske aspektene har blitt videreført fra Simmel og tatt i bruk innenfor byromslitteratur. På 60-tallet oppsto forskningsmetoden som kalles for bylivsstudier. Dette oppsto som en reaksjon mot datidens urbane utvikling som i stor grad var sentret rundt privat transport og effektivisering, men i mindre grad la til rette for et levende byliv. De som valgte å bruke bylivsstudier som forskningsmodell, gjorde dette for å finne ut sammenhengen mellom byens strukturer og omgivelser. Disse undersøkelsene blir gjort gjennom ulike former for registreringer,

observasjoner og beskrivelser som gir et svar på denne sammenhengen mellom de fysiske fasilitetene og det sosiale livet på et sted (Bergen kommune a, 2022; Gehl og Svarre, 2013).

En av de første til å gjennomføre bylivsstudier var Jane Jacobs som i 1961 ga ut, *Death and Life of Great American Cities*, som omhandlet hvordan den daværende utformingen av byer destruerte det sosiale livet i Amerikanske byer. Kritikken mot byplanleggingen omhandlet blant annet hvordan biltrafikken dominerte byene istedenfor at det skulle være steder hvor mennesker kunne oppholde seg og bedrive sosiale aktiviteter. Jane Jacobs (1961) anså byrom og andre former for møteplasser som essensielt for å ivareta byens sosiale liv. I Skandinavia har Jan Gehl vært en foregangsfigur innenfor bylivsstudier og hans tekster har vært viktig for den moderne byplanleggingen (Gehl og Svarre, 2013). I boken *Livet mellom husene* (1971) forteller Gehl, i likhet med Jane Jacobs (1961), hvordan utviklingen av byer med fokus på privatbiler var med på å drepe det sosiale livet i byer. Han påpeker at det mye av vår kunnskap og inspirasjon i oppveksten kommer fra å se på andre mennesker i aktivitet, og at dette i mindre grad skjedde innenfor byutviklingen etter den andre verdenskrig. Videre påpeker Gehl at planleggingen i denne perioden førte til at byer ble tamme og monotome, og at en rekke viktige byfunksjoner forsvant (Gehl, 2011, først utgitt i 1971). Både Gehl (2010) og Jacobs (1961) omtaler byrom og lignende flater i urbane områder som helt vitale for byens sosiale liv og at disse områdene bør tilrettelegges slik at de er mest mulig levelig og komfortable for byens innbyggere. De presiserer at det er viktig at byer planlegges med et søkelys på bylivet i og med at dette er selve essensen med byer, og at byer derfor først og fremst må planlegges for menneskene som skal bruke dem.

Etter hvert som bylivsundersøkelser hadde blitt mer og mer anerkjent innenfor faglitteratur knyttet til planlegging startet også aktører utenfor disse miljøene å se mot bylivsundersøkelser som et nyttig verktøy. På midten av 80-tallet startet byer og kommuner å ta i bruk bylivsundersøkelse som metode for å forstå sammenhengen mellom det offentlige rom og det sosiale livet i byer. Å bruke bylivsundersøkelser som verktøy har de siste 20 årene fått stadig økt popularitet, og det har blitt et verktøy mange store og mindre byer bruker i sin forvaltningsstrategi for sine offentlige rom (Gehl og Svarre, 2013). Richard Florida (2012) bygger videre på tankesettet om at det er helt vitalt for byer å ha byliv som utspiller seg i det offentlige rom. Florida (2012) presenterer her en diskurs om den attraktive byen med en sosioøkonomisk betegnelse, *den kreative klasse*, hvor han forklarer at det er viktig å ha en tilstedeværelse av mennesker med høy økonomisk og sosial kapital for å skape levende byer. Dette fordi den kreative klassen tiltrekker seg virksomheter og aktører som er med på å

oppretholde og utvikle et levende byliv og sørge for økonomisk vekst (Florida, 2012). Byplanleggingsperspektivene til Florida (2012) får kritikk for å være planlegging som ikke er inkluderende fordi den hovedsakelig legger til rette for kapitalsterke mennesker. Florida har i nyere tid vært selvkritisk til sin egen diskurs om den attraktive byen, ved at en slik form for byutvikling ikke er stedssensitiv nok (Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018).

I Norge ser man at kommuner velger å gjennomføre undersøkelser for å finne ut hvordan de best kan tilrettelegge disse områdene slik at flest mulig innbyggere kan få nytte av dem. Dette ser vi i flere av de største bykommunene i Norge hvor det er blitt gjennomført bylivsundersøkelser hvor målet er å kartlegge hvordan forskjellige byrom brukes og videre finne ut av hvilke justeringer man kan gjøre for å forbedre disse byrommene i fremtiden (Bergen kommune a, 2022; Oslo kommune, 2014). Disse undersøkelsene er sterkt knyttet opp mot Jahn Gehl sitt rammeverk for bylivsundersøkelse og Oslo kommune hadde i sin bylivsundersøkelse Jahn Gehls firma inne som konsulenter (Oslo kommune, 2014; Gehl og Svarre, 2013). Denne typen kartlegging er en del av inspirasjonen til dette prosjektet og er derfor relevant å nevne. Dette fokuset ser en også innenfor overordnede nasjonale planer for byliv og planlegging i urbane områder. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016) har utviklet en håndbok for byrom som har som formål å inspirere kommuner og andre områdeansvarlige til å skape byrom som bidrar til høyere hverdagskvalitet for de som bruker byrommene. Å skape kvalitet i byrom er også et viktig element i nasjonale planer knyttet til å skape bærekraftige utvikling i byer. Et eksempel på dette var samarbeidsprogrammet *Framtidens byer* (Klima- og Miljøverndepartementet, 2009), som varte fra 2008 til 2014 hvor de 13 største byene i Norge delte ideer om klimavennlig byutvikling som også hadde som formål å gjøre byer bedre å bo i. Byrom ble et viktig fokusområde for nasjonale styresmakter for å skape områder i byer som kunne bidra til at byer blir bedre å leve i.

4. Teoretisk rammeverk

Problemstillingen som er valgt i denne oppgaven søker å finne ut hvordan Kong Christian Fredriksplass fungerer som en arena for sosial inkludering. For å kunne besvare hovedproblemstillingen og de underproblemstillingene som er valgt ut er det hensiktsmessig å benytte seg av et teoretisk rammeverk som er basert på teori som er relevant for problemstillingenes tematikk. Derfor har jeg i dette prosjektet valgt ut stedsteori som er basert på både fysisk forståelse av rom og teori som kan belyse det relasjonelle og sosiale som foregår i byrommet. Dette innebærer hvordan byrommets fysiske aspekter gir muligheter for byliv hvor jeg tar i bruk begreper som locale og stramme og elastiske byrom. Videre benytter jeg meg av teori knyttet til en relasjonell forståelse av rom, samt stedssansbegrepet for å belyse det sosiale livet som finner sted i byrommet. Teori om inkludering og ekskludering blir anvendt for å kunne trekke linjer fra primærdata og annen teori, til å danne et grunnlag for å si hvordan Kong Christian Fredriksplass fungerer som arena for sosial inkludering.

4.1 Sted, Rom og Tid

Begrepene sted, rom og tid er alle fundamentale begreper som brukes som viktige parametere innenfor geografisk litteratur. De brukes i stor grad når en forsøker å få en forståelse for et sted og dets dynamikk. I studier av byrom er disse geografiske fokusområdene viktige når det kommer til å kunne forstå byrommets vesen. Derfor er det hensiktsmessig å ta i bruk begreper om sted, rom og tid for å få en forståelse for hvordan feltområdet fremstår og videre kunne knytte eventuelle funn til teoretiske begreper som benyttes i oppgaven.

4.1.1 Locale

Giddens (1984, S. 118) referer til "locale" som: «*The use of space to provide the settings of interaction, the settings of interaction in turn being essential to specifying its contextuality*». Med andre ord betyr dette at utformingen av rommet er med på å avgjøre hva som kan skje i et gitt rom. Dette betyr at aktører som former det offentlige rom i prinsippet har makt til å kunne påvirke hva som skal skje på et sted. Dette er meget relevant for caset jeg har valgt, der jeg vil se på hvordan den fysiske utformingen legger til rette for sosial interaksjon. Graden av hvor sterkt locale påvirker de sosiale dimensjonene avhenger i stor grad av hvor sterke virkemidler som er tatt i bruk og hvorvidt mennesker utøver aktiviteter basert på de fysiske premissene som legges (Agnew, Shelley og Pringle, 2003; Agnew, 2011).

En sterkt definert utforming, med sine premisser, vil legge tydeligere føringer for hva som kan skje i rommet, sammenlignet med en mer åpen og udefinert utforming. Et eksempel hvor man

har sterkt definert utforming kan være et friidrettsanlegg, som nokså åpenbart legger til rette for ulike øvelser innen friidrett. Eksempler på arenaer som ikke er like definerte kan være åpne torg eller parker hvor konteksten av innholdets aktivitet kan anses som mindre forutbestemt og mer uforutsigbart (Pløger, 2001). Giddens (1984) tar i bruk eksempelet med hvordan hus er delt inn i ulike soner, hvor ulike rom har forskjellige funksjoner, som brukes til ulike tidspunkter i løpet av dagen. For eksempel at soverommet er et sted hvor mennesker går til på kvelden for å sove og at soverommet har som hovedfunksjon å være et hvilested, hvor man oppholder seg mens man sover. Disse eksemplene fremhever hvordan den materialistiske og fysiske utformingen spiller en rolle for hvordan folk oppfører seg og hvilke assosiasjoner og normer som er knyttet til ulike kontekster basert på andre aspekter enn de sosiale elementene (Giddens, 1984).

Et begrep som kan knyttes opp mot og ses i sammenheng med locale er begrepet «*affordance*». Dette begrepet kan være med på å forklare hvordan den fysiske utformingen legger til rette for aktiviteter på en veldig konkret måte hvor man tar utgangspunkt i gjenstanders mekanismer. Norman (1998) beskriver *affordance* som forutsette og faktiske egenskapene til ting, hovedsakelig de fundamentale egenskapene som definerer hvordan tingen kan bli brukt. *Affordance* er definert gjennom relasjonen mellom mennesket og objektet. Et eksempel på dette er en stol som tilbyr en støttende funksjon, noe som gjør den mulig å sitte på. I relasjon til locale vil dette kunne bety hva den fysiske utformingen har å tilby og hvilke muligheter den fysiske utformingen åpner opp for. *Affordances* hos ting gir objektet sterke og åpenbare ledetråder for hvordan tingen operasjonaliseres (Norman, 1998). Eksempler på dette er åpne og lukkemekanismer som dørhåndtak, låser og kraner hvor man har muligheten til å åpne, eller slå på noe ved en enkel bevegelse. Et dørhåndtak gir deg muligheten til å stenge omverden ute samtidig som det kan gjøre at en kommer seg ut i omverden (Nyseth og Pløger, 2015; Norman, 1998). Dette kan man eksemplifisere ved å se på «*gated communities*» hvor man stenger omverden ute som et sikkerhetstiltak for å slippe å ha uønskede personer i nærheten av sin bolig (de Fine Licht, 2017). Slike objekter med åpenbare funksjoner og bruksområder kan være en viktig del av designet av et byrom og kan gi byrommet ulike dimensjoner som kan påvirke opplevelsen av stedet (de Fine Licht, 2017; Norman, 1998). *Affordance* kan også knyttes til stedssans ved at en gjennom sin sosiokulturelle bakgrunn har tilegnet seg evner som gjør at steder kan betraktes på ulike måter knyttet til de kunnskaper en har. Derfor kan et byrom være fint og verdifullt for noen, men helt uvesentlig for andre (Raymond mfl., 2017).

Giddens (1984) snakker om begrepet strukturasjon og belyser hvordan aktører og strukturer er avhengig av hverandre for å fungere best mulig. Det er ikke gitt at et samfunn med ulike

strukturer fungerer, hvis disse strukturene ikke har legitimitet. Det nevnes konkrete strukturer som lover og regler som har en straff hvis de ikke følges, men også strukturer som defineres som normer og forventninger, der man ikke straffes hvis en ikke følger budskapet. Strukturer bidrar til begrensninger med for eksempel lover og regler, men samtidig gir de muligheter og en viss stabilitet til innbyggere. Det nevnes også at strukturene blir formet av innbyggere som en konsekvens av at det er et dualistisk system mellom strukturelle institusjoner og den sosiale struktur i samfunnet (Giddens, 1984). Et eksempel på dette kan være hvordan en «uakseptabel» aktivitet kan legitimeres om den blir akseptert av samfunnet. Et konkret eksempel på dette kan være utviklingen av skatekulturen i Norge hvor det gikk fra å være ulovlig og uakseptabelt til å bli en lovlig aktivitet som preger bybilder i Norge (Zaheer, 2019).

4.1.2 Elastiske og stramme byrom

En kan spille videre på locale (Giddens, 1984) ved å se på de analytiske begrepene elastiske og stramme rom. Det kan man gjøre ved å se på hvordan den fysiske utformingen fungerer som fasiliteter for det sosiale livet og aktivitetene som finner sted i byrommet (Førde, 2021; Bjerkeset, 2019). Begrepene elastisk og stramme byrom brukes som analytiske begrep for å belyse kvalitative dimensjoner innenfor forskning på byrom og i litteratur om planlegging. Stramme og elastiske kjennetegn ved byrom kan knyttes opp mot forskjellige elementer i byrommets struktur. Det kan være den sosiale strukturen ved et byrom med hvilke typer mennesker som oppholder seg der og hva de holder på med. Her er sosial orden og hvordan ulike sosiale aktører opptrer i byrommet relevant. Et annet element som stramme og elastiske kjennetegn kan knyttes opp mot er fysisk-romlige aspekter ved et byrom, som tar for seg hvordan byrommet er utformet, og hvordan det gir muligheter eller begrensninger for brukerne av byrommet (Bjerkeset, 2019).

Elastiske trekk ved byrom bidrar til muligheter for at det kan forekomme et mangfold av aktivitet, gjerne ut av spontanitet (Førde, 2021). Franck og Stevens (2006) nevner følgende om hva som kjennetegner elastiske byrom:

Aktivitetene som gjør et rom elastisk, kan være planlagt på forhånd. De kan forekomme bare en gang eller finne sted på regelmessig basis. De kan være ufamiliære, til og med virke merkelige, for forbipasserende eller gjengangere i det urbane landskapet. De kan være forstyrrende eller uregjerlige. Men de er alltid midlertidige, uansett om de varer i få minutter eller måneder eller år. Selv om de er langvarig, så forekommer de

uten offisiell sanksjonering eller forsikring om kontinuitet og varighet fra de som har myndighet. (oversatt sitat, Franck og Stevens, 2006, S. 3).

Franck og Stevens (2006) nevner at typiske områder som kan defineres som elastiske er offentlige rom i byer, og at elastiske byrom er viktig for byens liv og vitalitet. Elastiske rom er arenaer for avslapping, kjøp og salg, spontane aktiviteter og et område som er viktig for demokratisk deltagelse. Disse byrommene kjennetegnes med aspekter knyttet til muligheter, diversitet og uoversiktligheit (Franck og Stevens, 2006). Stramme byrom kan anses som motparten til elastiske rom og de stramme rommene er preget av at de er mer rigide. Stramme byrom er innehar kvaliteter knyttet til forutsigbarhet, homogenitet og orden (Franck og Stevens, 2006).

En kan argumentere for at elastiske byrom i større grad kan bidra til mangfoldige og dynamiske byrom, mens stramme byrom gir struktur, stabilitet og forutsigbarhet. Det er viktig å presisere at disse begrepene er idealer og at de fleste byrom inneholder både elastiske og stramme kjennetegn, og at en derfor burde se etter disse kjennetegnene istedenfor å definere et byrom til å være fullstendig elastisk eller stramt. Disse stramme og elastiske aspektene ved et byrom kan ha stor innvirkning på det sosiale livet som finner sted. Når en forsker på byrom er det viktig å se om de dominerende kjennetegnene er elastiske eller stramme når en skal definere og beskrive byrommet (Bjerkeset, 2019). Faktorer som design av byrom kan legge tydelige føringer for hvorvidt byrommet domineres av elastiske eller stramme kjennetegn (Førde, 2021). Byrommets elastiske eller stramme kjennetegn har en innvirkning på bylivet som utspiller seg i et byrom ved at de legitimerer ulike typer for sosiale praksiser, og at kjennetegn av elastikk og stramhet dermed er direkte avgjørende for hvordan bylivet er og hvilke aktiviteter som finner sted (Franck og Stevens, 2006).

4.1.3 Relasjonelt rom

Doreen Massey (2005) omtaler det relasjonelle rom som et produkt av relasjoner som er under konstant konstruksjon, gjennom relasjoner. Massey (2005) nevner at det relasjonelle rom inneholder en multisiplet av mangfold og at mangfold er et resultat av rom. Med andre ord så er det relasjonelle rom, et rom som kontinuerlig blir skapt av og mellom mennesker gjennom tid og distanse over ulike skalanivåer. Det relasjonelle rom er et rom som skapes gjennom relasjoner mellom mennesker og objekter i et rom, noe som tillegger rommet mening, innhold og betydning (Jordhus-Lier og Stokke, 2017). Det relasjonelle rom kan anses som en kontrast til det absolutte(location) rom som er et rom som enkelt kan bli plassert og identifisert ved å for

eksempel markere det på et kart. Absolutte rom kan plasseres og har bestemte grenser, mens det relasjonelle rom er mer flytende og går på tvers av spesifiserte lokaliteter. I en globalisert verden kan det relasjonelle rom strekke seg over enorme distanser over en kort tidshorisont, hvor det kan være mange involverte aktører (Cresswell, 2004, Massey, 2005). Jordhus-Lier og Stokke (2017, S. 48) nevner følgende «Relasjonelt rom kan sies å underbygge og utfylle nettverks begrepet». Dette kan ses i sammenheng med Urrys beskrivelse av «*The strength of weak ties*» som belyser hvordan nettverk og forbindelser kan endre forskjellige steder (Urry, 2016). Den moderne teknologiske utviklingen, globaliseringen og utviklingen av nettverk bidrar til å skape moderne «verdensborgere» der ideer om landegrenser, språk og stedsidentitet utfordres, noe som kan ha betydning for et steds dynamikk (Sanchez, 2010). Denne teknologiske utviklingen kan også bidra til at lokale stedsbaserte verdier og tanker blir mindre tydelige og at steder blir mindre særegne. Det er fordi steder kontinuerlig sammenlignes opp mot hverandre som en følge av «*global sense of place*» som er et resultat av utviklingen av det relasjonelle rom og et verdensbilde hvor steder er prosesser og ses i sammenheng med hverandre (Agnew, Shelley og Pringle, 2003; Cresswell, 2004). I bylivsstudier med et geografisk fokus kan en se hvordan romlige faktorer preger folks oppfattelse av stedene og se på hvorvidt det sosiale livet i sammenheng med de fysiske rammene kan prege folks ideer og betraktninger om byrom.

4.1.4 Stedssans

«*Sense of place*», som kan oversettes til følt sted eller *stedssans*, er et geografisk stedskonsept som omhandler mennesket sine subjektive oppfatninger og følelser knyttet til sted. Faktorer som tidligere erfaringer, minner, følelser, historie og identiteter er med på å skape et individs stedssans (Warf, 2010; Cresswell, 2004; Raymond mfl., 2017; Rose, 1995). Mennesker sine følelser knyttet til steder varierer i stor grad fordi grunnlaget for stedssansen består av svært individuelle og subjektive aspekter som de som er nevnt ovenfor. For eksempel kan et sted hvor en person har vokst opp være viktig og identitetsbærende, mens for en utenforstående person vil dette stedet være av minimal betydning. Det faktum at alle har en individuell subjektiv stedssans gjør at steder inneholder en multisiplet av betydninger og betraktninger (Warf, 2010; Rose, 1995). Hvilke tilknytninger man har til et sted har en stor påvirkning til en persons oppfattelse av et sted. Om man er på et sted på grunn av at det er en ren nødvendighet sammenlignet med et sted man for eksempel er på ferie kan i stor grad påvirke en persons stedssans (Røe og Vestby, 2013). Globalisering og moderne teknologi har bidratt til at

stedssansaspektet har ført til tap av særpreg ved forskjellige steder, fordi verden og steder har blitt stedsuavhengige og at steder er likere enn noen gang tidligere (Cresswell, 2004).

Stedssans er interessant når en jobber med byrom fordi byrom kan ha flertydige betydninger i og med at en lokalitet kan bety forskjellige ting for ulike personer, både i positiv og negativ forstand. Byrommets uttrykk kan i ulik grad legge til rette for mangfold i menneskers oppfattelse av stedet. Et elastisk og åpent byrom vil mest sannsynlig legge til rette for et større mangfold av stedsoppfatninger, enn et rigid byrom som i mye større grad er definert (Førde, 2021). Selv om stedssans er basert på individuell subjektivitet er det nokså vanlig at mennesker deler lignende oppfattelse og ideer om et sted, for eksempel i sosiale subgrupper (Warf, 2010; Shields, 1991). Et eksempel på hvordan mennesker kan ha delte ideer om et sted, er det romantiske forholdet en del bergensere har til Bryggen i Bergen der mange har den samme eller liknende begeistring for et spesifikt sted. Et annet eksempel fra Bergen er hvordan en rekke mennesker «frykter» tunnelen ved Straxhuset, på grunn av rusmiljøet i området (Lundeberg og Mjåland, 2017). Disse ideene om steder som blir delt av en større gruppe av befolkningen kan ses i sammenheng med begrepet stedsmyte som er et begrep som tar for seg hvordan kollektive oppfattelser av et sted er med på å skape stedsmyter og stereotypier knyttet til en spesifikk lokalitet (Shields, 1991).

I studier av byrom er kartlegging av hvordan stedet oppfattes viktig for å kunne forstå hva som skjer i byrommet. Det er viktig å legge til at andre aspekter kan være avgjørende for en persons stedssans, som henholdsvis relasjonelle mekanismer, med tanke på hvordan disse subjektive oppfatningene blir til. Dominerende diskurser, narrativer, samt medieoppslag og rykter om steder er former for kommunikasjon som kan påvirke oppfattelsen av steder. Spesielt kan medieoppslag og rykter spille en viktig rolle når det kommer til stedsmytedannelsen (Shields, 1991). Disse stedsmytene kan ha innflytelse på en persons stedssans, spesielt når det er snakk om et område eller sted som et individ kun har kunnskap om basert på stedsmyter. Slik som eksemplet med tunnelen ved Straxhuset på Gyldenpris, så kan en person velge å unngå dette stedet fordi en har hørt at det er «farlig» selv om de aldri selv har vært der og opplevd områdets tilstedeværelse (Lundeberg og Mjåland, 2017). Dette er et eksempel på hvordan stedsmyten kan spille en rolle for menneskers handlingsmønster (Shields, 1991).

Stedsmyter er som oftest meget forenklede representasjoner av steder, som vektlegger stereotypier for å fremme et poeng og er preget av sterk generalisering. Selv om stedsmyter kan ta utgangspunkt i virkelige fakta, viser de sjeldent et reelt bilde av et steds helhetlige uttrykk (Shields, 1991). De relasjonelle aspektene som er nevnt ovenfor er viktig med tanke på

stedssansbegrepet i og med at kollektive meningsdannelser er med på å skape stedsmyter, som igjen påvirker individers stedssans (Røe, 2002; Massey, 2005). Stedssans er individuelt og varierer fra person til person, men en kan ikke omtale stedssans utenom å betrakte hvordan de eksterne relasjonelle faktorene er med på å skape representasjoner av steder (Shields, 1991; Røe, 2002; Massey, 2005).

Relativitet er også viktig når en ser på stedssans, dette påvirkes av hvordan stedet er målt opp mot andre lokaliteter, ved en global stedssans (Cresswell, 2004). I dette prosjektet vil for eksempel Kong Christian Fredriks plass bedømmes ut ifra hvordan det er sammenlignet med andre byrom eller steder. Derfor dannes og påvirkes stedsbilder av hvordan et sted er sammenlignet opp mot andre lokaliteter (Cresswell, 2004; Shields, 1991).

4.1.5 Tid

Tid er et viktig begrep innenfor geografien, i og med at alle begivenheter kan knyttes til tid på en eller annen måte. Tid er i det moderne samfunn en viktig parameter for ulike aspekter i det daglige liv. Vi lever i et tidssentrert samfunn der det meste på et eller annet hvis er knyttet til tid, hvor tid er et avgjørende referansepunkt for mennesker. Mange sosiale praksiser og normer har tid som sitt grunnfundament. Visse tidspunkt har visse betydninger og forskjellige aktiviteter finner sted til ulike tidspunkter. Selv om tid er et fundamentalt begrep for hvordan samfunnet organiseres, kan det diskuteres hva tid faktisk er. Tid er usynlig og kan kun ses i sammenheng med dets indikatorer, for eksempel gjennom klokker, kalendere, kvartaler og år (Urry, 2016).

Et mål i dette prosjektet er å se på hvordan feltområdene fungerer som arenaer for sosial inkludering. Stedene kan gjennom tid endre karakter, for eksempel gjennom hvilke aktiviteter som skjer på dagtid kontra det som skjer på kveldstid, eller hva som skjer i ukedager sammenlignet med helgedager. Disse endringene av steders karakter kan spille en rolle for stedet som arena for sosial inkluderende eller ekskluderende mekanismer. Våre forhold til tid styrer hvordan vi lever livet og er med på å bestemme når på døgnet vi befinner oss på ulike steder, for eksempel at man på dagen er på en arbeidsplass, mens en på kvelden kan finne på rekreasjonell aktivitet sammen med andre personer. Menneskers bevegelse gjennom rom og tid styres av ressurser, preferanser og begrensninger (Böcker og Jordhus-Lier, 2017). Et eksempel på en begrensning er at en person ikke kan være på to steder til samme tid, noe som gjør at en er begrenset til maksimalt en lokalitet i et gitt øyeblikk. Dette betyr at en for eksempel ikke kan være på jobb samtidig som en er sammen med venner på en restaurant. Dette legger føringer for

hvor mennesker er i løpet av en dag og tiden konstruerer hva mennesker bedriver. På kveldstid og i helger kan en se at flere mennesker finner på sosiale aktiviteter fordi de ikke er knyttet til arbeidet og arbeidsstedets lokalitet. Dette kan ha stor betydning for hvordan byrom er på dagtid vs kveldstid (Böcker og Jordhus-Lier, 2017).

4.2 Sosial inkludering og sosial ekskludering

4.2.1 Sosial inkludering

Sosial inkludering er et begrep som brukes innenfor politikk og samfunnsvitenskapelige miljøer. Verdensbanken definerer sosial inkludering som «prosessen der en forbedrer forholdene for individer og grupper med tanke på å ta del i samfunnet» (The World Bank, u.å). Sosial inkludering er grep som forbedrer grupperes muligheter for å delta i samfunnet slik at de kan komme seg på innsiden av samfunnet, hvor de har muligheten til å være delaktige, istedenfor å være utelatt og ubetydelige for resten av samfunnet. De som havner utenfor resten av samfunnet har ofte utfordringer som gjør det vanskelig å kunne delta aktivt i samfunnet (Scorgie og Forlin, 2019). Årsaker til at folk kan havne utenfor kan være på grunn av faktorer som gjør at deltagelse er utilgjengelig. Dette kan være fysiske handikap, språklige utfordringer eller andre praktiske årsaker som gjør at en ikke klarer å ta del. Mennesker kan føle seg utenfor på grunn av andre årsaker enn praktiske begrensninger, dette kan være årsaker relatert til rasisme, seksuell orientering og religion (Gidley mfl., 2010). Scorgie og Forlin (2019) påpeker at sosial inkludering hovedsakelig konseptualiseres på to forskjellige måter, den første handler om at sosial inkludering som alle menneskers rettighet til å ta del i samfunnet, som en motsetning til sosial ekskludering. Den andre forekomsten av konseptualisering av sosial inkludering omhandler hvordan mennesker med spesifikke utfordringer kan bli inkludert (Scorgie og Forlin, 2019). I denne oppgaven vil jeg ta i bruk inkludering på en måte som omhandler alle borgere sine muligheter til å ta del i samfunnet.

Sosial inkludering er ofte tatt i bruk i større politiske strategier og som en del av overordnede målsetninger. Dette kan for eksempel være statlige eller kommunale planer og strategier for å øke inkluderingen av utsatte grupper. Beslutninger om inkludering og de tiltakene som settes i gang blir ofte besluttet på et høyt nivå, gjennom for eksempel områdesatsinger som bestemmes av statlige organer (Regjeringen, 2019). Selv om beslutninger blir tatt på et høyt nivå, utspiller tiltakene seg på bestemte lokaliteter. Det er viktig å nevne at sosialt inkluderende tiltak kan bli

satt i gang av andre enn styresmakter, for eksempel av organisasjoner eller frivillige som ønsker å styrke den sosiale inkluderingen. Retter vi blikket mot dette prosjektet vil en se på hvilken effekt sosial inkludering kan ha på et relativt lite byrom, hvor aspekter som den fysiske utformingen og det sosiale livet er viktig med tanke på den sosiale inkluderingen. I sammenheng med dette er det interessant å se på urbanegeografiske tekster som er relatert til sosial inkludering, som for eksempel Harvey (2008) sine perspektiver på byen som en menneskerett.

4.2.2 Sosial ekskludering

Sosial ekskludering kan anses som et begrep som kan brukes om lignende problemstillinger som sosial inkludering tar for seg. Sosial ekskludering defineres og brukes ulikt, begrepet ble først presentert på 1970-tallet (Câmara mfl., 2004). Sosial ekskludering kan anses som en betegnelse som tar for seg personer eller grupper i samfunnet som har utfordringer knyttet til utdanningsnivå, økonomi, sysselsetting, kriminalitet og helse, og hvordan disse personene og gruppene blir frarøvet muligheter til å kunne delta i samfunnet (Câmara mfl., 2004). Et viktig aspekt innenfor teori om ekskludering er at mennesker som er ekskludert ikke er dette av eget ønske (Crouch, Frost og Sullivan, 2000). Sosial ekskludering som begrep blir ofte brukt for å understreke og forstå rollen statlige makter og andre aktører med territoriell makt har som konstruktører av sosial solidaritet og identifisere deres ansvar i relasjon til sosiale problemer (Daly og Silver, 2008). Cameron (2006) påpeker at det er viktig å skille begrepene sosial inkludering og sosial ekskludering fordi de brukes og har særpreg som gjør at de ikke kan anses som to direkte motsetninger, men heller som to begreper som kan brukes i arbeid med sosiale problemstillinger. Hvordan disse begrepene blir tatt i bruk med tanke på en romlig kontekst er svært ulikt, sosial ekskludering blir i stor grad hevet frem som geografisk betinget, mens sosial inkludering i mindre grad er knyttet til spesifikke lokaliteter og er ofte en del av store overordnede mål slik som for eksempel gjennom områdesatsinger (Regjeringen, 2019). Cameron (2006) viser videre til at det er viktig å huske på hvem som kategoriserer en gruppe/et individ som sosialt ekskludert og at en gruppe som blir kategorisert som ekskludert ikke nødvendigvis føler seg ekskludert.

4.2.3 Hva er inkluderende og ekskluderende mekanismer?

Et spørsmål som oppstår når en velger en problemstilling som skal ta for seg sosial ekskludering og inkludering, er hvordan en skal måle dette og hvordan man skal definere forekomstene av det. For å finne svar på hvordan Kong Christian Fredriks plass fungerer som arena for sosial inkludering har jeg valgt å definere inkluderende og ekskluderende mekanismer. Hva er en

mekanisme av inkludering eller ekskludering? I og med at feltområdet er såpass geografisk avgrenset er det begrenset med eksisterende datagrunnlag som kan fortelle noe om inkludering og ekskludering i byrommet og området rundt. Ser man på eksisterende litteratur om kartlegging av sosial inkludering og ekskludering ser man at det benyttes metoder og indekser som i hovedsak tar for seg et område eller nabolag med en viss mengde innbyggere. Câmara mfl. (2004) har utviklet en inkludering/ekskludering indeks som forteller hvorvidt et område er inkluderende eller ekskluderende i en relativ sammenheng til området som ligger rundt den spesifikke lokaliteten. Denne indeksen bruker de så til å kartlegge inkludering og ekskludering i ulike distrikter innenfor et gitt område (Câmara mfl., 2004). En slik indeks ville ha vært uegnet å ta i bruk i dette prosjektet på grunn av naturlige begrensninger med tanke på ressurser og tid, men man kan bruke det som en inspirasjon med tanke på å kartlegge inkluderende og ekskluderende mekanismer. En inkluderende/ekskluderende faktor vil i dette prosjektet være en faktor som bidrar til å øke inkluderingen/ekskluderingen. Altså en forekomst som forsterker graden av inkludering eller ekskludering i byrommet. Disse faktorene som bidrar til en forsterkning av ekskludering eller inkludering kan være direkte eller indirekte, og kan forekomme gjennom fysiske og sosiale elementer i geografien. Dette kan ses i sammenheng med de ulike stedsbegrepene som er nevnt tidligere. Flere av de bygger på det relasjonelle elementet, både mellom de som bruker området, og mellom enkeltindividet og stedets innhold (Cresswell, 2004; Massey, 2005). Ser man på de fysiske faktorene kan for eksempel locale begrepet si oss noe om hvordan en universell utforming av byrom kan være en forsterkende inkluderende faktor, mens forekomst av fiendtlig arkitektur kan være en forsterkende ekskluderende faktor (De Fine Licht, 2017; Giddens, 1984; Lid, 2021).

5. Forskningsdesign og Metode

Denne oppgaven har som formål å finne ut hvordan ulike aspekter ved det fysiske og sosiale rommet legger til rette for bylivet og den sosiale inkluderingen på Kong Christian Fredriks plass. For å finne relevante data for mine forskningsspørsmål, har det vært essensielt å identifisere hvilke aktører som holder til i byrommet og hvem som har nøkkelen kunnskap om Kong Christian Fredriks plass. Et annet moment har vært å finne de riktige fremgangsmåtene ved valg av forskningsdesign og metoder for å skaffe mest mulig relevant informasjon. Dette kapittelet tar for seg forskningsdesign, valg av metode, refleksjoner rundt min posisjon som forsker og etiske betraktninger.

5.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign er planen og strategiene for hvordan en skal gå frem i prosessen med å samle inn data. Årsaken til å ha et forskningsdesign er for å sikre at en får data som samsvarer med forskningens formål og at metodene blir gjennomført på en måte som sikrer vitenskapelig kvalitet (Stratford og Bradshaw, 2016). Denne oppgaven inneholder metoder som både kan defineres som kvalitative og kvantitative, noe som samsvarer med at det er et forskningsdesign med blandede metoder (Creswell og Creswell, 2018). Målet med et forskningsdesign med blandede metoder er ifølge Gray (2022) å samle data med en balanse mellom representativitet og mening, hvor man får data som tilsier at oppgaven kan generaliseres som en følge av representativitet i dataene, og man får ved å bruke kvalitative metoder svar på meninger om det fenomenet man studerer. I henhold til denne oppgaven er det viktig å påpeke at målet ved de kvantitative metodene ikke er å skape representativitet i datamaterialet, men heller å bruke dataene for å selv forstå byrommet bedre, samt å kunne få en bedre forståelse av dataene fra de kvalitative metodene. De kvalitative metodene er hovedgrunnlaget for dataen som blir analysert i dette prosjektet, men på grunn av de metodene jeg har tatt i bruk så er forskningsdesignet å betrakte som et forskningsdesign med blandede metoder (Gray, 2022; Creswell og Creswell, 2018). Metodene som er tatt i bruk som gjør dette til et forskningsdesign med blandede metoder er: Semistrukturerte intervjuer, kvalitative observasjoner, kvantitative observasjoner og spørreundersøkelser. Disse metodene er valgt for å danne et best mulig datagrunnlag for å kunne besvare problemstillingene.

5.2 Metodologi

Metodologi er et begrep som skiller seg fra metodebegrepet, ved at en metode er en spesifikk framgangsmåte for datainnsamling mens metodologi er et begrep som brukes om forståelsen av metoder og begrunnelser for bruk av metoder. Sigurd Grønmo (2004, S. 29) skriver at «Metodologi kan sies å være den delen av logikken som handler om de generelle prinsippene for kunnskapsutvikling». I prosessen med å finne de korrekte metodene for å belyse et fenomen tar man beslutninger knyttet til grunnleggende metodologiske prinsipper for å kunne skape høy datakvalitet og data som er relevant for fenomenet som belyses (Grønmo, 2004). Denne oppgaven er basert på det som kalles for en *abduktiv* tilnærming. En abduktiv tilnærming kjennetegnes ved at den er mindre rigid enn både induktive og deduktive tilnærminger ved at man underveis i datainnsamlingen tar nye beslutninger for prosjektet på bakgrunn av ny empiri (Alvarsson og Sköldberg, 2009). På grunnlag av denne kontinuerlige prosessen med vurderinger av nye opplysninger kan man ved en abduktiv tilnærming gjøre justeringer i prosjektet slik at fokusområder og teoretisk rammeverk endres under arbeidet (Alvarsson og Sköldberg, 2009). I dette prosjektet har jeg gjort noen justeringer underveis basert på opplysninger jeg har fått gjennom datainnsamlingen. Dette har gjort at det teoretiske rammeverket har blitt endret noe, ved at teori om elastiske og stramme byrom har blitt lagt til og gjort til en sentral del av det teoretiske grunnlaget. Andre stedsteorier som det relasjonelle rom, stedsoppfatninger, locale har forblitt nokså uendret. Oppgavens fokus har også i noe grad blitt justert underveis som en følge av det empiriske grunnlaget og nye opplysninger som har kommet til, som har ledet til små justeringer i problemstillingenes formuleringer. Alvarsson og Sköldberg (2009) påpeker at denne prosessuelle tilnærmingen hvor teori og empiri kontinuerlig blir vurdert opp mot hverandre, er det som gir denne tilnærmingen et fortrinn basert på refleksjon rundt empiri og teori.

5.2.1 Casestudie

I dette prosjektet har jeg valgt å ta i bruk casestudie som en metodologisk tilnærming for å utforske forskningsspørsmål og teori som ligger til grunn i oppgaven. En casestudie er en metodologisk tilnærming hvor man ser på en konkret enhet hvor man belyser et fenomen ved bruk av denne enheten, for å få en bedre forståelse av fenomenet (Baxter, 2016). Grønmo (2004, S. 90) omtaler formålet ved casestudier på følgende måte: «Ett slikt formål er å utvikle en helhetlig forståelse av den ene enheten som studeres. Denne enheten betraktes da som unik og vitenskapelig interessant i seg selv, uten at den nødvendigvis betraktes som en del av et større univers». Casestudier er ofte valgt som tilnærming i forskning som innebærer komplekse

mekanismer, som for eksempel i forskning på lokalsamfunn og som i dette prosjektet med undersøkelser av et byrom (Grønnmo, 2004). Casestudier kan kritiseres for å ikke være overførbare i relasjon til andre lignende caser, men Baxter (2016) argumenterer for at casestudier som regel har en overførbarhetsverdi så lenge casestudier presenterer forekomsten av fenomenet gjennom en passende case. Her er det også viktig å påpeke at en kvalitativ casestudie skal forsøke å bidra til analytisk overførbarhet, og ikke statistisk overførbarhet (Baxter, 2016). Dette prosjektet er en casestudie i den form at enheten jeg har undersøkt er byrommet Kong Christian Fredriks plass og at jeg her har undersøkt sosiale fenomener i konteksten av det som finner sted i byrommet (Grønnmo, 2004; Baxter, 2016). Som en følge av at jeg kun har et case, har det vært nyttig å se på annen forskning på byrom og sosialt liv som er gjort i Norge med Bjerkeset og Aspen (2015) om Tjuvholmen i Oslo, og Bjerkeset (2019) om byrom på Grønland i Oslo. Dette har gjort at jeg selv med en case, kan se på ulike byrom og ha et dialogisk sammenligningsgrunnlag for fenomenene jeg undersøker i oppgaven.

5.2.2 Kvalitativ metode

Kvalitative metoder har som formål å finne ut hva som skjer og finne begrunnelser for hvorfor fenomener fremstår slik de gjør (Winchester og Rofe, 2016). I dette prosjektet er det kvalitative metoder som er hovedgrunnlaget for empirien som brukes i analysen. I kvalitative metoder søker man dybde ovenfor bredde i form av at det ikke er et mål i seg selv å skape representative data (Gray, 2022). Målet med kvalitative metoder er å få svar og beskrivelser som tar utgangspunkt i andre menneskers oppfattelser og begrunnelser for deres standpunkter i henhold til hva man ønsker å finne ut av som forsker (Winchester og Rofe, 2016). Winchester og Rofe (2016) påpeker at det finnes to forskjellige fremgangsmåter når det kommer til å gjennomføre kvalitative undersøkelser med spørsmål til sosiale strukturer, eller spørsmål knyttet opp mot individers opplevelse av steder og hendelser. Et problem med å skille mellom disse to kategoriseringene av fremgangsmåter, er at de er så nært beslektet at de fort går over i hverandre. I oppgaven har spørsmålene jeg stilte til informantene vært knyttet til både sosiale strukturer, med hvordan ulike aktører opptrer i byrommet, samtidig som jeg har stilt spørsmål som omhandler individuelle oppfatninger om Kong Christian Fredriks plass (Winchester og Rofe, 2016). Disse spørsmålene er valgt ut for å kunne danne et empirisk grunnlag som er passende for å besvare de utvalgte problemstillingene på en mest utfyllende måte som gir et godt grunnlag for å analysere funn med teori. Den største fordelen med å bruke kvalitativ metode i arbeidet med å forske på et byrom er for å finne svar på hvorfor byrommets liv fungerer slik det gjør ved at informanter gir unike svar og begrunnelser (Gray, 2022). På grunn av

oppgavens utgangspunkt med problemstillinger som omhandler enkeltindividers oppfattelser av byrommet og utvalgt teori som for det meste ikke er kvantitativt målbar, er det i dette prosjektet lagt mye vekt på en kvalitativ tilnærming i arbeidet med datainnsamling. Videre er det viktig å påpeke mulige svakheter ved bruk av kvalitativ forskning. Den store styrken til kvalitative metoder ved å skape utfyllende besvarelser knyttet til sosiale fenomener, er også den største svakheten tilnærmingen har, fordi den er basert på subjektivitet som gjør det vanskelig å kunne bruke kvalitative resultater for å stadfeste sannheter. Dette medfører at man derfor må ta i bruk dataene forsiktig sammenlignet med kvantitative metoder, fordi man ikke har noen garanti for at dataene representerer reelle fakta (Winchester og Rofe, 2016).

5.2.3 Kvantitativ metode

I denne oppgaven har kvantitative metoder blitt tatt i bruk for å få en innsikt i hva som skjer på Kong Christian Fredriksplass gjennom observasjoner og forsøk på å benytte spørreundersøkelser. Motivasjonen bak dette var for å kunne få ekstra kunnskap som et supplement til de kvalitative dataene jeg har samlet inn. Å skape et representativt antall i dataene var i denne oppgaven ikke et stort fokusområde. I oppgaven ble de kvantitative dataene hovedsakelig brukt i arbeidet med å få et inntrykk av hvordan bylivet i byrommet er. Jeg vil argumentere for at bruken av kvantitative metoder har vært med på å skape et bredere kunnskapsgrunnlag som jeg tok med meg inn i samlingen av kvalitative data, og at de kvantitative dataene kan bidra til å underbygge de kvalitative funnene og ha en triangulerende effekt (Gray, 2022). Et eksempel på dette kan være hvordan en informants beskrivelser av byrommets bruk i et intervju er målt opp mot de konkrete tallene fra oppholdstillinger i byrommet. Hvis de presenterer en liknende situasjon vil data fra to ulike metoder kunne underbygge hverandre (Gray, 2022).

5.3 Datainnsamling

Datagrunnlaget for oppgaven er basert på en blanding av kvantitative og kvalitative metoder og består av spørreundersøkelser, intervjuer, kvantitative og kvalitative observasjoner, feltsamtaler og sekundærdata. I kommende underkapitler vil jeg begrunne hvorfor jeg har valgt disse metodene og forklare utvalget av informanter, samt diskutere posisjonaltet og refleksivitet.

5.3.1 Utvalg

I denne oppgaven forsøker jeg å finne svar på hvordan det legges til rette for sosial inkludering på Kong Christian Fredriksplass, med et spesielt søkelys på innflytelsesrike aktører sin rolle i henhold til utvikling og aktiviteter i byrommet. Aktører som har deltatt og blitt kontaktet under arbeidet med denne oppgaven har mye kunnskap om byrommet og kjenner godt til utviklingen av området. Disse aktørene er informasjonsrike kilder som har relevant kunnskap om byrommet i form av deres posisjoner som forvaltningsansvarlige og næringsdrivende i området. Informantutvalget er derfor gjort med formål om å sikre at informantene har relevant kunnskap for å besvare forskningens formål. Derfor er utvalget basert rundt nøkkelinformanter. Informantutvalget er basert på en type utvalg som heter «kritisk case utvalg» som baserer seg på nøkkelinformanter som har unik informasjon om det caset det forskes på. Denne formen for utvalg inkluderer ikke et stort antall informanter på grunn av utvalgets premisser som tar utgangspunkt i at informantene innehar en posisjon som gjør at de har mye og unik informasjon med høy relevans til prosjektet (Gray, 2022).

I arbeidet med å finne informanter, var det nokså naturlig å se på hvilke aktører som ligger i byrommet og innhente informasjon om de forskjellige aktørene som ligger på Kong Christian Fredriksplass eller har en sterk tilknytning til byrommet. I denne kartleggingen av aktører fikk jeg tak i Informant 1 som representerer Bergen Kaffebrenneri som ligger i byrommet. Dette er en representant for en lokal bedrift som har vært i byrommet i mange år og som jeg valgte å kontakte fordi vedkommende har mye og nær kjennskap til byrommet og utviklingen byrommet har gjennomgått. Jeg kontaktet også Bergen kommunes bymiljøetat fordi jeg visste at de hadde mye kunnskap om Møhlenpris. Informanten fra Bergen Kaffebrenneri tipset meg om en representant i GC Rieber Eiendom som er eier av byrommet og som er en meget betydningsfull aktør som sitter på mye kunnskap om byrommet og hvilke visjoner de har for området. Ved å følge opp dette tipset kan en se utvalget av informanten fra CG Rieber Eiendom som et utvalg som både er «snøball» utvalg, samtidig som denne informanten oppfyller det som ligger til grunn for et «kritisk utvalg» (Gray, 2022). Informantene representerer tre forskjellige typer av aktører, en næringsdrivende på området, en forvalter av byrommet og en representant fra det offentlige. Dette er med på å gi oppgaven en bredde i empirien ved å ha perspektiver fra ulike typer aktører.

Jeg var også i kontakt med flere aktører som har en sterk tilknytning til Kong Christian Fredriksplass som dessverre ikke kunne stille til intervju, noe som påvirker antallet av informanter og bredden av typer aktører representert. De informantene som deltok, er likevel

nokså dekkende i og med at to av de er blant et fåtall av bedrifter som har drift på stedet. Det er viktig å få frem at målet ved kvalitativ metode ikke er å finne flest mulig informanter, men heller finne informanter som har verdifull relevant informasjon. Stratford og Bradshaw (2016) argumenterer for at antallet deltagere i en forskning ikke er så viktig, og at det heller er viktig å finne informanter som sitter på mye informasjon og at en som forsker sørger for å gjøre riktige grep for hente den informasjonen som informantene sitter på. I dette tilfellet har jeg fått tak i nøkkelinformanter som sitter på mye informasjon som er høyst relevant for det forskningens formål krever av data. De har kunnskap om det som foregår i byrommet, om hvordan viktige aktører legger til rette for sosialt liv, og har kunnskap om fremtidsplanene for området. På bakgrunn av dette vil jeg argumentere for at disse informantene har gitt et informasjonsgrunnlag som gjør det mulig å besvare problemstillingene som er stilt på en kvalifisert måte. En kritikk av informantene som kan være berettiget kan være å stille seg kritisk til variasjonen blant informantene og hvilke motiver disse aktørene har. Det er viktig å huske på posisjonen til informantene og at de representanter for sine bedrifter. Dette kan mulig påvirke dataene, som en følge av at de gir besvarelser som fremmer deres arbeidsgiver sine interesser (Dowling, 2016).

Her er en tabell som viser informanter fra intervjuer og deltagere fra spørreundersøkelser:

Tabell 1: Informanter og spørreundersøkelser:

Informant 1	Representant fra Bergen Kaffebrenneri på Kong Christian Fredriksplass
Informant 2	Representant fra bymiljøetaten i Bergen kommune
Informant 3	Representant fra GC Rieber Eiendom (Eier og forvaltningsansvarlig av byrommet)
Deltagere som svarte på spørreundersøkelser	25 besvarelser

5.3.2 Spørreundersøkelser

Spørreundersøkelser er en datainnsamlingsmetode som ofte har både kvalitative og kvantitative karakteristikk. En god spørreundersøkelse skal ta kort tid å svare på og spørsmålene skal være

enkle å forstå for de som deltar i spørreundersøkelsen. Spørreundersøkelser har en rekke styrker som metode, McGuirk og O`Neil (2016) nevner at den store fordel med spørreundersøkelser er at en på en effektiv måte kan få svar som omhandler deltagerens oppfattelser og meninger gjennom ulike svarsalternativer, samtidig som man kan få mange nok besvarelser til å gjøre dataene representative. En sentral utfordring med spørreundersøkelser er å sørge for at undersøkelsen er laget på en måte som gjør at det er enkelt for deltagere å forstå slik at de kan svare på en måte som representerer det de faktisk mener (McGuirk og O`Neil, 2016).

I startfasen av arbeidet med å kartlegge metoder for datainnsamling var spørreundersøkelser tiltenkt en betydelig rolle i dette prosjektet. Under rekrutteringsprosessen av deltagere ble det klart at det var vanskelig å få en stor oppslutning og at antallet besvarelser jeg fikk ikke kan kvalifisere til å være et representativt utvalg. Dette er grunnen til at dataene fra spørreundersøkelsen ikke har blitt benyttet mer. Jeg velger likevel å ha det med i metodekapittelet fordi de spørreundersøkelsene som jeg fikk svar på ga meg noe «kvalitativ» informasjon og et inntrykk av hvordan mennesker opplever byrom på tross av at det ikke var et stort antall besvarelser som gir dataene representativitet. I prosessen med å gjennomføre disse spørreundersøkelsene hadde jeg også ustrukturerte feltsamtaler hvor jeg pratet med mennesker i byrommet om deres oppfattelse og tilknytning til byrommet som ga meg et innblikk i hvordan de betraktet byrommet.

5.3.3 Intervjuer

Det ble utført 3 en-til-en intervjuer med informanter med en varighet på 45-60 minutter hver. Disse intervjuene var alle basert på en semistrukturert intervjumodell. Formålet ved å ta i bruk intervjuer som en metode for datainnsamling er at informantene kan komme med dybdesvar og at de kan gi detaljerte beskrivelser og begrunnelser for deres motivasjoner knyttet opp mot det fenomenet en forsker på (Dunn, 2016). Dunn (2016, S. 150) nevner fire årsaker for å ta i bruk intervjuer som metode:

- 1. For å fylle et hull i kunnskapen som andre metoder ikke kan fylle.*
- 2. Utforskning av komplekse atferder og motivasjoner.*
- 3. For å få et innblikk i mangfoldet av betydninger, meninger og opplevelser. Intervjuer gir innblikk i forskjellige meninger og debatter i en gruppe, men de kan også finne felles enigheter i grupper.*
- 4. Når det er et behov for å vise respekt ovenfor informanter som kommer med informasjonen og kunne videreformidle denne informasjonen på en rettferdig måte. Intervju gir også informanter mulighet til å forstå mer av grunnlaget for forskning sammenlignet med andre metoder.*

Under et intervju er det en rekke aspekter en må tenke på når det kommer til gjennomføring og intervjusetting, som kan ha implikasjoner på informasjonen man får fra informanter som direkte kan påvirke resultatene for studiet. Dataen fra intervjuer blir skapt i dialogen mellom forskeren og informanten. Grønmo (2004) nevner at forskerens valg av spørsmål og formuleringer, intervjuets omstendigheter og kommunikasjonen mellom de involverte partene er direkte avgjørende for datamaterialets kvalitet. Fordi datamaterialet fra intervjuet skapes som et resultat av dialogen mellom forskeren og informanten, så var det i prosjektet viktig å tenke på iscenesettelse av intervjuer og hvordan de skulle gjennomføres. Da jeg kontaktet mulige informanter via email, informerte jeg kort om prosjektet og hvilke temaer jeg gjerne kunne tenke meg å stille spørsmål om i et intervju. Dette ble gjort slik at informantene kunne ha en viss grad av forutsigbarhet med tanke på hva jeg ønsket å spørre de om, og slik at de hadde muligheten til å stille forberedt. Under intervjuene sørget jeg for at stedet hvor intervjuene tok plass var områder hvor informantene var komfortable og at intervjuene ble gjennomført på en måte som gjorde at det ikke følte som en anstrengelse for informantene å delta. Alle intervjuene fant sted på kontorene der informantene hadde base. Intervjuene som ble gjennomført var semistrukturerte intervjuer hvor jeg tok i bruk intervjuguiden som veileder for hva jeg ønsket å finne ut av. Intervjuguidene ble først og fremst brukt for å sikre at intervjuets gang holdt seg innenfor det som var relevant for oppgavens tematikk. Intervjuguidene var unike for hver informant med spørsmål basert på informantenes spesifikke roller, men alle intervjuguidene inneholdt hovedsakelig de samme spørsmålene slik at en fikk se ulike perspektiver innenfor den samme tematikken (Se vedlegg 2).

Under intervjuene forsøkte jeg å ta høyde for forhold som kan påvirke datakvaliteten. Grønmo (2004) påpeker at det er viktig å tenke over intervjuets iscenesettelse slik at man legger til rette for at informantene skal ha det komfortabelt. For å sikre at dataene skulle inneha god kvalitet så ga jeg informantene en kort beskrivelse av oppgavens innhold, jeg forsøkte å skape komfortable rammer for intervjuene og stilte spørsmål på en åpen måte uten formål om å påvirke informantenes svar. I alle intervjuene som ble gjennomført ble det tatt i bruk lydopptaker hvor materialet ble transkribert like etterpå. Å bruke lydopptak er med på å sikre at det som transkriberes fra et intervju er eksakt det samme som informantene meddelte (Dunn, 2016). Etter jeg transkriberte intervjuene, sendte jeg de transkriberte filene til informantene slik at de fikk muligheten til å se over innholdet i intervjuet og eventuelt rette opp i ting som ble sagt om de skulle følt et behov for det.

5.3.4 Observasjoner

I dette prosjektet er det foretatt ulike typer observasjoner av Kong Christian Fredriksplass for å få en bedre forståelse av hvordan byrommet fungerer, og hvilke funksjoner byrommet har. Det ble gjennomført både kvalitative og kvantitative observasjoner for å få bedre kjennskap til byrommet og se hva som utspiller seg i byrommet. I dette underkapittelet presenteres observasjonsformene jeg tok i bruk og hvordan jeg gjennomførte disse observasjonene.

Under feltarbeidet som ble gjennomført på Kong Christian Fredriksplass valgte jeg å ta i bruk kvalitative observasjoner. Dette var observasjoner som ble gjennomført for å skaffe mer kunnskap om byrommet. De kvalitative observasjonene som ble gjort i denne oppgaven samsvarer med det som Kearns (2016) kategoriserer som deltagende observasjon. Kearns (2016) omtaler deltagende observasjon som en observasjonsform hvor man som forsker i en eller annen form tar del i aktiviteten som observeres. Observasjonene som ble gjort av livet på Kong Christian Fredriksplass var deltagende i form av at jeg selv var en del av det som skjedde i byrommet, ved at jeg satt på benker og tok notater av det jeg observerte. Selv om dette var en form for deltagende observasjon ved at jeg selv tok del i byrommet inntok jeg en passiv og anonym rolle ved å lokalisere meg i utkanten av byrommet, noe som ga meg en oversikt over hele området.

De kvalitative observasjonene var ustrukturerte, og jeg foretok meg disse på ulike tidspunkter når det passet i forhold til de andre formene for datainnsamlinger jeg gjennomførte. Det ble også gjort observasjoner når det skjedde ting i byrommet som det var et behov for å beskrive i notatene. Disse observasjonene ble ofte gjort mellom de kvantitative observasjonene som fant sted på dagtid. Disse observasjonene ble gjort på utvalgte dager i august og september 2022, og observasjonsdagene besto av 2-4 timer med registrering. Notatene jeg tok omhandlet den menneskelige stemningen og hvilke aktiviteter som fant sted i byrommet. Disse notatene besto av konkrete beskrivelser av det man så og følte og inneholdt beskrivelser av været, trafikken, aktivitet i byrommet og sanselige aspekter som lyder og lukter. Notatene ble loggført i en kladdebok hvor jeg noterte dato og tidspunkt for observasjoner. Ved å bruke kvalitative observasjoner fikk jeg mer kunnskap om hvordan byrommet fremstår, og jeg fikk en personlig erfaring av Kong Christian Fredriksplass. Informasjonen som ble hentet gjennom de kvalitative observasjonene var et nyttig grunnlag for å tolke de beskrivelsene som informantene senere ga i intervjuer og var også til hjelp under planleggingen av intervjuene.

I tillegg til de kvalitative observasjonene som ble gjennomført for å bli kjent med byrommet, valgte jeg å ta i bruk mer strukturerte observasjoner med trafikkteiling og tellinger av opphold i byrommet. Dette er kvantitative observasjoner hvor formålet er å få konkrete tall på hvor mange som oppholder seg i byrommet og hvor mange som beveger seg gjennom byrommet. Disse observasjonene ble gjort i sammenheng med de kvalitative observasjonene og derfor hadde jeg samme form for passivt deltagende observasjonsstrategi hvor jeg benyttet meg av benker i utkanten av byrommet for å få en oversikt over hele området (Kearns, 2016).

Inspirasjonskilden til disse observasjonene var undersøkelsene som ble gjort i bylivsundersøkelsen *Byliv i Bergen* (Bergen kommune, 2022) hvor tellinger ble gjennomført i kartlegging av flere sentrumsnære byrom i Bergen. Bylivsundersøkelsen som Bergen kommune gjennomførte bygger på metoder som bylivsforskeren Jan Gehl (Gehl, 2010) har brukt i sammenheng med forskning knyttet til utvikling av levelige byer. Inspirasjonen fra *Byliv i Bergen* (Bergen kommune, 2022) og Jan Gehl (Gehl, 2010) sine fremgangsmåter ledet til å ta i bruk telleskjemaer for trafikk og opphold i byrom. Trafikkteilinger av myke trafikanter ble delt inn i ulike grupper med gående, syklist, el-sparkesyklist og andre trillende som inkluderer blant annet rullebrettbrukere og rullestolbrukere (se vedlegg 4). Disse tellingene ble gjort en gang hver time, over en 10 minutters periode. Jeg tok i bruk en telleapp for smarttelefoner for å kunne få med meg alle forbipasserende da dette er krevende med penn og papir. Umiddelbart etter telleperiodene noterte jeg antallet fra de forskjellige gruppene ned i telleskjemaet for hånd (se vedlegg 4). Den samme tellemetoden ble også brukt under registreringen av opphold i byrom med en 10 minutters telleperiode per time. Her registrerte jeg mennesker som tilsynelatende oppholdt seg i byrommet, noe som vil si at forbipasserende i byrommet ikke ble registrert. Opphold i byrom ble delt inn i følgende kategorier i registreringen: Sitte gratis, sitte betalende, stående, leker, trener og nødvendig aktivitet (se vedlegg 4). Her tok jeg også i bruk telleapp på telefon og skrev ned resultatene umiddelbart etter telleperioden i fysiske skjema for opphold i byrom. Denne kategoriseringen bygger på Gehl og Svarre (2013) og *Byliv i Bergen* (Bergen kommune a, 2022) sine metoder for å registrere byliv. Hovedårsaken for å ta i bruk denne kategoriseringen er for å få tall på hva mennesker gjør i byrommet, og dermed få et inntrykk av hva som kan gjøre at mennesker oppsøker byrommet.

De kvantitative observasjonene i form av trafikkteiling og registrering av opphold i byrom gir oppgaven data som er mer konkret data enn de kvalitative opplysningene som er hentet inn ved bruk av andre metoder. Disse tellingene gir informasjon på hvordan byrommet fungerer som en

trase for myke trafikanter og oppholdsregistreringene er konkrete bevis på hvor mange mennesker som oppholder seg i byrommet og hva de holder på med. Tallene fra de kvantitative observasjonene er spesielt viktige data med tanke på å belyse underproblemstillingen som tar for seg hvordan bylivet er på Kong Christian Fredriksplass. De kvantitative opplysningene fra denne formen for kartlegging av opphold og trafikk i byrommet supplerer og underbygger deler av informasjonen som kom frem i intervjuer og kan derfor bidra til triangulering og en form for verifisering av informasjon (Gray, 2022).

5.3.5 Sekundærdata

Sekundærdata er andrehåndsinformasjon som kan være nyttig å ta i bruk for å beskrive hendelser som en ikke har mulighet for å kartlegge via primærdata. Et eksempel på dette kan være å ta i bruk kilder om et steds historie. Det er viktig å reflektere over kvaliteten hos sekundærkildene før man tar de i bruk i oppgaven. Grønmo (2004) vektlegger troverdighet, autentisitet og relevans, når man skal betrakte hvorvidt en sekundærkilde er passende å ta i bruk. I dette prosjektet har jeg tatt i bruk sekundærkilder for å beskrive Kong Christian Fredriksplass og byområdet rundt med informasjon om Møhlenpris.

For å gi en beskrivelse av hele Møhlenpris ble Bergen elektroniske byleksikon tatt i bruk med artikkelen *Møhlenpris* (2009). For å få en konkret beskrivelse av Kong Christian Fredriksplass sin historiske utvikling ble GC Rieber Eiendom sine nettsider flittig brukt. På disse sidene ligger mye informasjon om både fortiden til Kong Christian Fredriksplass, men også fremtidsplanene for området. Dokumenter fra Bergen Kommune ble anvendt som et supplement til annen data om byrommet. Informasjon om fremtidsplaner på Kong Christian Fredriksplass ble hovedsakelig hentet via artikkelressursen Atekst, hvor jeg fikk tilgang til avisartikler som opprinnelig ligger bak betalingsmurer. Artikkelen fra Bergens Tidende: *Nye planer for Marineholmen: - De første boligene kan stå ferdige i 2026* (Mæland, 2022), viste frem de konkrete planene for omregulering av Marineholmen som gir et bilde av fremtidsplanene, som ga et grunnlag for diskusjon rundt fremtiden til Kong Christian Fredriksplass. Disse sekundærkildene er med på å gi oppgaven en tydeligere kontekst og viktige detaljer i form av informasjon som jeg selv ikke hadde kapasitet til å hente.

Tabell 2: Oversikt over sekundærdatakilder som er benyttet i oppgaven

Dokumentnavn	Forfatter/organisasjon
<i>En ny og pulserende bydel på Marineholmen</i>	GC Rieber Eiendom a (2022)
<i>Handelshøyskolen BI og Kong Christian Fredriks plass</i>	Smedsvig Landskap (u.å)
<i>Her er de nominerte til Bylivsprisen 2022</i>	Bergen kommune b (2022)
<i>Marineholmen</i>	GC Rieber Eiendom (u.å)
<i>Møhlenpris</i>	Møhlenpris (2009)
<i>Nye planer for Marineholmen: - De første boligene kan stå ferdige i 2026</i>	Mæland, P. A. (2022)
<i>Vi inviterer bergenserne inn med festivaler og bading</i>	GC Rieber Eiendom b (2022)

5.3.6 Posisjonalitet, insider eller outsider?

I startfasen av dette prosjektet var mitt forhold til feltområdet at det var et område som jeg ofte gikk forbi og ved et par anledninger hadde oppholdt meg i. Med andre ord så har jeg vært en sporadisk bruker av dette byrommet i de drøyt fire årene jeg har vært bosatt i Bergen. I relasjon til diskusjon rundt min posisjonalitet som forsker er det relevant å se nærmere på hvorvidt jeg er en «insider» eller en «outsider». Dowling (2016) nevner følgende om insider og outsider:

Your ability to interpret certain situations also depends on your own characteristics. Important here is a debate about the relative merits of being an insider or an outsider. An insider is someone who is similar to their informants in many respects, while an outsider differs substantially to their informants. (Dowling 2016, S. 40)

Det at jeg har sett byrommet og hadde noe forkunnskap om stedet er en faktor som bidro til at dette ble valgt som feltområde, samtidig så er det ikke et område hvor jeg selv ville ha definert meg som en insider fordi jeg verken har en sterk tilhørighet til stedet eller innehar en rolle som skal tilsi at jeg er en insider. I dette prosjektet vil jeg definere meg selv som en utenforstående student som har noe forkunnskap om feltområdet og som gjennom datainnsamlingen har beriket min kunnskap om området. Årsaken til at statusbegrepene som insider og outsider er viktige, er fordi forskerens rolle som insider eller outsider kan være avgjørende for hvordan dataene blir. Dowling (2016) nevner at intervjuer kan få ulike utfall basert på forskerens rolle, som insider kan et utfall være å få mer informasjon fra informanten fordi forskeren og informanten kjenner

på et felleskap ved at begge er insidere, mens når man er en outsider kan en fordel være at informantene holder seg mer profesjonelle og gir klarere artikuleringer for å besvare spørsmål.

Et annet moment som er viktig med tanke på forskerens posisjon i feltarbeid er maktforhold mellom forskeren og informantene og hvordan dette kan påvirke resultatene fra datainnsamlingen. Maktforholdet mellom meg og informantene kan anses som et asymmetrisk maktforhold, som Dowling (2016) beskriver som forhold hvor det er betydelige forskjeller i den sosiale posisjonen mellom forsker og informant. Grunnen til at forholdet mellom meg og informantene kan defineres som asymmetrisk er fordi informantene har posisjoner hvor de representerer aktører med betydelig større innflytelse enn det jeg gjør som masterstudent i Samfunnsgeografi (Dowling, 2016). Det asymmetriske forholdet og skjevheten i maktforhold mellom meg og informantene kunne ha resultert i at jeg ikke ble tatt på alvor. Inntrykket fra intervjuene var derimot at alle involverte tok meg og oppgaven på alvor og at dynamikken i intervjusettingen var balansert.

5.3.7 Kritisk refleksivitet

Kritisk refleksivitet går ut på å evne å kontinuerlig være kritisk reflektert rundt egen kunnskapsproduksjon og forskning. Dowling (2016) forteller at det å ha refleksivitet rundt egen forskning, er å analysere sin forskning som om det var noen andre sin forskning. Dette innebærer å stille spørsmål til hvorvidt sin egen forskning påvirkes av sin egen posisjon og hvordan andres posisjon spiller en rolle for kunnskapsproduksjonen. Som nevnt tidligere så anser jeg forholdet mellom meg som en masterstudent og informantene som et asymmetrisk forhold. Disse rollene og forholdet mellom meg og informantene kan påvirke hva slags informasjon deltagere ønsker å gi. Etter å ha vært i møte med informanter er det viktig å reflektere rundt hva disse møtene gjør, da interaksjon mellom informant og forsker kan skape skjevhet(bias) hos forskeren. I denne oppgaven vil det å være kritisk til egen studie for eksempel være å stille spørsmål til om forskningen blir påvirket i en partisk retning av budskapet til aktørene som kan påvirke dataene. Ved å kontinuerlig være kritisk og tenke over spørsmål som ble stilt og hvilke rolle både jeg har som forsker og informantene har som aktører, vil jeg argumentere for at jeg i denne oppgaven har reflektert i stor nok grad over min egen kunnskapsproduksjon til at den er rettmessig å ta i bruk. Samtidig kan en ikke utelukke at alt er fullstendig objektivt når dette er studier som er gjort via samtaler og møter med mennesker.

5.4 Datakvalitet

5.4.1 Reliabilitet

Dataens reliabilitet omhandler graden av pålitelighet hos dataene i oppgaven. Creswell og Creswell (2018) påpeker at metodebruken legger grunnlaget for påliteligheten i en studie. Hvis metodebruken er tydelig og enkelt forståelig legger man til rette for å skape pålitelige data. Grønmo (2004) forteller at å ha en tydelig metodebruk innebærer at man gjennomfører de samme prosedyrene ved ulike innsamlinger av data, slik at en forsikrer seg om at datainnsamlingen alltid gjennomføres på de samme prinsippene og at de er rettet mot å finne svar på de forskningsområdene man har etablert. Videre opplyser Grønmo (2004) at en i kvalitativ forskning ikke har mulighet til å gjøre datainnsamlingen standardisert på den samme måten som i kvantitativ forskning. I kvalitativ forskning er det et behov for å tilpasse seg den konteksten en befinner seg i og utvikle forskningsopplegget underveis i datainnsamlingen, fordi man i kvalitativ forskning må ta høyde for individuelle forhold for å kunne maksimere uttaket av informasjon. Reliabilitet og troverdighet er innen kvalitativ forskning knyttet opp mot at data er basert på faktiske forhold, og ikke bare forskerens subjektive oppfatninger.

Reliabilitet har vært et viktig fokus i dette prosjektet fordi dataene som er blitt samlet inn er fundamentalt for hele oppgaven og derfor definerende for hvorvidt det man kommer frem til kan ses på som noe reelt eller ikke. I de kvantitative observasjonene fulgte jeg et strukturert opplegg med satte premisser for gjennomføring for å skape pålitelige tall. Dette innebar hvilke perioder jeg skulle registrere og hvordan jeg registrerte ulike grupper med myke trafikanter. Dette betyr at forskjeller i trafikken ved ulike tidspunkt er reelle relativt til hverandre fordi de ble gjennomført på en standardisert måte. På grunnlag av dette vil jeg definere de kvantitative observasjonene som data med høy reliabilitet. I arbeidet med kvalitative datainnsamlinger ble det gjort hensyn med tanke på å produsere troverdige data. Her hadde jeg et fokus på å stille spørsmål med et åpent sinn for å unngå ledende spørsmål som fører til fremprovoserte svar. I enkelte tilfeller følte jeg at jeg og informantene hadde ulike oppfatninger av begreper, I disse situasjonene valgte jeg å enten formulere spørsmål på nytt eller ikke følge opp svar for å unngå misforståelser. Et annet grep som ble gjort blant annet for å sikre at dataene ble troverdige var å sende alle informanter en fil av transkripsjonen av deres intervju slik at de hadde mulighet til å rette opp i eventuell feilinformasjon eller utsagn som kan ha blitt mistolket i transkriberingen.

5.4.2 Validitet og overførbarhet

Selv om reliabiliteten i en forskning er høy, og man har pålitelige data, betyr ikke dette at dataene er relevant for hensikten ved det man studerer. Derfor er validitet i dataene et viktig aspekt når det kommer til datakvalitet. Grønmo (2004, S. 231) nevner følgende om validitet: «Validitet referer som nevnt til datamaterialets gyldighet i forhold til de problemstillingene som skal belyses». Med andre ord så er validitet et begrep på hvor relevant dataen i en studie er med tanke på å få svar på forskningens formål. En kan derfor ha høy reliabilitet med data som er pålitelig, samtidig som man har en lav validitet om denne dataen ikke er relevant for å besvare oppgavens forskningsspørsmål. Et kritisk spørsmål som kan rettes mot dette prosjektet med tanke på validitet kan være utvalget av informanter hvor jeg i hovedsak har tatt i bruk lokale aktører som GC Rieber Eiendom og Bergen Kaffebrenneri, og ikke brukt for eksempel brukere av byrommet eller andre for å belyse mine fokusområder. Jeg vil argumentere for at validiteten er nokså høy, på tross av et begrenset antall i utvalget, fordi informantene som deltar i oppgaven sitter på posisjoner og kunnskap som er avgjørende for å besvare problemstillingene i oppgaven.

Overførbarheten til annen faglitteratur, er i denne oppgaven knyttet til hvordan jeg operasjonaliserer teori og fagbegreper gjennom oppgaven. De faglige begrepene jeg har belyst i oppgaven, som stramme og elastiske rom, locale, stedsoppfatninger og inkludering kan ha overførbar verdi til andre caser. For eksempel kan fokuset på stramme og elastiske aspekter ved Kong Christian Fredriks plass brukes i arbeid med å se på disse strukturene i andre arbeid som fokuserer på byrom. Baxter (2016) nevner at selv om casestudier og kvalitative studier kan anses som studier som har overførbar verdi, så er arbeidet med å forske på et fenomen basert på forskerens oppfattelse av fenomenet og relevante faglige begreper. Dette vil si at en i slike studier, kun får fullstendig overførbarhet hvis operasjonaliseringen av teori og fagbegreper er identiske. Derfor vil det si at overførbarhetsverdien fra denne oppgaven baserer seg på hvordan jeg oppfatter og operasjonaliserer faglig teori. I henhold til dette har jeg forsøkt å sette meg inn i den teorien og litteraturen som brukes på en grundig måte slik at jeg bruker fagbegreper slik de er tilsiktet for å gi oppgaven overførbarhetsverdi.

5.5 Etiske betraktninger

I arbeidet med denne masteroppgaven har etiske betraktninger knyttet til datainnsamlingen vært et viktig fokus. Dowling (2016) påpeker at etikk er viktig når man holder på med forskning fordi man ønsker å behandle personvernet til alle involverte med verdig respekt, og sørge for at deltagere i prosjektet ikke mottar negative konsekvenser av å ha deltatt i prosjektet. Å betrakte etiske forhold er spesielt viktig i kvalitative metoder hvor man som forsker har tilgang til

sensitive personlige opplysninger (Dowling, 2016). I dette prosjektet har jeg fulgt alle retningslinjene for datainnsamling som jeg er pliktig til å gjøre som masterstudent ved Universitet i Bergen.

Metoden hvor jeg måtte ta flest forbehold for å holde oppgaven etisk ansvarlig var under intervjuene som ble gjennomført. Innledningsvis under intervjuene informerte jeg om hvordan informantene ville bli presentert i oppgaven. Fordi en-til-en intervjuer kan føre til dype forklaringer fra informanter kan de potensielt føre til invadering i av informantenes privatliv. Derfor måtte informantene gi samtykke før intervjuet kunne settes i gang (Dowling, 2016). Hvis informantene mot formodning skulle ønske å avslutte intervjuet, hadde de mulighet til å gjøre det når som helst, dette fikk de også informasjon om muntlig og i informasjonsskrivet. Under alle intervjuene ble det gjort lydopptak, dette var for å kunne sikre mest mulig nøyaktige data. Lydfilene av opptakene ble slettet umiddelbart etter at intervjuene ble transkribert. I informasjonsskrivet ble informantene også kjent med hvordan informasjon ville bli presentert i oppgaven (se vedlegg 1). Informantene har blitt anonymisert slik at en ser hvilke bedrifter og avdelinger de representerer slik at det i oppgaven kommer frem hvilke perspektiver de ulike aktørene hadde. Personvernet er samtidig ivaretatt ved at de her er anonymisert slik at de involverte ikke kan identifiseres på et individuelt nivå (Dowling, 2016). Det ble også gjort etiske betraktninger når jeg tok bilder og gjorde andre former for datainnsamling, hvor datamateriale som blir brukt i oppgaven ikke på noe vis kan identifisere enkeltindivider.

6. Fysisk utforming og byrom

Den fysiske utformingen av urbane områder spiller en viktig rolle for hvilke typer aktivitet som skjer i disse områdene og hvordan mennesker oppfatter et sted knyttet til følelser og assosiasjoner. Som nevnt tidligere med Giddens (1984) sin teori om locale så gir den fysiske utformingen av byrommet visse premisser som kan legge føringer for hva byrommet brukes til. Den fysiske utformingen er også et viktig virkemiddel for å skape et levende byrom, ved å for eksempel ha en møblering som ikke hindrer byliv, men i istedenfor legger til rette for opphold og sosial interaksjon (Gehl og Svarre, 2013; Gehl, 2010). Med tanke på den fysiske utformingen er det interessant å se på hvordan aktører med makt over utformingen har valgt å forme rommet (Giddens, 1984). Her vil jeg se på Kong Christian Fredriksplass sine fysiske elementer på et overordnet nivå med byrommet som en helhet, men også se nærmere på små detaljer i byrommet knyttet til mer spesifikke objekter som kan ha en betydning for hvordan mennesker benytter seg av byrommet. Her vil blant annet arkitekturen i objekter bli diskutert, for eksempel om det er mulig å finne gjenstander av fiendtlig arkitektur som kan være av en ekskluderende karakter, eller om en kan se mer inkluderende mekanismer som følge av universell utforming, og andre elementer som kan være inkluderende (de Fine Licht, 2017; Norman, 1998; Lid, 2021; Scorgie og Forlin, 2019). I dette analysekapittelet skal jeg se nærmere på hvordan den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass spiller en rolle for aktiviteten i byrommet og hvordan dette har en betydning for sosialt inkluderende og ekskluderende mekanismer (Scorgie og Forlin, 2019; Câmara mfl., 2004).

6.1 Kong Christian Fredriksplass et universelt og inkluderende byrom?

Gjennom datainnsamlingen, spesielt i form av kvalitative observasjoner kommer det tydelig frem at den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass er relativt åpen. Som nevnt i beskrivelsen av Kong Christian Fredriksplass er det et åpent byrom med god avstand mellom bygninger, som gjør det til et område som er godt egnet til å oppholde seg i. I empirien kommer det frem at Kong Christian Fredriksplass er et naturlig møtested for mennesker som oppholder seg i og rundt Marineholmen (GC Rieber Eiendom b, 2022; Mæland, 2022).

Et aspekt som er spennende å se på med tanke på sosial inkludering og ekskludering er om byrommet innehar en universell utforming som legger til rette for at det kan brukes av flest mulig personer (Lid, 2021). Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021) tar i bruk denne definisjonen på universell utforming i § 17 i lov om likestilling: «Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene,

inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse». I denne loven er det oppgitt at alle offentlige og private virksomheter som er rette mot allmennheten er pliktige å ha universell utforming i virksomhetens funksjoner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021). På bakgrunn av dette så skal Kong Christian Fredriksplass i utgangspunktet være universelt utformet, noe annet ville være et brudd på § 17 i lov om likestilling og forbud mot diskriminering. Om rommet ikke er universelt utformet, vil dette kunne være noe som kan betraktes som en mekanisme av sosial ekskludering fordi dette kan bidra til marginalisering av enkelte grupper i samfunnet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021, Câmara mfl., 2004).

Basert på dataene som er samlet inn er det nokså tydelig at Kong Christian Fredriksplass er et universelt utformet område som er tilgjengelig for alle mennesker rent fysisk, samtidig som det også er et offentlig rom som alle har rettslig krav til å oppholde seg i hvis man ønsker (Lid, 2021; Pløger, 2001). Det betyr at hvem som helst kan oppholde seg på Kong Christian Fredriksplass når de vil uten om å bli bortvist eller tvunget bort, med forbehold om at en ikke holder på med noe kriminelt eller annen aktivitet som kan resultere med bortvisning.

I og med at Kong Christian Fredriksplass er universelt utformet betyr det at en allerede her kan si at byrommet ikke er formet på en direkte ekskluderende måte ovenfor grupper med ulike utfordringer. Det er ingenting ved den «overordnede» fysiske utformingen som tilsier at noen blir frarøvet muligheten til å kunne benytte seg av byrommet (Lid, 2021; Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021; Câmara mfl., 2004). Ser man på disse aspektene i henhold til Giddens (1984) sitt localebegrep med «*settings of interaction*», altså de ulike fysiske premissene (lokalene som utgjør byrommet), kan det faktum at byrommet er universelt utformet, vise at byrommet ikke er direkte ekskluderende og at det er et offentlig byrom som alle borgere har mulighet til å ta i bruk til enhver tid. Dette betyr nødvendigvis ikke at byrommet er sterkt inkluderende, men en kan konkludere med at den overordnede utformingen av byrommet ikke utestenger noen grupper uavhengig av fysiske og psykiske forutsetninger fra å bruke området i en «normal» situasjon (Lid, 2021; Camara mfl., 2004).

Bilde 4: Bilde fra Bystrandfestivalen i 2022, Foto: Rye, 2022.

Man kan finne unntak fra at byrommet er tilgjengelig og tilrettelagt for alle om man ser på midlertidige aspekter ved den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass (Jørgensen, 2011). Agnew (2011) nevner at enkelte locales ikke nødvendigvis er fast knyttet til et spesifikt geografisk område og at de kan være mobile og forflytte seg, som for eksempel et kjøretøy som er en fysisk enhet som kan forflytte seg mellom forskjellige lokaliteter. I dette prosjektet er spesielt arrangementer som Bystrandfestivalen også lignende interessant å diskutere med tanke på Agnew (2011) sitt perspektiv om mobile locales. Scenen, gjerder og alt det andre som settes opp for Bystrandfestivalen er midlertidige installasjoner i byrommet som er satt opp og senere blir fjernet og forflyttet til en annen lokalitet. Disse fysiske installasjonene var relativt store og gjorde at byrommet i stor grad endret seg. Denne endringen kan ha ført til at området i større grad ble utilgjengelig for mennesker i og med at hele området blir et festivalområde, hvor det koster penger å oppholde seg og byrommet er i en helt annen tilstand sammenlignet med en hverdagslig situasjon i byrommet, som normalt er åpent for alle uten at en må betale for å benytte seg av byrommet.

Informant 1 sa følgende om hvordan festivalen påvirket Bergen Kaffebrenneri sin virksomhet «(...) det ble altfor stort, og det var så massivt og vi ble jo stengt ute. Ellers måtte kundene betale full billett for å ta seg en kaffe ikke sant». Her ser en at et problem med et slikt arrangement blir at en må ha en billett til selve festivalen for å benytte seg av Bergen Kaffebrenneri eller andre deler av byrommet, hvis ikke blir man fysisk holdt utenfor av

sperringer og vakter som er mobile fysiske innretninger som er i byrommet midlertidig (Agnew, 2011; Jørgensen, 2011). Et slikt arrangement kan virke ekskluderende for de menneskene som gjerne skulle oppsøkt byrommet på grunn av byrommets «normale» funksjoner som utearealet eller å besøke Kaffebrenneriet. For disse menneskene vil det føles urimelig å betale en høy pris for å benytte seg av et område som i utgangspunktet er et normalt offentlig rom som er tilgjengelig for alle mennesker helt uavhengig av økonomisk kapital (Pløger, 2001). Det kan også være endringer i de fysiske forholdene, betingelsene for aktivitet, som ved arrangementer kan gjøre byrommet utilgjengelig for mennesker med fysiske utfordringer på grunn av midlertidige installasjoner eller andre midlertidige fysiske forhold (Giddens, 1984; Agnew, 2011).

Disse midlertidige, nokså drastiske endringene ved de fysiske forutsetninger i byrommet over en kort tidsperiode kan ha en polariserende effekt ved at de som er i stand til å delta på arrangementet føler at det er sterkt inkluderende, mens de som ikke ønsker å delta, eller av ulike årsaker, sosioøkonomiske eller fysiske årsaker, ikke kan delta på arrangementer som bystrandfestivalen kan føle seg mindre velkommen i byrommet under et slikt arrangement (Câmara mfl., 2004; Lid, 2021). Som informant 1 nevnte, så vil nok en person som er stamkunde på Bergen Kaffebrenneri føle seg presset ut om vedkommende må betale store en mengde penger for å fysisk kunne ha tilgang til å komme seg inn på Kafeen. På bakgrunn av Agnew (2011) sine perspektiver om locale og mobilitet av locale, kan det argumenteres for at midlertidige fysiske objekter kan rokke ved et steds opprinnelige universelle utforming og byrommet som et offentlig rom som alle skal ha tilgang til uavhengig av fysiske eller sosioøkonomiske forutsetninger, hvis dette innebærer endringer som limiterer tilgangen til byrommet for mennesker og mulighetene for å bruke byrommet (Lid, 2021; Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2021; Pløger, 2001).

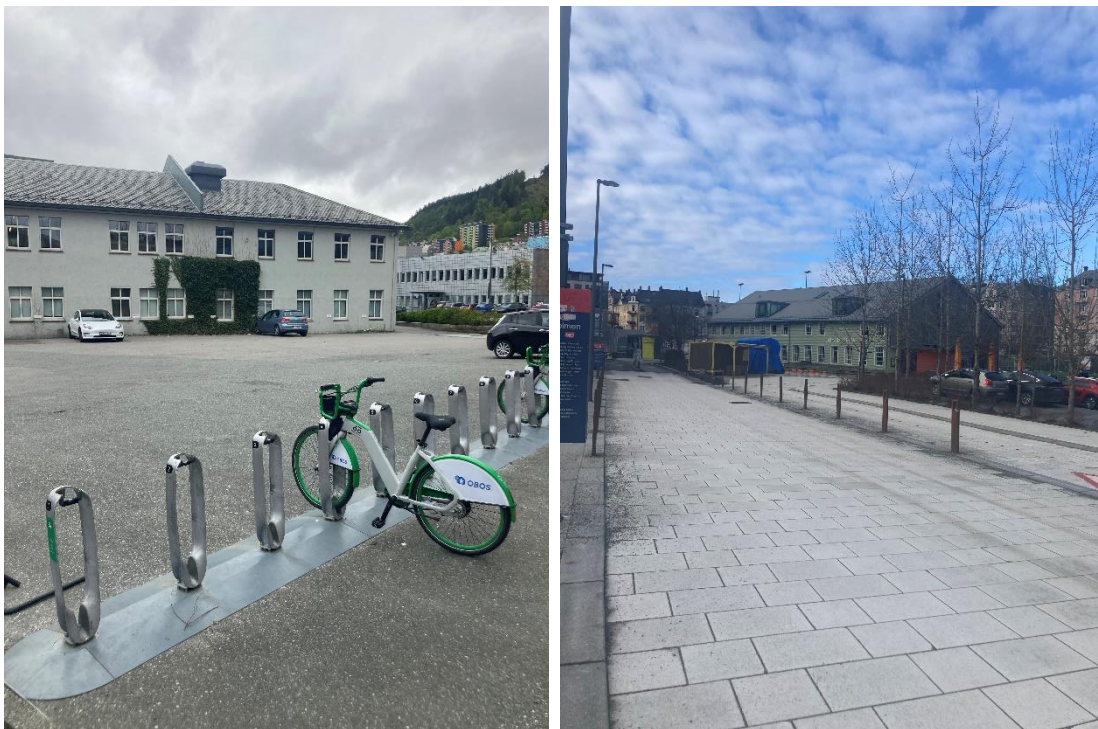
Bilde 5: Bilde av rampe ned til bystranden, her ser man at det er tilrettelagt slik at blant annet rullestolbrukere kan komme til stranden. Foto: Karsten Røise Hustad, 2023.

Selv om Kong Christian Fredriksplass er utformet på en tilgjengelig måte kan det oppstå problemer ved den fysiske utformingen som gjør at mennesker ikke kan utnytte områdets muligheter til sitt fulle potensiale (Norman, 1998). Kong Christian Fredriksplass er derimot et byrom hvor det trengs en lav grad av sosial kapital for å benytte seg av området og det er få hindringer for bruk av byrommet. Med andre ord så er terskelen for å bruke byrommet er lav, det kreves lite til ingen grad av psykisk kapasitet og det er ingen store fysiske utfordringer for å komme seg til Kong Christian Fredriksplass og bruke byrommet (Norman, 1998; Lid, 2021) Derfor vil jeg argumentere for at det er få aspekter ved den fysiske utformingen som gjør det krevende for brukerne å utnytte byrommet når byrommet er i en normalsituasjon. Ser man på det Bergsli, Hansen og Sirowy (2019) og Kommunal og moderniseringsdepartementet (2016) legger til grunn for å skape inkluderende byer som er tilgjengelige for alle i sammenheng med Kong Christian Fredriksplass sin tilgjengelighet, vil jeg argumentere for at byrommets fysiske aspekter ikke er til hindring for noen og at byrommets utforming gir byrommet et godt utgangspunkt for å skape et mangfoldig inkluderende byrom.

6.2 Betydningen av de fysiske forutsetningene for aktiviteten på Kong Christian Fredriksplass

Det er få konkrete detaljer i den fysiske utformingen som legger føringer for hvilke typer aktiviteter som skjer i byrommet, i og med at byrommet er relativt åpent utformet, uten tydelige premisser for aktiviteter (Giddens, 1984; Agnew, 2011; Førde, 2021). Selv om byrommet er utformet relativt udefinert og åpent, så har det en del detaljer som kan legge til rette for visse former for aktiviteter på Kong Christian Fredriksplass. En del av byrommets fysiske utforming

inneholder veier og gang -og sykkel veier. Dette medfører naturligvis at mennesker bruker disse mulighetene for mobilitet, og at arealbruken med disse veiene utelukker at mennesker kan holde på med andre aktiviteter akkurat på de arealene i byrommet (Giddens, 1984; Agnew, 2011). For eksempel så kan man ikke sette seg ned i bilveien uten å sette seg selv i fare. Dermed er det tydelig at denne delen av den fysiske utformingen er rettet mot spesifikke aktiviteter som trafikk med veier, hvor det er uforsvarlig å holde på med andre aktiviteter. Denne delen av utformingen er noe brukerne av byrommet må forholde seg til med tanke på sin egen sikkerhet. Delen av byrommet med veier vil i større grad enn det mer udefinerte legge til rette for enkelte former for aktiviteter, og disse formene for fysiske aspekter er knyttet til forutbestemte aktiviteter som biltrafikk, som igjen innehar en viss faktor av orden i og med at det er visse regler og praksiser som må følges når det er bilvei i byrommet. Dette kan anses som aspekter av mer stramme kvaliteter i byrommet (Franck og Stevens, 2006).

Bilde 6 og 7: Bilde 6 av parkeringsplass utenfor Bergen Kaffebrenneri (venstre) og bilde 7 av veien som går gjennom Kong Christian Fredriks plass (høyre). Foto: Karsten Røise Hustad, 2023

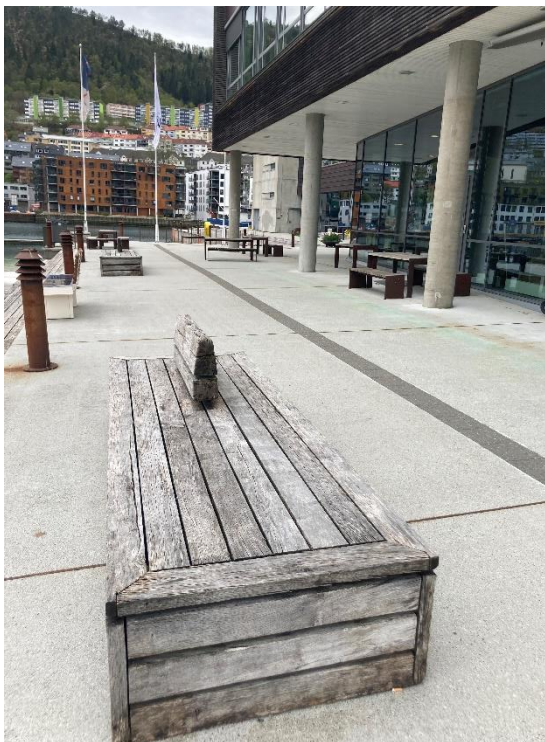
Byrommet er delt inn i områder av åpne arealer, veier og parkeringsplasser (se bilde 6 og 7). Med veier og parkering i byrommet er området tilgjengelig med tanke på å besøke det med bil. Dette er med på å gjøre området mer tilgjengelig for folk som er avhengig av å bruke bil, samtidig som det tar opp noe av plassen som kunne blitt brukt til bylivsaktiviteter som kan bidra til et levende byliv (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2016). Selv om parkeringsplasser tar plass i byrommet kommer det frem at aktørene på Kong Christian Fredriks plass gjør disse parkeringsplassene om til areal for bruktmarked i helger (Informant 1,

3). Ser en på dette eksempelet i sammenheng med Giddens (1984) tanker om «*settings of interaction*», så vil premissene for bruk nok så tydelig tilsi at dette er areal som er tiltenkt bilbruk, men at aktørene på Kong Christian Fredriksplass her har klart å omgjøre bruken av et trafikkareal til å være sted for et brukmarked. Dette er et bevis på at localet selv om det er relativt tydelig ikke nødvendigvis må være definerende for den menneskelige aktiviteten i byrommet. Utenom veier og parkeringsplasser er det også en strand som kan legge til rette for enkelte typer aktiviteter. Stranden legger til rette for det en kan kalle for «sommeraktiviteter», som kan bestå av aktiviteter som bading, leking og avslapping, men dette er igjen ikke veldig sterkt definert. Det er et åpent område med få fysiske aspekter som styrer aktiviteten, og derfor kan man holde på med veldig mange forskjellige aktiviteter på en strand. Jeg vil argumentere for at et fysisk forhold som en strand, heller legger til rette for at det kan skje enda flere forskjellige typer aktiviteter i byrommet. Ser vi dette i lys av Franck og Stevens (2006) sine betraktninger rundt stedets fysiske utforming i henhold til elastisitet kan en anse en strand som noe som gir byrommet mer elastisitet i og med at det åpner for flere former for ulike aktiviteter.

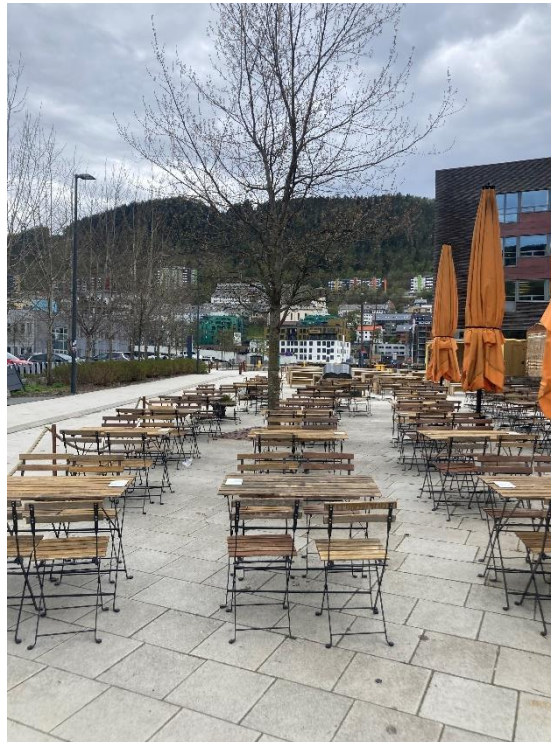
Basert på dataene som er samlet inn i form av intervjuer med informanter og observasjoner av byrommet, er det lite som tyder på at den fysiske utformingen i stor grad dominerer hvilke aktiviteter som skjer i byrommet (Giddens, 1984; Agnew, 2011). Eksempelet med brukmarkedet som går fra å være parkering på hverdager til å bli en markeds plass i helger viser at byrommet og deres aktører legger til rette for aktivitet og at de stedene hvor det er tydelig føringer i utformingen kan tilpasses midlertidig for å skape aktivitet og utnytte de arealene som er i byrommet til forskjellige formål. Dette viser at tilpasningsdyktighet kan «motvirke» sterkt definerte locales, og at de mer sterkt definerte føringene ved det fysiske på Kong Christian Fredriksplass også kan være gjenstand for flerbruk. Dette er også en konsekvens av at en gjør noe med de mobile aspektene med locale som i dette tilfellet er å fjerne biler og ikke tillate bruk av parkeringene når markedet holder på (Agnew, 2011; Informant 1). Samtidig er det noe med et steds fysikk som det ikke er mulig å gjøre store midlertidige endringer ved, som for eksempel bilveien som går igjennom byrommet som er en forekomst av tydelige premisser for bruk. Det er også en viss grad av orden knyttet til bruk av vei som også øker graden av stramhet (Giddens, 1984; Franck og Stevens, 2006).

6.3 Kvaliteter i den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriks plass

Aktiviteten i byrom er hovedsakelig aktivitet som er knyttet til valgfrie aktiviteter, hvor menneskene som oppholder seg i byrommene er der som en følge av valgfrie sosiale sammenhenger. I disse sammenhengene har de bygde omgivelsene mye å si for hvorvidt mennesker ønsker å oppholde seg i et byrom eller ikke. For at mennesker skal ønske å oppholde seg i et byrom er det visse kvaliteter som burde være på plass slik at det er enkelt og komfortabelt å ta del i sosiale sammenhenger (Bergen kommune *a*, 2022; Gehl, 2010).

Bilde 8: Tilstrekkelig med gode sitteplasser er noe Gehl (2010) betrakter som et viktig element for å skape gode rom for byliv. Dette bildet er tatt av en benk som er gratis å sitte på utenfor handelshøyskolen BI. Foto: Karsten Røise Hustad, 2023

Bilde 9: Bilde av uteserveringen ved Cornerteateret som er sitteplasser som jeg omtaler som betalende sitteplasser. Foto: Karsten Røise Hustad, 2023.

Gehl (2010) har skapt modeller for å belyse hvordan fysiske kvaliteter i byrom har en sammenheng med bylivet, og hvilke fysiske innretninger et byrom burde ha for å være byrom som er gode å oppholde seg i og gode møtes i. Aspektet til Gehl (2010) om at et byrom skal være godt å oppholde seg i omhandler hvordan blant annet møbleringen og andre fysiske aspekter legger til rette for opphold i byrom og at dette på mange måter er en forutsetning for å få folk til å oppholde seg i området i en lengre periode. Skal mennesker oppholde seg i et byrom i en lengre periode er det viktig å ha tilstrekkelig med sitteplasser, som kan komme i mange ulike former. Det aller viktigste er at sitteplassene i form av benker, stoler eller andre varianter,

er komfortable å bruke. Videre er plasseringen av sitteplasser avgjørende fordi, en vil for eksempel ikke sitte midt i et byrom om en ikke ønsker oppmerksomhet. Benker burde også stilles opp på en måte som gjør at det er mulig å holde en samtale med en eller flere personer på en komfortabel måte (Gehl, 2010). Byene, og byrom burde også være oversiktlige slik at det er mulig å orientere seg og ha oversikt over det som skjer. Andre aspekter som også er viktig med tanke på byrom som gode møtesteder er sansebaserte elementer som støy og lukt som er viktig for opplevelsen (Gehl, 2010). Gehl (2010, S. 157) sier følgende om hva som kjennetegner en god by å være i: «En god by er som en god fest, gjestene bliver længe, fordi de har det godt». Ser vi videre på innholdet i byrommet så ser man at byrommet innehar en del av det man kan anse som «normale» funksjoner ved et byrom. Kong Christian Fredriksplass har nokså mange sitteplasser, som er delt mellom gratis sitteområder i og ved bystranden (alle plasser vest av bilveien), og betalende sitteplasser som er uteservering ved Cornerteateret og Bergen Kaffebrenneri (se tabell 4).

I henhold til Gehl (2010) sine betingelser for å skape gode byer og byrom, vil jeg argumentere for at mengden sitteplasser på Kong Christian Fredriksplass er tilstrekkelig, ved at det er muligheter for å sitte rundt omkring i store deler av byrommet. De fleste sitteplassene er også å anse som komfortable når dette hovedsakelig er kombinerte benker og bord i treverk, som er både komfortable å sitte på, samtidig som de fungerer bra for de som skulle ønske å sette seg ned å ha en samtale. Å ha gode sitteplasser er som Gehl (2010) påpeker avgjørende for hvorvidt mennesker ønsker å oppholde seg i byrommet. Om byrommet kan tilby gode sitteplasser og en tilstrekkelig mengde av dem, kan dette påvirke menneskers stedssans i en positiv forstand ved at det er et byrom som det er komfortabelt å oppholde seg i over tid fordi man har gode sittemuligheter (Cressewell, 2004). Jeg fant ingen forekomster av det de Fine Licht (2017) omtaler som fiendtlig arkitektur som gjør det vanskelig for mennesker å benytte seg av møbleringen i byrommet. Går vi videre til de sanselige aspektene ved Kong Christian Fredriksplass så er det relativt stille med lite støy, blant annet fordi det i all hovedsak er trafikk i form av myke trafikanter og veldig begrenset biltrafikk i byrommet. Alle disse kvalitetene er med på å gjøre Kong Christian Fredriksplass til et byrom som er behagelig å oppholde seg i og et sted som egner seg for å møte andre mennesker (Gehl, 2010). En negativ faktor jeg selv opplevde når jeg befant meg på Kong Christian Fredriksplass og betraktet i de kvalitative observasjonene, var at det nokså ofte kom en vond eim fra kloakksystemet, som er noe som er en negativ faktor med tanke på å oppholde seg i byrommet som også kan påvirke stedssansen individer knytter til byrommet.

Informantene påpekte også at byrommet er et veldig tilgjengelig område som alle enkelt kan ta i bruk, og at byrommet er formet på en måte som gjør at det føles trygt. Informant 2 sa følgende om Kong Christian Fredriksplass sin utforming: «Det er åpent, men samtidig ikke altfor stort. Ja, det føles liksom trygt, og man går heller ikke i et slags smug». Her ser en at den fysiske utformingen og områdets absolutte karakter virker på en måte som gjør at folk ikke er redde for å ta i bruk området, heller tvert imot at området virker inviterende for mennesker. Området er også godt belyst, noe som gjør at det kan tas i bruk på kveldstid og det gjør at området er oversiktlig for byrommets brukere døgnet rundt. Informant 2 nevner at dette er en kvalitet ved byrommet, som man ikke finner i like stor grad i nabolagene rundt på Møhlenpris. Informant 2 sier følgende om hvordan det er i andre områder rundt: «Det var jo at det var mørkt og skummelt i den nordlige delen. Så belysning er jo veldig viktig i forhold til kveldsaktivitetene, i hvert fall i forhold til trygghet».

Utrykket ved et byrom, i dette tilfellet Kong Christian Fredriksplass, gir er viktig for folks opplevde følelse av stedet (Cresswell, 2004). Hvordan mennesker opplever stedet er meget viktig for bruken av byrommet fordi det i stor grad avgjør om et menneske har lyst til å tilbringe tid et sted eller ikke. Hvis et sted virker skremmende er det god grunn til å tro at man ønsker å holde seg unna fordi man heller kan være et sted man anser som mer hyggelig og inviterende. På Kong Christian Fredriksplass spiller både aspekter knyttet til det sosiale livet og de fysiske elementene inn i dannelsen av stedssansen og de er begge viktige for inntrykket mennesker har av stedet (Cresswell, 2004; Warf, 2010). Stedssans er subjektivt, men visse oppfattelser deles ofte om steder, slik som at Informant 2 nevner at mennesker ikke liker å oppholde seg i mørke byområder på kvelden, og at steder som er mørke kan bli assosiert med skumle situasjoner og liten grad av oversikt. Slik som informant 2 nevnte kan det faktumet at byrommet er bra belyst og har en passende størrelse være med på å skape positive assosiasjoner for de som bruker byrommet, med tanke på trygghet og trivsel. Dette kan være med å skape en stedsmyte, og forestilling om at dette er et trygt byrom å oppholde seg i (Shields, 1991). Det er mange andre absolutte geografiske aspekter som spiller en rolle for menneskers føyte stedsoppfatning, for eksempel hvordan stedet er rent estetisk, lukter og lyder, infrastrukturen også videre (Warf, 2010; Cresswell, 2004). Ser vi videre på kvaliteter i den fysiske utformingen så ser man at Kong Christian Fredriksplass oppfyller en rekke av de kravene som Gehl (2010) anser som viktige elementer i for å skape bærekraftige og levende offentlige rom. Noen av disse kvalitetene er at det er tilstrekkelig med sitteplasser, at byrommet er tilgjengelig for alle i form av universell utforming. Byrommet er også fysisk lagt opp til aktivitet ved at det er åpent og tilgjengelig. Et

eksempel som Gehl (2010) tar opp er at et byrom ikke bare må ha tilgjengelige sitteplasser, men at disse også må være brukbare for mennesker i alle aldre med ulike fysiske forutsetninger. Hvis sitte plassene ikke er tilpasset mennesker i alle aldre med ulike fysiske forutsetninger kan man argumentere for at sitte plassene er av en ekskluderende karakter og videre stille spørsmålste gn til hvorvidt en kan kalle et område universelt utformet eller ikke, og om dette er fiendtlig arkitektur (Lid, 2021; Gehl, 2010; de Fine Licht, 2017). De empiriske dataene viser ikke til at møbleringen på noe vis er ekskluderende ovenfor spesifikke demografiske grupper, og at møbleringen er tilrettelagt på en universell måte (Lid, 2021).

6.4 Oppsummering av kapitlet

Ser man nærmer på Kong Christian Fredriks plass så finner man et utvalg av ulike forekomster av sitte plasser. Her har man alt fra vanlige benker til murer som benyttes som sittearealer. En rekke av benkene er gratis å bruke, mens en del også er for betalende gjester på Cornerteateret eller Bergen Kaffebrenneri. Ut ifra mine observasjoner og funn så er det ingenting ved disse sitte plassene som tilsier at de er utformet på en ekskluderende måte ved at de på noe som helst vis er fiendtlige mot visse typer mennesker (de Fine Licht, 2017; Gehl, 2010; Camara mfl., 2004) Jeg vil heller argumentere for at Kong Christian Fredriks plass er et byrom hvor den fysiske utformingen og møbleringen legger til rette for et levende byliv ved at det er et byrom som innehar en rekke kvaliteter som gjør at det er behagelig å oppholde seg i byrommet, samt at det er tilrettelagt for sosiale møter (Gehl, 2010; Giddens, 1984; Agnew, 2011). Som informant 2 er inne på er byrommet et åpent byrom med god belysning som bidrar til at brukere av stedet føler seg trygge, noe som kan bidra til at de får positive stedsoppfatninger og stedssans knyttet til Kong Christian Fredriks plass (Cresswell, 2004).

7. Tilrettelegging for aktivitet og sosialt liv på Kong Christian Fredriksplass

Det sosiale livet er helt avgjørende for hvordan et byrom fremstår og oppleves å bruke. Et byrom skal være tilrettelagt med formål om menneskelige funksjoner, de er skapt for menneskelig interaksjon og for å være områdene hvor mennesker i byer kan utfolde seg (Kommunal og moderniseringsdepartementet, 2016). Byrom spiller rollen som byens lunger og er et sted hvor det menneskelige livet utspiller seg mellom alle bygninger og annen infrastruktur (Førde, 2021; Jacobs, 1961). I denne delen skal jeg se nærmere på hvordan aktører på Kong Christian Fredriksplass spiller en rolle i tilretteleggingen av Kong Christian Fredriksplass, og se nærmere på hvordan deres innflytelse kan ha noe å si for inkluderende og ekskluderende mekanismer i byrommet (Câmara mfl., 2004).

7.1 Aktivitet på Kong Christian Fredriksplass

For å finne svar på hvilke roller aktørene spiller på Kong Christian Fredriksplass, så må vi se nærmere på funnene i datamaterialet. Som nevnt tidligere så er dette et byrom som i stor grad brukes for ulike type aktiviteter i både organiserte og uorganiserte former (Informant 2; informant 3). Informant 3 som er representant for de som er ansvarlige for forvaltningen av Kong Christian Fredriksplass sa følgende om hvordan de ønsker å legge til rette for det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass: «(...) Altså vi tenker annerledes. Vi tenker aktivitet skaper aktivitet. Da er det det positivt i seg selv». Her viser Informant 3 til at det er best for alle parter at det legges til rette for aktivitet, og at å bruke tid og ressurser på å tilrettelegge byrommet for aktivitet er verdt kostnaden fordi byrommet da blir brukt som igjen medfører gode ringvirkninger for Kong Christian Fredriksplass. Tilretteleggingen for aktivitet leder til en vinn-vinn-situasjon hvor brukere av området får et bredere aktivitetstilbud og forvaltningsansvarlige oppnår sine mål ved at mennesker bruker området. Dette utsagnet passer godt inn med Gehl (2010) sine betraktninger om at aktivitet akkumulerer i mer aktivitet, mens ingen aktivitet resulterer i ingen aktivitet.

Tilretteleggingen for aktivitet har ført til at byrommet er et sted hvor en rekke aktiviteter og arrangementer finner sted. Disse arrangementene består av noen faste ukentlige arrangementer som bruktmarkeder, mens andre arrangementer er mer sporadiske (Informant 1). En rekke aktiviteter og arrangementer er lagt til sommerhalvåret som en følge av værforhold, dette er for eksempel bystrandsfestivalen som ble arrangert for første gang sommeren 2021 (Informant 3, GC Rieber Eiendom b, 2022). Dette var en stor festival som tiltrakk seg mange mennesker til

Kong Christian Fredriksplass, som også beviste at byrommet kan være arena for større arrangementer. Arrangementer som bystrandfestivalen gjør at byrommet i stor grad skifter karakter sammenlignet med den normale hverdagslige tilstanden til Kong Christian Fredriksplass. Utenom dette finnes det arrangementer som utekino og kajakksamlinger som skjer ved stranden (Informant 3). Disse forskjellige arrangementene tiltrekker seg ulike typer mennesker til byrommet som kan bidra med å gi det sosiale livet i byrommet en bred diversitet. Informant 1 sa følgende om virkningene ved at området er sted for slike arrangementer:

Også har du det bruktmarkedet er jo veldig inviterende/inkluderende. Der kommer det folk fra hele byen. Ja, og folk fra utenfor byen som kommer med svær bil, setter opp telt. Også har vi hatt litt konserter, Rieber hadde satt opp bystrandfestival i sommer. (...) Det var jo utevisning, en kino i sommer. Ja det var hundrevis av folk som satt og så på, det var helt utsolgt. Det var filmklubben som arrangerte det. Det gjør jo at man får en super stemning sant, så er det ofte arrangement og Cornerteateret har en utescene her om sommeren. – Informant 1

Som informant 1 nevner så tiltrekker disse arrangementene folk fra hele byen og folk som kommer fra andre steder utenbys. Noen av disse arrangementene tiltrekker seg mennesker som normalt ikke oppholder seg i byrommet. Dette kan være med på å introdusere nye mennesker for Kong Christian Fredriksplass. I tillegg til de nevnte arrangementene så nevner informantene også at det er forskjellige kulturtilbud som tiltrekker seg en rekke folk fra forskjellige subkulturer i tillegg til de som er i området som en del av arbeidshverdagen. Her har man spesielt Bergen Kaffebrønneri som er en lokal kafe og Teatercafeen som er et serverings- og kultursted som bidrar. Disse stedene tiltrekker seg mennesker som kanskje ikke ville benyttet seg av stedet om det ikke var for disse tilbudene. Representanten fra Bergen Kaffebrønneri sa følgende om mangfoldet blant de som benytter seg av byrommet:

Det er det som er fint her, at det er et veldig blandet miljø. Det er ikke bare folk i dress som kommer her borte ifra næringsområdet, det er også hippier, som kommer på teaterfestivalen, og så er det unger som går på teaterskole og studenter. – Informant 1

Ser vi på arrangementer og aktiviteter i sammenheng med sosial inkludering så kan en argumentere for at disse kan være sosialt inkluderende mekanismer i og med at de kan bidra til å øke muligheten mennesker har for å aktivt delta i samfunnet (Gidley mfl., 2010). Short (2021) nevner at en del av å skape sosial inkludering er at mennesker har muligheter til å valgfritt delta

i aktiviteter som gjør at de føler en tilhørighet og at den aktiviteten de gjør er meningsfull. Spesielt inkluderende er aktivitet og arrangementer som foregår i byrommet som er gratis lavterskelsaktiviteter hvor det ikke kreves noen form for sosial eller økonomisk kapital for å delta. Et eksempel på dette er Kaffesmaking hos Bergen Kaffebrenneri som er et gratis lavterskelarrangement. Informant 1 som står bak dette arrangementet beskriver det slik:

Som i dag klokken 09.00, hver torsdag har vi kaffesmaking som er åpen for alle. Så det kommer jo folk inn uten at det koster noe å være med. En god måte å bli kjent med nye kunder og bygge relasjoner. – Informant 1

De nevnte arrangementene kan bidra til sosial inkludering fordi dette er aktiviteter som er frivillig å delta på, det er ikke noe som noen offentlige instanser eller lignende som legger noe press på mennesker for å delta. Spesielt arrangementene som er gratis å være med på er kan ha inkluderende effekt fordi de er tilgjengelige for alle å ta deltagelse i. Disse arrangementene er også arenaer hvor mennesker kan komme i kontakt med andre mennesker og holde på med noe meningsfylt. Dette kan være et møtested som bidrar til at mennesker i økt grad kan delta i samfunnet (Gidley mfl., 2010; Short, 2021). I Nelson (2022) sin forskning på sosial inkludering i nabolag kommer det frem at et viktig element for å skape inkludering er å ha tilgang til områder med aktivitet og arrangementer, fordi mennesker da kan delta på sosiale aktiviteter i mye større grad enn hvis man for eksempel bor tett inntil motorveier og områder hvor en ikke har disse sosiale møteplassene hvor man kan bygge sosiale relasjoner. Andre aktiviteter som skjer mer spontant og uorganisert i byrommet kan også bidra til å skape nye relasjoner og ha inkluderende mekanismer.

7.2 Elastiske trekk ved byrom

Slik det kommer frem i empirien virker det tilsynelatende som at Kong Christian Fredriksplass er et byrom som inneholder en del elastiske trekk som legger grunnlag for et mangfoldig og spontant byrom (Førde, 2021; Bjerkeset, 2019; Franck og Stevens, 2006). Informasjonen som jeg fikk under intervjuet med Informant 1 indikerer at det aktivt å legges til rette for mangfoldig aktivitet i byrommet, som fungerer som en arena for planlagte arrangementer og mer spontane aktiviteter mellom brukerne av området. Den nevnte bystrandfestivalen var et eksempel hvor hele byrommet endret karakter i noen dager. Et slikt arrangement er et tegn på at det byrommet og aktørene som bestemmer over byrommet, legger til rette for at byrommet kan være et sted som endrer karakter på kort tid og at byrommet ikke er statisk, monotont og rigid (Førde, 2021; Bjerkeset, 2019). Et annet eksempel på hvordan byrommet legges til rette for aktiviteter og på

kort tid endres, er under de ukentlige bruktmarkedene hvor mennesker selger og kjøper bruktvarer på Kong Christian Fredriksplass. For å gi bruktmarkedet nok plass omdisponeres parkeringsplasser slik at områder hvor det normalt står biler blir omgjort til markeds plass. Informant 1 har dette å si om bruktmarkedet og utviklingen på byrommet med tanke på disse forskjellige arrangementene:

Og så har du det bruktmarkedet er jo veldig inviterende og inkluderende. Der kommer det folk fra hele byen. Ja, og folk fra utenfor byen som kommer med svær bil, setter opp telt og selger ting. (...) Ja så det genererer jo veldig mye for oss sånn at da får du liv i helgen og da. Det er det eneste markedet i Bergen som er fast hver uke, og det er litt selvdrevet egentlig. Så huseier sier at det er greit så vi kan ha markedet her. Det har skjedd enormt mye siden vi begynte fra det var helt dødt. Ja med alle de forskjellige grepene. Det tror jeg huseier også har vært klar over at det er viktig å ha en møteplass.

– Informant 1

Bilde 10: Bilde av bruktmarkedet på Kong Christian Fredriksplass som er et arrangement som blir avholdt hver helg. Her brukes parkeringsplassen utenfor Bergen Kaffebrenneri som markeds plass. Foto: Karsten Røise Hustad, 2023.

Arrangement som det ukentlige bruktmarkedet og Bystrandfestivalen viser at byrommet har noen elastiske trekk, både i den fysiske utformingen som rent fysisk muliggjør at byrommet kan være en arena for diverse aktiviteter og i de sosiale strukturene som omhandler bylivet på stedet, med de som er ansvarlig for reguleringen av området og andre aspekter som sosial orden også videre (Førde, 2021; Bjerkeset, 2019; Franck og Stevens, 2007). Eksempelene med arrangementer og det sosiale livet på Kong Christian Fredriksplass med spontane innslag er tegn på at dette er et byrom som har elastiske kvaliteter knyttet til muligheter, diversitet og at det til tider er uforutsigbart (Bjerkeset, 2019). Selv om det er flere tegn på elastiske trekk i byrommet så er det også slik at en rekke av de aktivitetene som skjer er grundig planlagt i lang tid, så alt er ikke nødvendigvis så spontant. Byrommet fremstår likevel på en måte som tillater spontanitet og at det er muligheter for å arrangere diverse arrangementer uten at det er noen store hindringer for dette både fysisk, men også i relasjon til at de forvaltningsansvarlige tillater og ønsker å ha arrangementer (GC Rieber Eiendom b, 2022). Ifølge Franck og Stevens (2006) kan elastiske byrom ha aktiviteter som er planlagte og som forekommer regelmessig, alt må ikke være helt spontant, den eneste forutsetningen er at det er midlertidig aktivitet. Så det at det forekommer planlagte arrangementer på Kong Christian Fredriksplass er ikke et tegn på at byrommet er stramt, derimot at det innehar elastiske kvaliteter som tillater midlertidige aktiviteter, både planlagte og spontane. Samtidig så er de største arrangementene som forekommer i byrommet preget av både elastiske og stramme kvaliteter i og med at strukturene i byrommet endres såpass kraftig under disse arrangementene. Det faktumet at arrangementer som bystrandfestivalen kan arrangeres på Kong Christian Fredriksplass er et tegn på at byrommet har elastiske trekk i forbindelse med reguleringen av bruken i området (Franck og Stevens, 2006). Når et slikt arrangement blir gjennomført er det derimot visse krav til orden, med tanke på at det kreves vektere og mulige politipatruljeringer i området, og andre faktorer knyttet til gjennomføring som er sterkere føringer for orden i byrommet enn ved den hverdagslige situasjonen i byrommet (Franck og Stevens, 2006).

Ett annet eksempel som er relevant med tanke på Kong Christian Fredriksplass innenfor litteraturen om elastiske og stramme byrom er Bjerkeset (2019) som har skrevet om byrom på Grønland i Oslo. Bjerkeset (2019) omtaler byrommene Grønlands torg og Smalgangen som områder preget av elastiske trekk, hvor det er et stort mangfold av livsstiler, aktiviteter og store variasjoner i sosioøkonomiske forskjeller blant dem som benytter seg av byrommene. Denne bruken gir byrommet mange uttrykk som gjør byrommet dynamisk, noe som kan sammenlignes

med kvalitetene Kong Christian Fredriks plass har med tanke på midlertidighet og byrom som en arena for et mangfold av identiteter og historier (Jørgensen, 2011, Cresswell, 2004).

Som nevnt er Bystrandfestivalen et bevis på at byrommet er tilbøyelig til å endre seg i stor grad basert på hva som foregår i byrommet og at det ikke er et stramt byrom hvor midlertidige aktiviteter er vanskelig å gjennomføre (Franck og Stevens, 2006). Dette er en konsekvens av byrommets vesen som rent geografisk er åpent, udefinert og innehar elastiske kvaliteter knyttet til fleksibilitet, men også hvordan byrommet forvaltes ved at området er regulert med et ønske om å skape aktivitet (GC Rieber Eiendom b, 2022, Informant 3). Denne tilretteleggingen for aktiviteter og byliv passer godt inn i det som blant annet Jacobs (1961) og Gehl (2010) etterspør ved offentlige rom og deres funksjon i det urbane landskapet. Dette er et byrom hvor mennesker kan utfolde seg sosialt og barn kan lære ved å se andre mennesker i aksjon. Det er pusterom mellom byens bygninger som er med på å holde liv i byen (Jacobs, 1961; Førde, 2021).

7.3 Stramme trekk ved byrom

Byrom som karakteriseres som stramme er ifølge Franck og Stevens (2006) ofte preget av at de er rigide og at de har en stor grad av orden og oversiktighet. For å få et bedre inntrykk av stramme aspekter ved byrom kan en sammenligne Kong Christian Fredriks plass med andre byrom for å et innblikk på hvordan de stramme kjennetegnene er i relasjon til sammenlignbare steder. Bjerkeset og Aspen (2015) har skrevet om Tjuvholmen i Oslo og hvordan dette byrommets stramme og elastiske funksjoner påvirker bylivet. Tjuvholmen er i likhet med Kong Christian Fredriks plass et privat eid offentlig byrom, hvor eieren har stor innflytelse på området (Bjerkeset og Aspen, 2015). Tjuvholmen er ifølge Bjerkeset og Aspen (2015) et relativt stramt byrom som er preget av en streng regulering som limiterer mulighetene for en rekke typer aktiviteter i byrommet. Det er for eksempel satt opp forbudtskilt mot skating, rulleskøyter, grilling, utendørs røyking og i 2014 var det forbudt å bade etter kl 20 på kvelden (Bjerkeset og Aspen, 2015). Videre forteller Bjerkeset og Aspen (2015) at byrommet på Tjuvholmen er betraktelig strengere regulert enn andre byrom i Oslo og at møbleringen forhindrer enkelte former for fysisk aktivitet. Bjerkeset og Aspen (2015) sier følgende om utfordringene for Tjuvholmen knyttet til elastikk og stramhet:

Tjuvholmens byrom utelukker i utgangspunktet ingen, men stramheten virker like fullt sterkt ekskluderende. Området er tilsynelatende offentlig og tilgjengelig for alle, men når bruken enkelte grupper eller individer ønsker seg, eller kanskje på grunn av

livsomstendigheter er tvunget til å forfølge, ikke er tillatt, er byrommet ikke lenger for dem.

(Bjerkeset og Aspen 2015, S. 335)

Her ser man at et stramt byrom kan være med på å frastøte seg mennesker selv om alle borgere har lov til å benytte seg av området. Sammenligner vi området med Kong Christian Fredriksplass så er det nokså klart at Tjuvholmen er et strammere byrom som følge av en betydelig strengere regulering knyttet til aktiviteten i områder (Bjerkeset og Aspen, 2015).

Basert på hva Bjerkeset og Aspen (2015) nevner fremstår det at Tjuvholmen er et byrom hvor de lokale aktørene tar mye mindre eierskap i å bidra til et aktivt mangfoldig byliv, sammenlignet med for eksempel de nevnte byrommene på Grønland (Bjerkeset, 2019). Eksempelet viser at kvaliteter som stemmer overens med Franck og Stevens (2006) sin beskrivelse der stramme byrom kan lede til et homogent og forutsigbart byrom. Et slik byrom har helt klart sine styrker ved at det er lite ordensforstyrrelser og at det er lett å forholde seg til, men i konteksten av å skape levende inkluderende byrom har stramme byrom som Tjuvholmen begrenset inkluderende effekt i og med at mennesker som ikke hører til i den smale homogene gruppen som befinner seg i byrommet ikke føler seg hjemme der (Bjerkeset og Aspen, 2015; Franck og Stevens, 2006). Ser man på Kong Christian Fredriksplass så har man her et mye mildere regulert byrom, hvor det er mye færre regler med tanke på for eksempel skating, rullestøyer og bading. Det er også tillatt med for eksempel engangsgriller. På Kong Christian Fredriksplass tar flere av de lokale aktørene ansvar for å skape aktivitet med eksempler som Bytrandfestivalen, utekino og gratis Kaffesmaking hos Bergen Kaffebrenneri (Informant 1, 3). Dette er aktiviteter som er med på å skape aktivitet og byliv som kan bidra til sosial inkludering og mangfold (Nelson, 2022).

Eksemplene med Tjuvholmen og byrommene på Grønland er i stor grad ytterpunkter der Tjuvholmen er et eksempel på et stramt byrom, og Grønlands Torg og Smalgangen er eksempel på elastiske byrom (Bjerkeset og Aspen, 2015; Bjerkeset, 2019). Til sammenligning vil jeg argumentere for at Kong Christian Fredriksplass befinner seg et sted midt imellom disse eksemplene fordi det er mye mindre strengt regulert enn Tjuvholmen samtidig som det ikke er så spontant og mangfoldig som Grønlands Torg og Smalgangen på Grønland (Bjerkeset og Aspen, 2015; Bjerkeset, 2019).

7.4 Midlertidige utrykk ved Kong Christian Fredriksplass og fremtidsplaner

Det at byrommet innehar en rekke elastiske kvaliteter muliggjør at byrommet kan ha midlertidige utrykk (Jørgensen, 2011, Førde, 2021). Jørgensen (2011) skriver i sin rapport om hvordan man kan benytte seg av temporære byrom og midlertidighet som strategi i byplanlegging. Her kommer det frem hvordan midlertidighet kan være med på å skape bedre byliv, ved å etablere nye byrom på utradisjonelle måter. Disse byrommene er ofte bindeledd mellom to faser i et område, for eksempel i den perioden et industriområde legges ned og transformeres om til et moderne boligområde (Jørgensen, 2011). Førde (2021) forteller at temporære byrom kan forekomme i mange forskjellige former og at temporære byrom gir muligheter for mennesker som vanligvis har liten innflytelse til å ta del i planleggingen og dannelsen av byen. Man kan argumentere for at Kong Christian Fredriksplass var mer temporært på starten av 2000-tallet når det fortsatt var et avlukket industriområde som var i ferd med å gå igjennom en transformasjon (Mæland, 2022; Jørgensen, 2011). I dag er byrommet en del av et moderne næringsområde. Kong Christian Fredriksplass er nå et etablert byrom, men byrommet har aspekter ved det midlertidige i og med at byrommet i seg selv endres og ved at området rundt er i kontinuerlig endring hvis man ser på utviklingen med en relasjonell forståelse av rom, hvor rommet hele tiden skapes gjennom at relasjoner mellom objekter i et rom hele tiden er i endring (Massey, 2005; Jørgensen, 2011). Selv om den relasjonelle forståelsen av rom bygger på tanken om at ingenting er statisk eller konstant og at alt endres kontinuerlig, så vil ulike situasjoner i et rom bidra til ulik grad av endring. Dette kan man se i sammenheng med Bourdieu (1984) sine betraktninger om sosiale strukturer, der han påpeker at disse strukturene endrer seg i et nokså tregt tempo. I sammenheng med Kong Christian Fredriksplass kan en se på tilstanden til byrommet, hvor «normaltilstanden» er nokså lik fra dag til dag med små endringer, som bidrar til en viss stabilitet der brukere har en forståelse av hva byrommet står for. En transformasjon vil derimot føre til større endringer i byrommets tilstand, som igjen kan føre til mindre stabile strukturer i byrommet og mer markante endringer på kortere tid. Selv om man i en relasjonell tilnærming anser rom som noe som er i konstant endring, så vil enkelte endringer som påvirker byrommets tilstand, kunne føre til større endringer i byrommet over kort tid som ved en eventuell transformasjon av byrommet (Bourdieu, 1984).

Som nevnt vil det være interessant å se på de midlertidige prosessene ved Kong Christian Fredriksplass med tanke på planene om å regulere området for boliger som er forventet å komme til politisk behandling i løpet av våren/sommeren 2023 (Mæland, 2022). Hvis planene

godkjennes slik at Marineholmen blir regulert for boliger og utvidelse av næring vil det mulig ha stor betydning for Kong Christian Fredriks plass. I rapporten sies det at antall studenter kan doubles, 260 nye boliger forventes og flere arbeidsplasser blir lagt til området. Dette vil ha stor betydning for Kong Christian Fredriks plass i og med at det er det nærmeste byrommet som studenter, beboere og ansatte kan ta i bruk (Mæland, 2022). Hvis det kommer 260 nye boliger til området vil det gi byrommet en ny dimensjon ved at det vil være plassert i et område som er en blanding av næring og bolig, istedenfor å være i et område med kun næring som ved dagens tilstand (Mæland, 2022). Selv om disse planene foreløpig ikke er godkjent for regulering så kan en slik utvikling kunne bidra til en ny transformasjon i området som innebærer mye bygging og store endringer i området som en helhet, men også spesifikt på Kong Christian Fredriks plass med planer for riving av gamle bygg og etablering av nye bygninger med andre funksjoner (Mæland, 2022, Informant 3). Kong Christian Fredriks plass kan havne i en situasjon hvor byrommet i stor grad er preget av midlertidighet hvis disse planene medfører at det blir stor byggeaktivitet som kan bidra til store endringer i løpet av kort tid (Jørgensen, 2011). Endringer i det relasjonelle rommet er alltid tilstedeværende, men ved en transformasjon vil endringene være større i og med at det skjer store fysiske inngrep over en kort tidsperiode som endrer områdets tilstand betraktelig. Dette er tiltak med en større effekt enn endringene man ser ved en normaltilstand i byrommet, som kan påvirke byrommets strukturelle oppbygning. Planene om ny transformasjon vil også kunne bidra til en stor utskiftning av aktører som også kan påvirke det relasjonelle rommet (Massey, 2005). Kong Christian Fredriks plass er under kontinuerlig endring hele tiden slik som Massey (2005) påpeker selv i en «vanlig» situasjon, men planene om transformasjon vil lede til større utskiftninger og endringer i byrommet som vil bidra til en større endring i det relasjonelle rommet, og at endringene vil skje i et høyere tempo som en følge av at byrommets tilstand endres (Bourdieu, 1984).

Informant 3 som er representant for GC Rieber som vil bygge i området sier følgende om planene:

Men det er ikke en klar linje for hvordan vi skal klare å lage elementer der når vi bygger ut, altså om 20 år. Vel plassen ser helt annerledes ut da. Det vil gå igjennom en transformasjon, men det er klart at de som da styrer denne utviklingen vil være veldig opptatt av å lage aktivitet. – Informant 3

Informant 3 viser til at søkelyset på å ha kvaliteter i byrommet som fordrer til aktiviteter kommer til å vedvare som et viktig punkt i utviklingen av området. En konsekvens som er nokså normal ved slike transformasjoner er at bolig- og leiepriser går opp som et resultat av at området

blir utviklet på en måte som er med på å gjøre området mer attraktivt som en del av en attraktivitetsdrevet utvikling (Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019). Spesielt i et tilfelle som Kong Christian Fredriksplass hvor det er planer for å erstatte noen av de eldre byggene hvor blant annet Bergen Kaffebrenneri (Informant 1) har lokaler. Informant 1 meddeler følgende om bygget de leier lokale i:

Før var det forskere her, nå er det datafolk. Dette bygget her, her oppe er det en radio, veldig gøy alternativ radio. Værs livet heter de, og så har du psykolog, forskere, kunstnere, vi har litt sjokoladeproduksjon oppe der, så er det oss i bunnen også filmselskap i toppen. Så det er veldig mye forskjellig. Et billig bygg å leie i, så det er fullt opp av folk som trenger et billig sted å leie. Så det er jo det, det er så interessant på dette området, det er så mye forskjellig. – Informant 1

Her påpeker Informant 1 at gunstige leiepriser i deres lokale gjør at mange forskjellige typer bedrifter leier i bygget og at den gunstige leieprisen tillater et mangfold blant aktørene som oppholder seg der som resulterer i en spennende sammensetning av aktører. Videre meddeler informant 1 at når bygget de leier i blir revet vil det bli dyrere å leie på Kong Christian Fredriksplass, og at dette kan medføre en fare for dette mangfoldet av aktører sin eksistens på Kong Christian Fredriksplass på grunn av økte priser, som presser de kapitalsvake aktørene ut av området. Med andre ord så frykter Informant 1 at planene om en ny transformasjon vil kunne lede til en gentrifiserende effekt der nybygg og oppgraderinger gjør området dyrere, hvor leien går opp, noe som flere av dagens aktører ikke har råd til å betale (Ferm, 2016). En slik gentrifiseringsprosess vil kunne føre til en stor utskiftning av aktører, hvor for eksempel Bergen Kaffebrenneri blir presset ut og en større mer bemidlet bedrift kan komme inn. Dette vil i så fall være et eksempel på det som Ferm (2016) omtaler som kommersiell gentrifisering der lokalt næringsliv blir byttet ut med andre forretninger med bedre økonomisk kapital, ved at det for eksempel etableres nye lokaler slik som det er planer om på Kong Christian Fredriksplass. Til sammenligning har man sett en utvikling i byrom og urbane områder i Oslo hvor leieprisene går opp som en følge av attraktiv byplanlegging med transformasjoner, hvor store internasjonale selskaper kommer inn i områdene hvor det tidligere var mindre lokalbaserte bedrifter som presses ut som en følge av at de ikke har noen sjanse mot de mer kapitalsterke internasjonale aktørene (Andersen og Skrede, 2017).

Videre kan transformasjonen ses i sammenheng med Richard Florida (2012) sine perspektiver om å legge til rette for den *attraktive byen*, der planleggingen av byområder rettes mot å tiltrekke seg et kapitalsterkt publikum for å skape økonomisk vekst, slik som tilfellet er i deler av Oslo

(Andersen og Skrede, 2017). Selv om Informant 3 ikke har uttalt at det er en slik type utvikling de ønsker, så vil en transformasjon av området ha en effekt som bidrar til å øke attraktiviteten ved at bygg og andre fysiske aspekter fornyes sammenlignet med dagens situasjon. Spørsmålet her blir om transformasjonen er områdeutvikling som er rettet mot offentligheten eller om utviklingen spesifikt er rettet mot en smal målgruppe som man ønsker å få inn i området for å skape økonomisk vekst (Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019). Hvis tilfellet er at Kong Christian Fredriksplass og Marineholmen utvikles med øye for den kreative klasse (Florida, 2012), så kan det diskuteres hvorvidt dette er en sosialt bærekraftig og inkluderende stedsutvikling (Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019; Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018). Det er viktig å påpeke at Florida har tatt til seg kritikken angående hvorvidt attraktiv planlegging er sosialt ansvarlig. I boken *The New Urban Crisis* (2017) beklager og anerkjenner Florida at planlegging for den kreative klasse er en planlegging som ikke er spesiell stedssensitiv og at det kan være problemer knyttet til sosiale aspekter som gentrifisering og sosial ulikhet når man har planlegging som tar utgangspunkt i kjøpesterke grupper.

I sosiokulturelle stedsanalyser er søkelyset på mer enn de fysiske aspektene ved steder og her kritiseres ofte planleggingen for å være for lite opptatt av menneskers oppfattelse av steder og hvilken betydning et sted har for de som bruker det (Røe, 2002; Røe og Vestbye, 2013; Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018). En attraktiv stedsutvikling fremmer ofte ensidige og positive sider ved et sted og kan sies å være stedsblind ved at en slik utvikling ikke er rettet mot den lokale befolkningen. Nyseth, Førde og Cruickshank (2018) nevner at planleggingen er stedsblind om den ikke evner å vise hensyn til et steds sosiale og komplekse innhold. I istedenfor velger de som planlegger ut en identitetsprofil for stedet, for å utvikle stedet som et attraktivt område. Kritikken av planlegging og spesifikt attraktiv planlegging kommer som en følge av at planleggingen ikke tar for seg komplekse, sosiale mekanismer ved steder og hvordan dette påvirkes, for eksempel gjennom en transformasjon som er planlagt for Kong Christian Fredriksplass (Mæland, 2022; Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018). Nyseth, Førde og Cruickshank (2018, S. 272) nevner følgende om den attraktive byen: «Problemet har vært at den attraktive byen ikke er for alle. Den bidrar ikke til et sosialt og kulturelt mangfold ettersom boligene og arbeidsplassene ikke er tilgjengelige for andre enn de kjøpesterke gruppene».

En mulig fare ved den planlagte transformasjonen på Kong Christian Fredriksplass kan være, om utviklere av byrommet ikke vektlegger perspektiver fra sosiokulturelle analyser eller kritikk av planlegging som stedsblind, er at byrommet mister mangfold og at byrommet ikke utvikles for dagens brukere av byrommet. Den attraktive byutviklingen kritiseres av Harvey (2008) for

å fremmedgjøre de av en lavere sosial klasse fra byen som en følge av at byen blir utilgjengelig å bo i for mennesker med en lavere økonomisk kapital på grunn av de høye prisene. Harvey (2008) omtaler byen som en menneskerett der alle mennesker skal ha tilgang til byen om de skulle ønske, men at moderne kapitalistisk byutvikling har bidratt til at byen blir fremmedgjort for de med lavere økonomisk kapital. Med et perspektiv hvor byen er en menneskerett vil en attraktiv utvikling på Kong Christian Fredriksplass kunne lede til en høyere grad av ekskludering, i og med at mennesker blir frarøvet deres rett til byen som en følge av deres økonomiske status (Harvey, 2008).

I Bjerkeset (2019) sine studier av Grønlands torg og Smalgangen kommer det frem aspekter ved disse byrommene som kan være relevant med tanke på utviklingen av byrom som Kong Christian Fredriksplass, særlig relevant er dette med tanke på planene om en ny transformasjon på Kong Christian Fredriksplass som kan lede til økt attraktivitet i området. Bjerkeset (2019) nevner følgende om hvordan funnene i studier om Grønlands Torg og Smalgangen kan brukes i utvikling av andre byrom:

Likevel er det en klart uttalt ambisjon blant norske politikere, planleggere og utviklere å skape levende og inkluderende bymiljøer og møteplasser. I den bestrebelse kan man gjøre lurt i å studere nærmere også den typen litt røffe, uryddige og hverdagspregede offentlige rom (...). Kanskje vil man da og bli mer oppmerksom på kvaliteter som kan gå tapt når byrom strigles og tilrettelegges for mer begrensede brukergrupper og konvensjonelle former for bybruk. Og med det vil man kanskje innse at om man rendyrker ønsket om orden, trygghet og komfort, dette som jo mange etterspør, så kan det motvirke nettopp det mangfoldige bylivet man også ønsker. (Bjerkeset, 2019, S. 69)

Hvis ønsket er at byrommet skal være mangfoldig og inkluderende så kan en se til det Bjerkeset (2019) nevner slik at en ikke mister de elastiske kvalitetene som i stor grad er årsaken til at enkelte byrom er såpass mangfoldig, spontane og inkluderende. Samtidig så er ikke byrommene som Bjerkeset (2019) tar for seg på Grønland prakt eksempeler på byrom. Grunnen til det er fordi de er preget av kriminalitet og ustabile rammer. Derfor er utfordringen innenfor byromsutvikling å skape mangfoldige inkluderende byrommet som også er trygge (Bjerkeset, 2019). Med tanke om å skape et trygt og mangfoldig byrom bør en finne en utvikling som bygger på de kvalitetene Kong Christian Fredriksplass har i dag, med en blanding av mange elastiske kvaliteter, men også en del stramme kvaliteter som skaper ro og orden. Nøkkelen er å skape utvikling som er balansert slik at byrommet ikke blir for rigid til slik at bylivsaktiviteter

ikke finner sted, samtidig som det ikke blir for elastisk slik at det står i fare for å bli preget av kriminalitet og uorden (Franck og Stevens, 2006; Aspen og Bjerkeset, 2015; Bjerkeset, 2019).

En risiko ved en eventuell attraktivitetsdrevet utvikling som kan komme med transformasjon er at byrommet kan bli stramt, med en homogen brukermasse og en lav grad av aktørmangfold, slik som i eksemplet med Tjuvholmen (Bjerkeset og Aspen, 2015). Informant 3 anerkjenner at det er en reell fare for at aktører som eksempelvis Bergen Kaffebrenneri kan forsvinne på grunn av denne transformasjonen og at disse kvalitetene som Bergen Kaffebrenneri har er viktig for bylivet slik det er i dag. Derfor vektlegges det at disse funksjonene som aktører som Bergen kaffebrenneri har må erstattes på en god måte om de skulle forsvinne ut av Kong Christian Fredriksplass. Informant 3 sier dette om funksjonen til kaffebrenneriet og hvordan man kan forsøke å erstatte kvalitetene som Bergen Kaffebrenneri har i fremtiden:

Hvordan du kan erstatte den funksjonen kaffebrenneriet har. Hvordan kan du introdusere det i noe nytt? Sånn at det? Det er jo forsåvidt ikke løst, men det kan jo komme inn i et nybygg i første etasje. At du legger til rette der. Men så var det derfor nevnt parkbygget, for det ligger jo rett på andre siden sånn at du plutselig lager forbindelser fra denne plassen inn i parken. – Informant 3

Her ser man at verdien av kvalitetene som Bergen Kaffebrenneri gir byrommet er høy og at de som forvalter området (GC Rieber Eiendom) er klar over hva en slik aktør bidrar med for byrommet. Grunnen til at en aktør som Kaffebrenneriet er såpass viktig for Kong Christian Fredriksplass, er fordi den er med på å bryte opp området med elastiske kvaliteter og tilbyr i relativ forstand noe spennende sammenlignet med mange av de andre aktørene i området som er knyttet til næring som er sentrert rundt en arbeidshverdag mellom 08-16. (Franck og Stevens, 2006; Førde, 2021) Bergen Kaffebrenneri tilbyr en uformell møteplass som mennesker oppsøker både i og utenfor arbeidstiden, hvor de kan utfolde seg sosialt. Dette er en aktør som har et mangfoldig klientell, som har forskjellige tilknytninger til området, og som befinner seg i området av ulike grunner (Informant 1). Hvis kaffebrenneriet forsvinner kan det ha innvirkning på den sosiale inkluderingen fordi dette er en kafe som tiltrekker seg et mangfold av forskjellige typer mennesker, som kanskje ikke vil oppsøke området om kaffebrenneriet forsvinner, fordi kaffebrenneriet er deres motivasjon for å komme til byrommet.

En annen konsekvens vil være at ulike typer arrangementer som de arrangerer forsvinner som for eksempel den ukentlige gratis kaffesmakingen (Informant 1). Et slik tap vil innebære tap i aktiviteter i byrommet, deriblant aktiviteter med sosialt inkluderende mekanismer, med mindre

man finner en god måte å erstatte Bergen Kaffebrenneri (Scorgie og Forlin, 2019). Selv om informantene anser planene for Marinholmen som spennende hvor kvaliteten i byrommet kan øke, så er de også klar over at det er viktig å utvikle byrommet på en måte hvor man sørger for å beholde de gode kvalitetene som er der i dag og tar de med seg videre inn i utviklingen området (Informant 1; Informant 2; Informant 3). Et aspekt som vil være krevende å erstatte uavhengig av hvilke aktører som kommer inn for Bergen Kaffebrenneri og andre som bli presset ut av høyere leiepriser, vil være å erstatte den identitetsbærende effekten slike aktører har hatt på Kong Christian Fredriksplass.

Informant 1 forteller at de har vært i området siden det var et lukket område og at de har vært en del av den store utviklingen som har skjedd på Kong Christian Fredriksplass. Bergen Kaffebrenneri har vært på stedet under store deler av utviklingen av det man kjenner som Kong Christian Fredriksplass i dag, noe som gjør at de er en aktør som folk assosierer med stedet og har et forhold til. Hvis Bergen Kaffebrenneri skulle forsvinne fra Kong Christian Fredriksplass så ville dette være et stort tap for identiteten til byrommet, og et tap av det man kan regne som en viktig del av byrommets historie (Sanchez, 2010). Hvis området blir meget attraktivt, er det nærliggende å tro at det vil komme inn store aktører med sterk økonomisk kapital, noe som kan bety at større kjeder kommer inn. Hvis det skulle skje kan en gå fra å ha et særegent lokalt ankret serveringssted, til å få inn en internasjonal kjede, som vil kunne bidra til å gi området økt grad av stedsløshet fordi det er mindre særegent å ha et kulturelt tilbud man finner «alle» andre steder i verden enn å ha et helt unikt tilbud som man ikke finner andre steder (Sanchez, 2010; Seamon og Sowers, 2008).

7.5 Oppsummering av kapitlet

I dette analysekapitlet har jeg tatt for meg en rekke ulike aspekter som er knyttet opp mot det aktørene på Kong Christian Fredriksplass og hvordan de er med i planleggingen og tilretteleggingen av aktivitet i byrommet. Jeg har også tatt for meg fremtidsperspektiver. Det kommer frem at aktører knyttet til Kong Christian Fredriksplass i stor grad legger til rette for aktivitet og at området innehar en rekke elastiske kvaliteter som gjør det mulig å gjennomføre arrangementer og legger grunnlag for at spontane aktiviteter kan forekomme (Informant 1, 2, 3; Førde, 2021; Bjerkeset og Aspen, 2015; Franck og Stevens, 2006).

Etter å ha sett på aktørene og deres roller i tilretteleggingen på Kong Christian Fredriksplass valgte jeg å se nærmere på midlertidighet og hvilke situasjon byrommet befinner seg i som en del av utviklingen mellom fortiden og fremtiden (Jørgensen, 2011; Førde, 2021). Her så jeg på

hvordan planene for Marineholmen kan utspille seg og hvilke utfordringer en transformasjon kan lede til med tanke på å beholde et mangfoldig byrom som er tilgjengelig for flest mulig, og stille spørsmål til hvorvidt dette er utvikling som bidrar til inkludering i byen (Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019; Nyseth, Førde og Cruickshank, 2018; Florida, 2012; Harvey, 2008). En slik transformasjon kan også påvirke menneskers stedssans ved at området blir forandret i så stor grad at identiteten til byrommet får en helt ny karakter, som påvirker personer sin oppfattelse og følelse knyttet til stedet (Rose, 1995; Sanchez, 2010; Seamon og Sowers, 2008). Planene om transformasjon er potensielt en trussel for aktørmangfoldet på Kong Christian Fredriksplass, og aktører som Bergen Kaffebrenneri kan stå i fare for å forsvinne (Ferm, 2016). Slik som Bergen Kaffebrenneri er i dag med på å tilføre byrommet et særegent tilbud, identitet og elastisitet, som kan være vanskelig å erstatte uavhengig av hvilke aktører som kommer inn i fremtiden. Det er fordi Bergen Kaffebrenneri har en spesiell posisjon og har vært en del av utviklingen på Kong Christian Fredriksplass som gjør det til en spesiell identitetsbærende aktør i området (Sanchez, 2010; Franck og Stevens, 2006).

8. Bruken av byrommet Kong Christian Fredriksplass

8.1 Hva brukes Kong Christian Fredriksplass til?

For å få en forståelse for funksjonen til byrommet Kong Christian Fredriksplass var det helt nødvendig å få på plass noen konkrete observasjoner av hva byrommet brukes til for å kunne danne et reelt bilde av hvordan byrommet fungerer. Her har jeg valgt å ta i bruk blant annet trafikkregistreringsobservasjoner og observasjoner med tellinger knyttet til hva byrommet brukes til. Denne kartleggingen er inspirert av fremgangsmåter som man ser innenfor bylivsundersøkelsesfeltet og jeg har spesifikt brukt Bergen Kommunes bylivsundersøkelse fra 2022 som inspirasjonskilde (Bergen Kommune *a*, 2022; Gehl og Svarre, 2013). Et av hovedargumentene for å ta i bruk slike observasjoner er for å få et datagrunnlag hvor en har konkrete tall på hva som foregår i området. Dette kan gjøre at en lettere kan forstå hvordan informantene oppfatter byrommet og hvilke perspektiver de har.

Tallene fra trafikkregistreringen viser at dette er et byrom mange bruker som en del av sin reisevei til jobb og skole. Det vises godt ved at trafikken i rushtiden er betydelig høyere enn utenfor denne tidsperioden (tabell 3). Videre ser man at majoriteten som beveger seg gjennom byrommet kommer til fots, mens det er en mindre andel som benytter seg av sykkel og elsparkesykkel. Til slutt er det en svært liten andel med andre trillende som beveger seg gjennom området som er barnevogn, skatere, rullestolbrukere og andre bevegelsesformer på hjul (tabell 3).

Tabell 3: Oversikt over hvor mange som beveger seg gjennom Kong Christian Fredriksplass og hvilke fremkomstmidler de bruker:

Trafikktelling Kong Christian Fredriksplass - 05.09.2022

Tidspunkt	Fotgjengere	Syklister	Elsparkesykler	Andre trillende
13:40	130	12	13	3
14:20	90	15	7	4
15:20	106	14	8	3
15:40	244	18	19	4
16:20	193	29	11	8

Tabell 4: Tabell over de som oppholdt seg på Kong Christian Fredriks plass. Tellingene er gjort av mennesker som åpenbart oppholder seg i byrommet og som ikke er forbipasserende:

Opphold i byrom Kong Christian Fredriks plass 07.09.2022

Tidspunkt	Sitte gratis	Sitte betalende	Står	Leker	Trener	Nødvendig aktivitet (ARBEID)
14:30	29	7	10	1	0	2
15:30	31	22	9	0	1	2
16:30	42	34	9	13	0	3

Tallene fra trafikkteellingen (tabell 3) stemmer godt overens med hvordan aktørene som ble intervjuet beskrev dette området. Under intervjuene ble det nevnt hvordan området fungerer som en del av reiseveien for mange personer som skal til byen fra Solheimsviken (Informant 1, 2, 3). Småpudden en gang og sykkel, som knytter Solheimsviken og Møhlenpris sammen blir nevnt som en viktig årsak til den store trafikken blant gående og syklende i området.

Figur 4: Småpudden på kart, kilde: Tjenestekart.no

Bilde 11: Bilde av Småpudden, Foto: Karsten Røise Hustad, 2023

Informant 2 sier følgende om funksjonen til Småpudden:

For akkurat denne plassen her tenker jeg at Småpudden har vært litt sånn alfa og omega. For den har gitt en tilstrømning og en og en kobling, så ble rommet mye mer tilgjengelig for veldig mange flere, samtidig som det ble en gjennomfartsåre for veldig mange som skal til sentrum eller parken. – Informant 2

Denne koblingen som informant 2 nevner kan man se i sammenheng med aspekter fra ansamlingsteori som brukes i sammenheng med å belyse sosial kompleksitet. Ansamlingsteori omhandler hvordan forskjellige ansamlinger og deres relasjon mellom ulike ansamlinger er med på å danne steder (Delanda, 2006). I tilfellet med Småpudden så er denne gang og sykkel broen i seg selv en ansamling som knytter ansamlingene Fløttmannsplassen og Kong Christian Fredriks plass sammen (se figur 4). De andre informantene nevner også viktigheten av Småpudden i forhold til de siste årenes utvikling av byrommet og som en positiv faktor med tanke på å gjøre område mer tilgjengelig, samt at det har vært avgjørende for at så mange bruker området som reisevei (Informant 1; Informant 3). Slik det kommer frem fra trafikkregistreringen (tabell 3) og i intervjuer med informanter, kan man argumentere for at Småpudden har vært en katalysator for endring, i form av at etableringen av denne broen har gjort at dette har blitt en populær fartsvei for myke trafikanter til og fra sentrum fra Løvestakksiden. Ser man på Delanda (2006) om ansamlinger så kan broen ha ført til en mye tettere relasjon mellom ansamlingene på begge sider av Puddefjorden, ved at Småpudden etablerer kontakt mellom Kong Christian Fredriks plass og Løvestakksiden.

Går vi videre til et annet parameter som har blitt tatt i bruk for å kartlegge området på en måte som er inspirert av bylivsundersøkelser, kan man se på tall som har blitt registrert for opphold i byrommet. Dette er en måling som sier oss noe om hva som skjer i byrommet og hvor mange som oppholder seg der over en viss tidsperiode. Tallene i Tabell 4 bekrefter at byrommet er et sted som mennesker bruker til mer enn transport. En kan se at det er ganske mange som tar i bruk sitteareal i byrommet, både de som er gratis og de hvor man må betale for å bruke, altså på kafeer og uteservering. En årsak til dette kan være det gode været som var den 07.09.22, men også fasilitetene byrommet har å tilby slik at folk velger å benytte dette stedet ovenfor andre konkurrerende lokaliteter når det er bra vær.

Som nevnt i forrige kapittel har Kong Christian Fredriksplass elastiske kvaliteter som kan legge opp til spontane aktiviteter og tilfeldige møter mellom mennesker. Annikken Førde (2021) har et eksempel på hva som kan skje i et byrom med elastikk: *For meg står en spontan «fotballkamp» midt i gågata i Tromsø som et godt eksempel på magien som kan oppstå når elastisiteten strekkes. En lørdag formiddag i februar 2018 opplevde folk som gikk i Storgata at ei lita gruppe unger inviterte dem inn i lek ved å slå en ball mellom beina på dem. Denne helt uforutsette handlinga gjorde folk overraska og perplekse, men åpna samtidig et helt nytt mulighetsrom for interaksjon. Og for en liten stund forandra det den småtravle handlegata til et sted for nye møter og relasjoner.* Anniken Førde (2021, S. 92)

Ser vi på Førde (2021) sitt eksempel i relasjon til bylivet på Kong Christian Fredriksplass kan jeg trekke frem et eksempel fra de kvalitative observasjonene. I dette eksemplet ble jeg vitne til spontan lek mellom fremmede barn på bystranden. Denne interaksjonen kan være med på skape nye relasjoner som kan ha en inkluderende effekt gjennom spontanitet og sosiale møter med kjente og ukjente (Førde, 2021; Bjerkeset, 2019).

Som tidligere nevnt er bruken av Kong Christian Fredriksplass allsidig og fremstår som et byrom som er tilgjengelig for alle der dem som vil tar i bruk området. Årsaker til dette kan ses i sammenheng med at byrommet er et åpent og har en udefinert utforming. Basert på Giddens (1984) sine perspektiver på hvordan visse premisser setter ordenen for hva som skjer på et sted, så er det få tydelige premisser og begrensninger ved de fysiske aspektene på Kong Christian Fredriksplass som tilsier at man må holde på med en spesifikk aktivitet. I tillegg er det heller ingenting i dataene som tyder på at de fysiske aspektene på Kong Christian Fredriksplass er utformet på en måte som gjør at folk ikke kan benytte seg av byrommet. Noe som kan underbygge dette er for eksempel at mennesker med barnevogn og rullestol har blitt registrert i trafikk tellingen (Tabell 3).

8.2 Døgnrytmen til Kong Christian Fredriksplass

Det daglige livet på Kong Christian Fredriksplass endrer seg mye i løpet av en dag. Det er store forskjeller på hvordan byrommet brukes og hvordan bylivet fremstår hvis man for sammenligner dagtid med ettermiddag- og kveldstid. Dette er også tilfellet i andre byrom som ble kartlagt av bymiljøetaten i Bergen kommune i 2021 (Bergen kommune a, 2022). Slik som Torgallmenningen som er Bergens mest besøkte byrom, brukes mest etter endt normalarbeidsdag, det viser både oppholdstillinger og antallet forbipasserende (Bergen kommune a, 2022, S. 43-45). Basert på det man ser i datamaterialet fra de kvantitative

observasjonene er det samme gjeldene for Kong Christian Fredriksplass, hvor det er betydelig økning i antallet som bruker byrommet og som beveger seg gjennom det i denne perioden (Tabell 3 og 4).

Funnene fra kartleggingen viser at mange av dem som benytter seg av byrommet på dagtid oppholder og beveger seg gjennom byrommet som en del av sin arbeidsdag og at byrommet bærer preg av arbeidsdagen på dagtid, noe som er naturlig da dette er et område med mange arbeidsplasser. I de kvalitative observasjonene kom det tydelig frem at byrommet i stor grad preges av jobbhverdagen, ved at mange benytter det som et sted for lunsjpauser og at en stor mengde av de forbi passerende tilsynelatende var på vei til jobbrelaterte sammenhenger. Mennesker hadde med seg pc-vesker og sekker som kunne tyde på at de skulle i jobb- eller studierelaterte aktiviteter. Det ble observert folk som var kledd for mer formelle møter og som hadde pågående telefonsamtaler som kan tyde på at de var på jobb. Disse observasjonene tilsier at Kong Christian Fredriksplass preges av arbeidsdagen under den normale arbeidstiden på hverdager. Dette er forståelig i og med at Marineholmen, hvor Kong Christian Fredriksplass ligger, er et område som hovedsakelig er et område for næring og studenter i form av handelshøyskolen BI og en mengde marin forskning (GC Rieber Eiendom *b*, 2022). Dette kan mulig endre seg noe hvis det blir regulert for boliger i de kommende årene, men dagens situasjon er slik at området er preget av næring og studenter (Mæland, 2022; GC Rieber Eiendom *b*, 2022). Andre byrom i Bergen er mest brukt like etter normalarbeidstiden, og det er dermed ikke uforventet at det er slik på Kong Christian Fredriksplass, spesielt med tanke på at dette er et område for arbeidsplasser og studenter (Bergen kommune *a*, 2022). At både Kong Christian Fredriksplass og andre byrom som har blitt forsket på i Bergen opplever høyest antall brukere like etter endt normalarbeidsdag kan henge sammen med at det er da mennesker har tid til å benytte seg av disse rommene, i og med at de ikke kan være på to steder samtidig og at de fleste er bundet til å være på jobb på dagtid (Bergen kommune *a*, 2022; Böcker og Jordhus-Lier, 2017). Dynamikken i byrommet er slik fordi vi har et strukturert samfunn der arbeidstider og sosiale praksiser i stor grad er knyttet til visse standarder og normer for hva som er forventet som gjør at de fleste mennesker jobber et sted mellom kl 07-16 på «vanlige» hverdager (Giddens, 1984).

Resterende empiri fra datainnsamlingen underbygger påstanden fra de kvalitative observasjonene som omhandler at Kong Christian Fredriksplass i stor grad bærer preg av en arbeidshverdaglig stemning på dagtid på normale arbeidsdager. Dette ser vi på tallene fra trafikkteellingen og spesielt på tallene som registrer hva mennesker holder på med når de

oppholder seg i byrommet. Tallene viser en økning i både forbipasserende som reiser gjennom byrommet og brukere av byrommet ved arbeidsdagens slutt. Informantene nevner også at tiden i døgnet har mye å si for hva som utspiller seg i byrommet og at bruken i stor grad endrer seg i henhold til tidspunkt (Informant 1 og Informant 3).

Senere på dagen, endrer karakteren av bruken av byrommet seg. Folk bruker området mer som et sted for rekreasjon på kveldstid i motsetning til dagtid da byrommet er preget av arbeidshverdagen. Mennesker som er der på kvelden bruker byrommet som et fritidsområde til å for eksempel gå tur, bade på sommeren, sitte på benker og være på Cornerteateret eller Bergen Kaffebrenneri. Disse menneskene har andre motivasjoner for å oppsøke byrommet enn de som oppholder seg der som en del av sin arbeidshverdag. Informant 2 nevner følgende på spørsmål om hvordan området brukes gjennom dagen:

Alt er veldig tilgjengelig. Nå er det et område, med mye liv rundt teateret på kveldstiden. Det er også viktig at det ikke bare er aktivitet på dagen sånn at hvis det bare er næring, så går folk hjem klokken 16. Så det er veldig bredt spekter av aktiviteter. Blanding av næring, kultur, servering som gjør at det er liv hele døgnet. – Informant 2

Informant 2 påpeker at det er viktig å ha forskjellige tilbud, som gjør at mennesker blir tiltrukket til området i løpet av hele dagen og ikke bare til en spesifikk tidsperiode. Det betyr at en kan legge til rette for at de som jobber i området kan komme i lunsjen for å spise og drikke kaffe på kafee, samtidig som man har ting som tiltrekker seg folk senere på dagen og til andre tidspunkter som helger og helligdager. Da er det gjerne folk som ikke jobber på Marineholmen som kommer innom for å ta en kaffe eller oppholde seg utendørs i byrommet. Som informanten opplyser så er dette mangfoldet av aktiviteter og tilbud som skjer i byrommet essensielt for at området ikke er dødt etter kl 16 på normale ukedager. Det at byrommet blir brukt i løpet av dagen, både i og utenfor normalarbeidstiden er et tegn på at Kong Christian Fredriksplass har kvaliteter som tiltrekker seg forskjellige typer mennesker i ulike settinger som bidrar til at området har en mangfoldig kvalitet, og er et område hvor man kan finne et mangfoldig byliv (Jacobs, 1961, Gehl, 2010).

At mennesker har forskjellige motivasjoner og årsaker for å ta i bruk Kong Christian Fredriksplass kan ha en stor betydning for deres oppfatninger av stedet. Hvilke sammenhenger en benytter et område til er avgjørende for menneskers opplevde følelse av stedet, samt hvilke assosiasjoner en har til området. En person som jobber på Kong Christian Fredriksplass kan assosiere området med en stressende jobbhverdag og vil derfor kanskje ikke ønske å oppsøke

stedet på fritiden fordi dette er et område som kun betyr jobb. Mens et menneske som benytter seg av byrommet på sin fritid kan oppleve stedet som et sted der man faktisk slipper unna hverdagens stress og man kan slappe av. Disse eksemplene viser godt hvordan stedssansen, altså følelsene man har til et sted, kan ha betydning for hvordan man benytter seg av stedet og hvordan man forholder seg til det (Cresswell, 2004). Med andre ord så kan Kong Christian Fredriks plass for noen hovedsakelig være et sted man assosierer med en jobbhverdag, mens for andre kan dette være et sted man oppsøker for å bedrive sosiale fritidsaktiviteter. Et sted har et mangfold av betydninger og oppfatninger basert på hvilket forhold en har til stedet (Warf, 2010; Cresswell, 2004).

Et aspekt som kan ha innvirkning for hvor forskjellige oppfatningene av et byrom kan være er hvordan byrommet er fysisk tilrettelagt, men også innholdet i byrom med tanke på elastiske og stramme trekk (Franck og Stevens, 2006; Aspen og Bjerkeset, 2015; Bjerkeset, 2019). Et byrom preget av stramme trekk, med streng regulering og en tydelig fysisk tilrettelegging slik som Tjuvholmen, oppleves mest sannsynlig mer likt av ulike mennesker i og med at tilstanden i dette byrommet har liten mulighet til å endre seg og er i liten grad preget av spontanitet og mangfoldige uttrykk (Aspen og Bjerkeset, 2015). Grønlands Torg og Smalgangen, vil derimot være gjenstand for et bredere spekter av stedsoppfatninger og kan påvirke menneskers stedssans i større grad, fordi det er et sted med mange flere uttrykk som en må ta stilling til (Bjerkeset, 2019). Basert på intervjuer med informanter og feltsamtaler som ble gjennomført på Kong Christian Fredriks plass kan en argumentere for at byrommet har to tilstander, en arbeidshverdaglig tilstand som i stor grad er preget av arbeidshverdagen og en kveldstilstand som i større grad er knyttet til at mennesker oppsøker stedet for rekreasjon. De to forskjellige tilstandene bidrar til ulike perspektiver på stedsoppfattelser der den ene er knyttet til at det er et sted for arbeid og det andre er knyttet til fritid (Cresswell, 2004).

Shields (1991) beskriver hvordan delte oppfatninger om et spesifikt sted kan være med på å skape felles stedsmyster om steder, som tar utgangspunkt i generaliserte beskrivelser av steder. I tilfellet med Kong Christian Fredriks plass er det ut fra oppgaven grunn til å tro at flere stedsmyster kan bli skapt i og med at byrommet har flertydighet som følge av de elastiske kvalitetene, som legger til rette for et variert byliv der det skjer mange forskjellige aktiviteter (Shields, 1991; Cresswell, 2004; Franck og Stevens, 2006). Et eksempel på en stedsfortelling som kan bli bygget om Kong Christian Fredriks plass kan være at Kong Christian Fredriks plass hovedsakelig fungerer som et byrom for næringslivet på Marineholmen. Måten denne stedsmysten kan skapes er gjennom blant annet informasjonen om området som er tilgjengelig

på internett, som i stor grad formidler Marineholmen og Kong Christian Fredriksplass som en del av en marin næringspark (GC Rieber Eiendom *b*, 2022). En annen måte denne stedsfortellingen kan bygges er gjennom samtaler mennesker har seg imellom som omhandler byrommet hvor Kong Christian Fredriksplass presenteres som et område for næring, som er en stedsfortelling som på mellommenneskelig nivå kan bli presentert som en etablert sannhet, selv om det er basert på subjektive oppfatninger og personlige tolkninger av stedet (Shields, 1991; Cresswell, 2004; Røe og Vestby, 2013). Akkurat det samme vil gjelde om det for eksempel presenteres en annen stedsfortelling, som for eksempel at Kong Christian Fredriksplass er det beste offentlige rommet i Bergen på sommertid (Informant 1). Selv om det kan være sannhet i begge disse stedsfortellingene så er det meget subjektive perspektiver på byrommet, som ikke nødvendigvis presenterer et helhetlige nyanser av Kong Christian Fredriksplass. Disse to stedsfortellingene kan utvikle seg til å bli diskurser om stedet som videre kan bli stedsmyter som der flere mennesker deler det samme synet om stedet (Shield, 1991; Røe og Vestby, 2013).

Her ser man at det kan skapes ulike representasjoner basert på hvilke følelser og oppfatninger man har knyttet til stedet (Warf, 2010; Cresswell, 2004). Selv om stedssans er individuelt og det er opp til individet å gjøre opp sin mening om Kong Christian Fredriksplass, så må en ikke se vekk i fra hvordan utenforstående aktører og individer kan være med på å påvirke individuelle stedsoppfatninger. Ekstern påvirkning av stedsoppfatninger skjer mellom mennesker i samtaler i det daglige, men også gjennom media og andre digitale flater som kan ha en ekstra stor innflytelse på hvordan stedsmyten dannes gjennom blandingen av det imaginære og generaliseringer fra virkeligheten (Shields, 1991). Det mediafokuset som Kong Christian Fredriksplass har hatt er i stor grad knyttet til positive assosiasjoner og positiv omtale som kan være med på bygge opp en positiv ladet stedsmyte (Bergen kommune *a*, 2022; Mæland, 2022). Stedsmyter kan være en viktig del av et steds struktur i og med at mange forventinger er knyttet til et sted gjennom disse generaliserte representasjonene som kan ha en betydning for et steds utvikling som en følge av borgere sine forventinger til stedet (Shields, 1991; Giddens, 1984). Ser man på strukturene i bylivet ved Kong Christian Fredriksplass, så kan en argumentere for at det er et område hvor aktiviteter i byrommet foregår innenfor det man en anser som akseptabel aktivitet i henhold til både konkrete strukturelle institusjoner som ordensmakter, men også i henhold til sosiale strukturer knyttet opp mot forventninger og normbasert oppførsel (Giddens, 1984). Videre har også aktørene på Kong Christian Fredriksplass som GC Rieber Eiendom og Bergen Kaffebrenneri godt av at de dominerende diskursene innenfor stedsfortellinger om Kong Christian Fredriksplass blir knyttet til positive

assosiasjoner, og derfor kan man ikke se bort ifra at de aktivt tar del i å påvirke meningsdannelsen ved for eksempel å være aktive i ulike medier (GC Rieber Eiendom b, 2022). Å skape dominerende stedsfortellinger om et sted kan være helt avgjørende innenfor områdeutvikling og omdømmebygging for steder, og det er derfor en ofte kan se for eksempel slagord som en del av et steds satsing på omdømmebygging. Positive stedsfortellinger vil være med på å gjøre omdømme til et sted bedre. Selv om stedsmyten kan være med på å definere hva Kong Christian Fredriksplass betyr for mennesker, så er det viktig å huske på at personers meningsdannelse er subjektiv og vil variere fra individ til individ (Cresswell, 2004). Et byrom som Kong Christian Fredriksplass som har en rekke elastiske kvaliteter og som er relativt åpent, kan ha veldig mange forskjellige tilknyttinger hos befolkningen og derfor vil mange ha forskjellige oppfatninger av hvordan de opplever byrommet. Derfor er det ikke gitt at stedsmyter dominerer meningsdannelsen om Kong Christian Fredriksplass i like stor grad som andre steder, som for eksempel «Straxtunnelen» på Gyldenpris hvor stedsmyten står sterkt (Lundeberg og Mjåland, 2017; Shields, 1991; Franck og Stevens, 2006).

Per Gunnar Røe (2002) påpeker at det i utvikling av steder burde være et større fokus på aspekter knyttet til sosiale elementer som ulike interesser, ståsteder og meningssystemer fordi disse elementene er komplekse, noe som kan forårsake store negative konsekvenser om det ikke er gjort rede for i planleggingen. Dette er relevant med tanke på transformasjon på Kong Christian Fredriksplass, hvor det kan være mange ulike perspektiver på hvordan byrommet skal utvikles. Tar en i bruk en tilnærming inspirert av sosiokulturell analyse i utviklingen av Kong Christian Fredriksplass så kan det sørge for at flere stemmer blir hørt og flere perspektiver blir sett, noe som kan bidra til en mer inkluderende og demokratisk stedsutvikling (Røe, 2002; Røe og Vestby, 2013; Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019).

8.3 Værforhold og årstid sin påvirkning for livet på Kong Christian Fredriksplass

Det var meget godt vær under tellingen, noe som mest sannsynlig gir utslag på tellingene, for eksempel ved flere badegjester og sittende sammenlignet med hva det kunne ha vært på en gråværsdag. Det kommer frem i intervjuene at en av årsakene til at mennesker velger dette byrommet som oppholdssted på finværsdager på sommerhalvåret kan være at bystranden på Kong Christian Fredriksplass er et av få strand- og badetilbud sentrumsnært i Bergen (Informant 1; Informant 2). Informant 1 sier følgende om strandens betydning for aktiviteten i byrommet:

(...) Om sommeren betyr stranden veldig mye ved at man kan bare gå ned etter jobb i stedet for å reise til syden eller finne strand langt ute i Sandviken og om vinteren er det veldig mange som vinterbader her. – Informant 1

På sommeren når det er godt vær, slik som under tellingen av opphold i byrommet så ser man at dette er et mye brukt område. Videre så uttrykker alle informantene at dette er et byrom hvor bruksgraden i stor grad varierer med tanke på værforholdene (Informant 1; Informant 2; Informant 3). Dette støttes også av tallene fra Tabell 4 ved at mange oppholder seg og bruker byrommet når det er gode værforhold.

Årstiden og værforholdene er nokså åpenbare faktorer når det kommer til bruken av Kong Christian Fredriksplass, men de burde nevnes og diskuteres fordi de er såpass viktige for all aktiviteten som skjer i byrommet. I intervjuene med informantene vektlegger samtlige at været er ekstremt avgjørende for bruken av byrommet, og at det kanskje er den mest avgjørende enkeltårsaken for hvorvidt folk velger å oppholde seg i byrommet. Når været er dårlig så velger folk å holde seg inne, mens når solen er fremme så ønsker folk å oppholde seg i byrommet i og med at det er en lokalitet med gode solforhold, og om sommeren kan man benytte seg av bystranden. I starten av september når jeg holdt på med datainnsamling var været strålende og en rekke mennesker benyttet seg av det gode været og tok i bruk stranden, badet, og satt på uteserveringen(e) med forfriskninger (Tabell 4). Dette sto i sterk kontrast til når det var dårlig vær på Kong Christian Fredriksplass, da var det stort sett folk som skulle til og fra jobb eller andre nødvendige aktiviteter som beveget seg i området.

Informant 3 formidlet følgende: «Veldig mye forskjellig som skjer, selvfølgelig veldig avhengig av vær, det betyr mye». Her påpeker informanten at været legger grunnlaget for hvor mye aktivitet det er i området og at det skjer mere ting som for eksempel arrangementer også lignende om det er gode værforhold og at dette er en dominerende faktor for oppslutningen for aktiviteter og arrangementer som skjer i byrommet. Informant 1 som er representant fra Bergen Kaffebrenneri sier at været er direkte avgjørende for bedriften:

Solen har veldig mye å si for omsetningen. Det kan jeg se ut ifra været, når vi har sol her, så er det jo en kjempefin plass å sitte, og om sommeren er det jo i ukedagene masse folk her når været er bra. – Informant 1

Det er nokså selvforklarende at været er en helt avgjørende faktor for livet i byrommet, spesielt når mesteparten av området er utendørs uten tak. Det vil ikke være mange som frivillig velger å komme til Kong Christian Fredriksplass om det stiregner, og dette gjelder for alle åpne

byrom. Hvis det er dårlig vær så er det mer å være innendørs. Men det som aktørene er klar over og aktivt jobber mot er å gjøre Kong Christian Fredriksplass til et attraktivt område å velge når været tillater det. Informant 1 nevner følgende om hvordan været er avgjørende for bruken om sommeren:

Sommeren, det er altså veldig forskjellig fra år til år, men om sommeren så betyr stranden veldig mye. At man bare kan gå ned etter jobb på stranden i stedet for å reise til syden eller finne en strand langt ute i Sandviken. – Informant 1

Her ser man altså at Kong Christian Fredriksplass kan ha et fortrinn i konkurransen med andre byrom om sommeren i og med at byrommet har en strand som folk ønsker å benytte ved godt vær. Et aspekt som kom frem mye i dataene er at folk trives på Kong Christian Fredriksplass på grunn av solforholdene. Dette kan være med på å bygge stedsmyten om Kong Christian Fredriksplass som et solrikt sted med gode badeforhold om sommeren (Shields, 1991; Rose, 1995; Warf, 2010). Selv om Kong Christian Fredriksplass for mange kan være et sted hvor de har positive assosiasjoner hvor de anser byrommet som et fint sted å være, utelukker dette ikke at individer kan ha en negativ følelse knyttet til stedet (Cresswell, 2014). Selv om byrommet er fint rent fysisk og har en rekke aktivitetstilbud kan mennesker ha vonde opplevelser knyttet til episoder som har utspilt seg på stedet. Disse følelsene kan vedvare uavhengig av hvor fint stedet er. Slike episoder kan være knyttet til vold, støy eller andre faktorer som gjør hele personens stedssans negativ (Cresswell, 2004; Rose, 1995). Hvis dette er knyttet til et miljø som oppholder seg i byrommet og at flere føler seg utilpass i området kan man anse det som en ekskluderende faktor (Shields, 1991; Warf, 2010; Cresswell, 2014). Basert på datainnsamlingen er det lite som tyder på at Kong Christian Fredriksplass er et område hvor «farlige» kriminelle miljøer opererer.

8.4 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet har jeg sett nærmere på hvordan Kong Christian Fredriksplass brukes og hvilke faktorer som er viktig for bruken av byrommet. Bruken av byrommet varierer i stor grad basert på hvilket tidspunkt det er. I og med at området har mye næring og dermed mange arbeidsplasser, samt handelshøyskolen BI så preges byrommet på dagtid i stor grad av at folk er i arbeid og oppholder seg i og rundt byrommet som en følge av nødvendighet. Utenfor normalarbeidstiden oppsøker folk byrommet med andre motivasjoner fordi de ønsker å være der på grunn av rekreasjonelle årsaker. Her ser man diversiteten i motivasjoner for å bruke Kong Christian Fredriksplass og hvordan tilknyttingen og forholdet man har til stedet kan utspille seg

(Informant 1; Böcker og Jordhus-Lier, 2017; GC Rieber Eiendom, 2022; Mæland, 2022). Et annet aspekt som har veldig mye å si for bruken av Kong Christian Fredriksplass er årstid og værforhold, som selvfølgelig er helt avgjørende for hvorvidt et utendørs byrom blir brukt eller ikke. Men det er visse kvaliteter Kong Christian Fredriksplass har som tiltrekker seg mennesker når det er godt vær, knyttet til solforhold og de ulike aktivitetstilbudene man finner i byrommet. Stedsmyter og stedssans er viktig aspekter med tanke på både døgnrytme og værforhold på Kong Christian Fredriksplass, fordi forholdet man har til stedet i stor grad påvirkes av motivasjonene man har for å være i byrommet og hvordan det oppleves å være i byrommet. Som diskutert så kan det skapes veldig mange forskjellige stedsoppfatninger for dette byrommet fordi det er såpass elastisk og udefinert, og det er en arena for mange forskjellige aktiviteter (Cresswell, 2004; Franck og Stevens, 2006). At mennesker har ulike stedsoppfatninger av byrommet påvirker hvilket forhold man har til byrommet, og stedsoppfatningene vil også kunne ha noe si for hvorvidt mennesker ønsker å oppholde seg i byrommet eller ikke. Stedsbilder og menneskers stedsoppfatninger er noe Røe (2002) argumenterer for at burde bli betraktet i planleggingen for å ivareta viktige aspekter ved steder som innbyggere liker og for å være demokratisk i utviklingen av steder. I en forlengelse av dette kan en se på Nyseth, Førde og Cruickshank (2018) sin kritikk av planleggingen, hvor de kritiserer den for å være stedsblind og ikke ta hensyn til komplekse stedlige kontekster. Disse perspektivene er relevant for utviklingen og planleggingen av det fremtidige Kong Christian Fredriksplass.

9. Konklusjon

I analysekapitlene over har jeg gjennom presentasjon og fortolkning av de empiriske dataene fått et innblikk i hvordan aktører på Kong Christian Fredriksplass spiller en rolle i tilretteleggingen for det sosiale livet i byrommet og formidlet hva som skjer i byrommet. Videre har jeg kartlagt hvilke mekanismer som gjør at mennesker benytter seg av Kong Christian Fredriksplass. I dette kapittelet knytter jeg empirien opp mot teori for å gi svar på hovedproblemstillingen og de tre underproblemstillingene. Jeg konkluderer først på de tre underproblemstillingene for så å ta opp hovedproblemstillingen.

9.1 Er den Fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass sosialt inkluderende?

Basert på funnene som ble gjort i kartleggingen av den fysiske utformingen på Kong Christian Fredriksplass så finner en indikasjoner på at de fysiske forholdene i byrommet legger til rette for at dette kan være et sted som fungerer som en arena for sosial inkludering. Grunnlaget for å kunne argumentere for at Kong Christian Fredriksplass fysiske kan bidra til inkludering tar utgangspunkt i at byrommet er universelt utformet, som vil si at byrommet er lagt til rette for at det skal kunne brukes av flest mulig mennesker (Lid, 2021; Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2021). Møbleringen i byrommet bidrar til å legge til rette på en måte som gjør det behagelig å oppholde seg i området i lengre perioder, ved at det er mange tilgjengelige sitteplasser som er både gratis og betalende. Sitteplassene er satt opp på en måte som gjør det mulig å holde samtaler og bruke byrommet som en sosial møteplass (Gehl, 2010).

Et aspekt som kan gjøre at byrommet i stor grad endrer uttrykk både i sosiale og fysiske strukturer er midlertidige installasjoner (Jørgensen, 2011). Midlertidige installasjoner som er i byrommet i en begrenset periode og som senere flyttes, kan ses i sammenheng med det Agnew (2011) omtaler som mobile locales, altså fysiske elementer som kan flyttes til og fra byrommet. Midlertidige fysiske objekter og installasjoner kan endre byrommets universelle utforming ved at de midlertidige fysiske aspektene som endres, rokker ved det som i utgangspunktet gjør byrommet tilgjengelig for alle. Større arrangementer kan endre på byrommets fysiske utforming midlertidig i så stor grad at hele byrommet endres og kan bli utilgjengelig for enkelte grupper. Utgangspunktet her er at Kong Christian Fredriksplass er fysisk utformet på en måte som gjør at byrommet burde kunne være en arena for sosial inkludering, men at midlertidige endringer i byrommet kan utfordre dette.

Det er viktig å påpeke at byrommets i form av den fysiske utformingen kan anses som et område hvor det er muligheter for sosial inkludering, først og fremst fordi det ikke forekommer momenter som hindrer sosial inkludering. Sosial inkludering oppnås gjennom at mennesker har mulighet til å delta i samfunnet, så forholdet mellom mennesket og de fysiske aspektene kan ikke være grunnlag for å si hvorvidt noen er sosialt inkludert eller sosialt ekskludert, men som Gehl (2010) påpeker så er det visse kvaliteter ved byområder som gjør at steder fungerer som arenaer for sosiale møter eller ikke. Her argumenterer jeg for at Kong Christian Fredriksplass er et byrom hvor mye ligger til rette for sosial samhandling og dermed er et byrom som har gode fysiske kvaliteter for å skape et inkluderende byrom.

9.2 Hvordan legger aktører til rette for byliv på Kong Christian Fredriksplass, og hvordan påvirker dette sosial inkludering?

I dette prosjektet har lokale aktører som opererer i og rundt byrommet Kong Christian Fredriksplass vært utgangspunktet for mye av dataene som er samlet inn og flere av deres perspektiver har blitt presentert. Det er viktig å påpeke at disse aktørene ikke kan anses som helt objektive i og med at flere av de har en spesiell tilknytning til byrommet. Likevel er deres oppfatninger av stedet og deres innsikt svært verdifull fordi de tross alt har mye innsideinformasjon som man ikke finner hos andre. Det kommer frem at Kong Christian Fredriksplass er et byrom hvor de som eier og regulerer området (GC Rieber Eiendom) ønsker å legge til rette for mest mulig menneskelig aktivitet i byrommet og tar utgangspunkt i en tanke om at «Aktivitet skaper aktivitet», som også er et perspektiv som Gehl (2010) beskriver som en type strategi for å skape byliv. Sammen med områdeansvarlige som ønsker aktivitet, finner man serveringssteder som Cornerteateret og Bergen Kaffebrenneri som tilfører byrommet kulturtilbud, hvor disse aktørene er med på å holde arrangementer som utekinovisninger, teater og kaffesmaking. Disse aktørene tiltrekker seg ulike typer mennesker som er med på å gi byrommet et økt mangfold, fordi det kommer mennesker til disse aktørene som kanskje aldri ellers ville oppsøkt byrommet. Derfor vil jeg argumentere for at byrommet er elastiske i både reguleringen av byrommet, ved at det er nokså mildt regulert og åpent for en diverse aktiviteter, samt at aktører som Cornerteateret og Bergen Kaffebrenneri er med på å gi byrommet elastiske kvaliteter ved å være aktører som setter i gang arrangementer, samt å være uformelle møteplasser for et mangfoldig publikum (Franck og Stevens, 2006; Førde, 2021).

Som vist i kapittel syv, er det et stort engasjement for å skape et levende byliv på Kong Christian Fredriksplass. Aktiviteter og arrangementer i byrommet er muligheter for å skape sosial inkludering fordi dette er innganger for mennesker til å delta i samfunnet. Spesielt inkluderende

er lavterskels arrangementer hvor det kreves liten grad av sosial- og økonomisk kapital for å ta del. Å skape byrom som Kong Christian Fredriks plass med muligheter for sosial interaksjon nevner Nelson (2022) som en faktor for å skape sosial inkludering. Hvis man ser til eksempler i Norge så ser man at byrom som har elastiske kvaliteter, gjerne er arenaer for et mangfold av aktivitetsformer i større grad er inkluderende enn montome og mer regulerte byrom som kan frastøte seg mennesker fra byrommet (Bjerkeset og Aspen, 2015; Bjerkeset 2019). Kong Christian Fredriks plass har en mengde med elastiske kvaliteter og det er en rekke aktiviteter som finner sted i byrommet. Jeg vil argumentere for at Kong Christian Fredriks plass er et byrom hvor man finner sosialt inkluderende mekanismer og at byrommet er en arena med gode forutsetninger for å skape sosial inkludering.

Et viktig moment ved Kong Christian Fredriks plass er fremtidsplanene for området som innebærer en transformasjon hvor Marineholmen skal reguleres slik at det kan bygges boliger. Planene for transformasjon kan ha store konsekvenser for aktørmangfoldet på Kong Christian Fredriks plass, i og med at en transformasjon være en del av en attraktiv byutvikling som fører til gentrifisering, som kan lede til at mindre kapitalsterke aktører blir presset ut av byrommet (Ferm, 2016; Bergsli, Hanssen og Sirowy, 2019). Planene for Marineholmen som Kong Christian Fredriks plass er en del av, kan mulig være en trussel for byrommets mangfold, som en følge av at det kan bli et sted preget av kapitalsterke aktører og en utvikling som leder til et strammere byrom hvor det er mindre grad av spontanitet og mindre variasjon blant brukerne av byrommet. Hvis utviklingen av byrommet blir rettet mot attraktiv utvikling så kan det hindre den sosiale inkluderingen i byrommet og skape et byrom som ikke er ment for massene, men som er rettet mot en spesifikk gruppe mennesker, som Florida (2012) omtaler som den *kreative klassen*. For å ta vare på en rekke av de gode sosiale kvalitetene som en finner i byrommet i dag, så kan det være en ide å trekke inn aspekter fra sosiokulturelle stedsanalyser slik at utviklingen av området står i stil med hva mennesker tenker om området og tar hensyn til stedets kompleksitet i utviklingen ved å ta i bruk relasjonelle stedsperspektiver i planleggingen (Røe og Vestby, 2013; Røe, 2002).

På bakgrunn av dette vil jeg argumentere for at dagens tilstand på Kong Christian Fredriks plass er positiv med tanke på sosial inkludering ved at en finner mekanismer av sosial inkludering, i form av for eksempel gratisarrangementer og andre aktiviteter som finner sted i byrommet. Derimot står byrommet ovenfor en uviss fremtid i relasjon til sosial inkludering og mangfoldig utvikling, med tanke på planene for transformasjon av området. Med denne utviklingen kan byrommets elastiske trekk bli truet ved at brukerne av byrommet kan bli byttet med mennesker

i et høyere økonomisk segment, hvis utviklingen viser seg å ha en gentrifiserende effekt (Ferm, 2016). En slik utvikling vil kunne lede til et byliv preget av mindre mangfold og en dynamikk som preges av spenninger mellom de elastiske kvalitetene byrommet har i dag og de mulige stramme kvalitetene som kan komme ved en transformasjon. Det er flere elementer som kan lede til en utvikling som ikke er inkluderende, for eksempel gjennom gentrifisering og segregering, som kan gjøre byrommet til et monotont byområde med liten grad av mangfold. Derfor må de ansvarlige for byrommet være varsomme i planleggingsarbeidet, og vurdere byrommets sosiale kompleksitet, om de har et ønske om å ha et inkluderende og mangfoldig byrom.

9.3 Hvordan er det sosiale livet på Kong Christian Fredriks plass og hvilke faktorer er viktig for bruken av byrommet?

Basert på de kvantitative- og kvalitative observasjonene som er gjort på Kong Christian Fredriks plass så kommer det frem at dette er et byrom som en god del mennesker oppholder seg i, men også et byrom som mange bruker som en del av sin reisevei. Grunnen til at mange har dette som reisevei er fordi som Informant 2 opplyste, at dette er hovedfartsåren for gående og syklende fra Løvstakksiden til Bergen sentrum. Videre så er byrommet også et byrom som mange oppholder seg i, spesielt når det er godt vær ute. Det er nokså selvforklarende at et byrom brukes mer ved godt vær, men på Kong Christian Fredriks plass så er det godt tilrettelagt for «sommeraktiviteter» med uteserveringer og en bystrand som er nokså unikt som byrom i Bergen. Derfor er Kong Christian Fredriks plass et byrom som er spesielt godt besøkt på gode sommerdager fordi den tilbyr andre muligheter for aktivitet enn det mange andre byrom i Bergen gjør.

Det sosiale livet på Kong Christian Fredriks plass preges i stor grad av at byrommet har to tilstander, ved at det på dagtid i ukedager har en veldig arbeidshverdagslig uttrykk med at det er mange arbeidsplasser i området og at det hovedsakelig er mennesker som er på jobb som benytter seg av byrommet. På kveldstid, helger og helligdager endrer dette uttrykket seg fordi menneskene som oppholder seg i området på denne tiden oppsøker området på fritiden med helt andre motivasjoner enn de som har området som en arbeidsplass. Disse to uttrykkene eller situasjonene som byrommet befinner seg i, er viktig med tanke på menneskers oppfattelse av byrommet, noen har en stedssans knyttet til at dette er et område man kan oppholde seg i som en del av jobben, mens andre har en oppfattelse av at dette er et fint sted som man ønsker å bruke fritiden sin på. Det sosiale livet på Kong Christian Fredriks plass preges i stor grad av ulike døgnrytmer, hvor den hverdagslige settingen er nokså rolig og preget av arbeidslivet,

mens på kveldstid preges byrommet av mennesker som frivillig oppsøker byrommet for å bedrive rekreasjonelle aktiviteter. I arbeidet med observasjonene kom det frem at det skjer aktiviteter i byrommet som kan ha en inkluderende effekt, slik som at fremmede barn leker med hverandre på stranden.

9.4 Hvordan fungerer Kong Christian Fredriksplass som arena for sosial inkludering?

Under dette prosjektet har jeg sett på ulike aspekter ved byrommet Kong Christian Fredriksplass med et formål om å kunne vise hvordan byrom kan fungere som en arena for sosial inkludering. Her har jeg satt søkelyset på den konkrete fysiske geografien i byrommet og på det sosiale livet, og hvordan sosiale strukturer former byrommets innhold.

Den fysiske geografien ved Kong Christian Fredriksplass er i utgangspunktet utformet på en universell måte, med en møblering som legger til rette for at byrommet skal være en god arena rent fysisk for å være sosialt inkluderende. Byrommet er ved en «vanlig» tilstand utformet på en måte som legger godt til rette for sosial inkludering, men en kan finne unntak ved at byrommets fysikk endres midlertidig slik at byrommet kan miste kvaliteter knyttet til at utformingen er inviterende ovenfor alle mennesker..

Funn i dataene beskriver Kong Christian Fredriksplass som et byrom som i stor grad endrer seg basert på tidspunkter. Som et område med mange studenter og arbeidsplasser så er byrommet tydelig preget av arbeidsdagen på ukedager, og har et annet uttrykk på kvelder og helger. Aktiviteten som finner sted i byrommet, er i stor grad avhengig av været i og med at dette er et utendørs rom. Tallene fra oppholdsregistreringen viser at det er et godt antall med mennesker som ønsker å oppholde seg i byrommet. Funn fra datainnsamlingen tilsier at noe av den spontane aktiviteten som finner sted i byrommet kan defineres som aktivitet med mekanismer av sosial inkludering ved at det skapes nye relasjoner mellom fremmede mennesker.

Aktørene i byrommet legger til rette for at det skal være aktivitet og eieren av byrommet, *GC Rieber Eiendom*, har en filosofi om at aktivitet bidrar til mer aktivitet. Byrommet er regulert på en måte som gjør det mulig å holde på med mange aktiviteter. Disse eksemplene og andre funn i oppgaven viser at byrommet innehar elastiske kvaliteter som legger til rette for at en rekke aktiviteter finner sted i byrommet. Ulike aktivitetsformer i byrommet kan bidra til å øke den sosiale inkluderingen i ved å gi borgere muligheter til å delta på sosiale aktiviteter. Med store fremtidsplaner som inkluderer en transformasjon med spesifikke planer for Kong Christian Fredriksplass, dukker det opp noen spørsmål knyttet til hvem denne utviklingen er for. Nye

bygg og boliger kan medføre at priser går opp i området og at aktører som befinner seg i byrommet i dag må ut av området som en følge av at økte priser som kan lede til gentrifisering. Tap av aktører som befinner seg i området i dag kan lede til tap av stedsidentitet og at elastiske elementer blir borte fra byrommet. Dette kan påvirke menneskers stedsoppfatninger av Kong Christian Fredriksplass og deres forhold til byrommet. En kan med grunnlag i teori om stedsutvikling og gentrifisering stille seg kritisk til hvorvidt en utvikling med nye bygg og opprustning er en utvikling som fremmer sosial inkludering.

Basert på datagrunnlaget som ligger til grunn for oppgaven har man fått indikasjoner på hvordan Kong Christian Fredriksplass fungerer som en arena for sosial inkludering. Det har i oppgaven kommet frem at en kan finne sosialt inkluderende mekanismer i byrommet, for eksempel med arrangementer som finner sted i byrommet, fordi de kan gi mennesker en mulighet til å delta i samfunnet. Også spontane aktiviteter mellom mennesker i byrommet kan å bidra som mekanismer av sosial inkludering. Videre fant jeg ingen funn som tilsier at byrommet har tydelige ekskluderende trekk. Rommets fysiske utforming er stort sett åpen og udefinert, men med biltrafikk i byrommet så kan veier og parkeringsplasser anses som mer stramme trekk, som kan være en limiterende faktor for bylivet fordi dette er noe brukere må ta hensyn til. Også midlertidighet ved byrommet blir trukket frem som en faktor som kan påvirke byrommets inkluderende og ekskluderende mekanismer med store endringer over et kort tidsintervall.

Målet med denne oppgaven har vært å finne svar på følgende problemstilling: *Hvordan Kong Christian Fredriksplass fungerer som arena for sosial inkludering?* Med bakgrunn i kartlegging, teorigrunnlag og analyse blir hovedkonklusjonen som følgende: Kong Christian Fredriksplass er et byrom som egner seg for sosiale møter og det er en arena som også har et godt grunnlag for å skape sosial inkludering. Samtidig er det viktig å påpeke at det er aspekter som kan utfordre byrommets mekanismer knyttet til sosial inkludering og derfor er det ikke gitt at byrommet til alle tider har et sosialt inkluderende uttrykk.

9.5 Videre forskning

Denne oppgaven har belyst hvordan Kong Christian Fredriksplass kan fungere som en arena for sosial inkludering. Med tanke på videre forskning er fremtidsperspektivet som har blitt diskutert i denne oppgaven interessant. Forskning av byrommet under den planlagte transformasjonen, og etter den er fullført, er interessant med tanke på de funnene denne oppgaven har presentert. Transformasjonens effekt på elastiske og stramme kvaliteter vil være et spennende moment ved utviklingen, i relasjon til å ivareta et levende og spontant byliv.

Aktørbildet vil også være noe som en kan se nærmere på, og se på hvilke aktører som eventuelt overlever en transformasjon, og hva eventuelle aktørtap som for eksempel tap av Bergen Kaffebrenneri vil ha av betydning for byrommets liv. Et annet perspektiv som kunne vært interessant å belyse, som jeg savner i min egen analyse, hadde vært å ha med en del som gikk i dybden på brukerne av byrommet sine oppfatninger og perspektiver knyttet til byrommets utvikling.

Referanser:

- Agnew, J. A. (2011) Space and place, i Agnew, J. A. og Livingstone, D. N. (red.) *The SAGE Handbook of Geographical Knowledge*. London: SAGE Publications Ltd. S. 316-330
- Agnew, J.A., Shelley, F.M. og Pringle, D.G., (2003). Agnew, J.A. 1987: Place and Politics: the geographical mediation of state and society. *Progress in human geography*, 27(5), S.605-614.
- Alvesson, M. and Sköldberg, K. (2009) *Reflexive methodology : new vistas for qualitative research*. 2 utgave. London: Sage.
- Bengt Andersen & Joar Skrede (2017) Planning for a sustainable Oslo: the challenge of turning urban theory into practice, *Local Environment*, 22:5, S. 581-594, DOI: 10.1080/13549839.2016.123678
- Bergen kommune a (2022) *Byliv i Bergen*. Bylivsundersøkelsen 2021. Bergen: Bymiljøetaten. Tilgjengelig fra: <https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/bk360/5939120/Byliv-i-Bergen-Bylivsundersokelsen-2021-Bymiljoetaten> (Hentet 18.01.2023)
- Bergen kommune b (2022) *Her er de nominerte til Bylivsprisen 2022*. Tilgjengelig fra: <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/bymiljo/her-er-de-nominerte-til-bylivsprisen-2022> (Hentet 28.03.2023)
- Bergsli, H., Hanssen, G. S. og Sirowy, B. (2019) Byens offentlige rom som demokratiske arenaer, i Henriksen, I. M. og Tjora, A. (red.) *Bysamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget. S. 29-41.
- Bjerkeset, S. (2019) Bedre enn sitt rykte? Hverdagsbyrom som møteplass, i Henriksen, I. M. og Tjora, A. (red.) *Bysamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget, S. 55-69.
- Bjerkeset, S. og Aspen, J. (2015) Gaven til byen – Tjuvholmen og offentlige byrom, *Nytt Norsk Tidsskrift*, 32 (4), S. 329-340.
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Böcker, L. og Jordhus-Lier, D. (2017) Mobilitet i tid og rom, i Jordhus-Lier, D. og Stokke, K. (red.) *Sammfunnsgeografi: En innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, S. 275-288.

- Câmara, G., Sposati, A., Koga, D., Monteiro, A. M., Ramos, F. R., Camargo, E. og Fuks, S. D. (2004) Mapping Social Exclusion and Inclusion in Developing Countries, i Goodchild, M. F. og Janelle D. G. (red.) *Spatially Integrated Social Science*. New York: Oxford University Press, S. 223-238.
- Cameron, A. (2006). Geographies of welfare and exclusion: social inclusion and exception. *Progress in Human Geography*, 30, S. 396-404.
- Church, A., Frost, M. og Sullivan, K. (2000) Transport and social exclusion in London, *Transport policy*, 7(3), S. 195–205.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A Short Introduction*, John Wiley & Sons, Incorporated, Chicester.
- Creswell, J.W. og Creswell, J. D. (2018) *Research design: qualitative, quantitative & mixed methods approaches*. Utgave 5. California: Sage.
- Daly, M. og Silver, H. (2008). Social exclusion and social capital: A comparison and critique. *Theory and Society*, 37, S. 537-566.
- De Fine Licht, K. P. (2017) Hostile urban architecture: A critical discussion of the seemingly offensive art of keeping people away, *Etikk i praksis - Nordic Journal of Applied Ethics*, 11(2), S. 27-44.
- Delanda, M. (2006) *A new philosophy of society: assemblage theory and social complexity*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Dowling, R. (2016) Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 29-44.
- Dunn, K. (2016) Interviewing, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 149-188.
- Eriksen, G., Falkanger, T. og Reusch, M. (2022) Eiendomsrett, i *SNL*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/eiendomsrett>
- Florida, R. (2017) *The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class—and What We Can Do About It*. New York: Basic Books.

- Florida, R. (2012) *The rise of the creative class: revisited*. New York: Basic Books.
- Franck, K. A. og Stevens, Q. (2006) Tying Down Loose Space. I Franck, K. A. og Stevens, Q. (red.) *Loose Space: Possibility and Diversity in Public Life*. London: Routledge. S. 1-33.
- Ferm, J. (2016). Preventing the displacement of small businesses through commercial gentrification: are affordable workspace policies the solution?. *Planning practice and research*, 31 (4), S. 402-419.
- Førde, A. (2021). Magi når elastikken tøyes: Mangfold, eksperimenter og stedssensitivitet, i Pløger, J., Førde, A. og Sand, A.L (red.) *Improvisasjon. Byliv mellom plan og planløshet*. Oslo: Scandinavian Academic Press, S. 85-103.
- GC Rieber Eiendom a (2022) *En ny og pulserende bydel på Marineholmen*. Tilgjengelig fra: <https://www.gcrieber-eiendom.no/marineholmen/ny-bydel-marineholmen/> (Hentet 28.03.2023)
- GC Rieber Eiendom b (2022) *Vi inviterer bergenserne inn med festivaler og bading*. Tilgjengelig fra: <https://www.gcrieber-eiendom.no/omradeutvikling/baerekraftig-byutvikling/> (Hentet 17.04.2023)
- GC Rieber Eiendom (u.å) *Marineholmen*. Tilgjengelig fra: <https://www.gcrieber-eiendom.no/vare-omrader/marineholmen/#marinklynge> (Hentet 15.03.2023)
- Gehl, J (2010) *Byer for mennesker*. København: Bogværket
- Gehl, J. and Svarre, B. (2013) *How to Study Public Life*. Washington, DC: Island Press.
- Giddens, A (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, Polity Press, Oxford. Tilgjengelig fra: ProQuest Ebook Central. (Hentet 30.09.2022).
- Gidley, J., Hampson, G., Wheeler, L. & Bereded-Samuel, E. (2010). Social inclusion: Context, theory and practice. *The Australasian Journal of University-Community Engagement*, 5, S. 6-36.
- Gray, D. E. (2022) *Doing research in the real world (5th edition)*. Los Angeles: SAGE Publications
- Grønmo, S. (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Harvey, D. (2008) The right to the city, *New left review*, 53, S. 23-40.

- Jacobs, J. (1961) *The death and life of great American cities*. New York: Random House.
- Jordhus-Lier, D. og Stokke, K. (2017) Samfunnsgeografiske kjernebegreper, i Jordhus-Lier, D. og Stokke, K. (red.) *Sammfunnsgeografi: En innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, S. 45-61.
- Jørgensen, K.F (2011) *Temporære Byrom*. Oslo: Klima- og Miljødepartementet (tidligere Miljøvernsdepartementet)
- Kearns, R. A. (2016) Placing Observation in the Research Toolkit, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 313-333.
- Klima- og Miljøvernsdepartementet (tidligere Miljøvernsdepartementet) (2009) *Framtidens byer, klimavennlig byutvikling*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/subnettsteder/framtidens_byer/samlinger/nettverkssamling_bergen_okt2011/fb_bedre_bymiljo_ellen_husaas.pdf (Hentet 24.03.2023)
- Kommunal og moderniseringsdepartementet (2016) *Byrom – En Idehåndbok*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcd92a/byrom_idehandbok.pdf (Hentet 20.01.2023)
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021) *Universell utforming i planlegging*. Oslo: Regjeringen.
- Lid, I. M. (2021) Universell utforming, i *SNL*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/universell_utforming (Hentet 28.11.2022)
- Light, A. og Smith, J., M. (1998) Introduction: Geography, Philosophy, and Public Space, I Light, A. og Smith, J., M. (red.) *The Production of Public Space*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, Inc. S 1-16.
- Lundeberg, I. og Mjåland, K. (2017). Åpne russcener i Bergen etter stengingen av Nygårdsparken: En studie av strategi, tiltak og brukererfaringer. *Bergen studies in sociology*, 1/2017. Tilgjengelig fra: <https://bora.uib.no/bora-xmli/bitstream/handle/1956/15880/Sluttrapport%20%C3%85pne%20russcener%20i%20Bergen%20korrigert%20og%20endelig.pdf?sequence=5> (Hentet 05.10.2022)
- Massey, D. (2005) *For Space*. London: SAGE Publications Ltd.

- McGuirk, P. M. og O'Neil, P. (2016) Using Questionnaires in Qualitative Human Geography, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 246-272.
- Mæland, P. A. (2022) Nye planer for Marineholmen: - De første boligene kan stå ferdige i 2026, *Bergens Tidende*, 5. Desember. Tilgjengelig fra: https://www.bt.no/article/bt-rlMboA.html?mon_ref=retriever-info.com (Hentet 27.03.2023)
- Møhlenpris (2009) Møhlenpris, i *Bergen byleksikon*. Tilgjengelig fra: <https://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/arkiv/1425068> (Hentet 14.03.2023)
- Nelson, R. J. (2022) Social inclusion through the urban lens: a comparative analysis of neighbourhoods of residential racial homogeneity and heterogeneity in Cape Town, South Africa, *Proceedings of the 13 th Space Syntax Symposium*, 409, S. 1-26.
- Norman, D. A. (1998) *The Design of Everyday Things*. London: MIT Press.
- Nyseth, T., Førde, A. og Cruickshank, J. (2018) Fra attraktive steder til omtentksom by- og stedsutvikling – implikasjoner for planlegging?, i Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.) *Plan og Samfunn, system, praksis, teori*. Oslo: Cappelen Damm AS, S. 267-285.
- Nyseth, T. og Pløger, J. (2015) Perspektiver på steders tilblivelse, i Aure, M., Berg, N. G., Cruickshank, J. og Dale, B. (red.) *Med sans for sted*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, S. 47-60.
- Pløger, J. (2001) *Byens språk*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Rasmussen, C. (2021) Midlertidighet, stedsforståelse og langsiktig byutvikling, i Pløger, J., Førde, A. og Sand, A.L (red.) *Improvisasjon. Byliv mellom plan og planløshet*. Oslo: Scandinavian Academic Press, S. 171-189.
- Raymond, C.M., Kyttä, M. og Stedman, R. (2017) Sense of Place, Fast and Slow: The Potential Contributions of Affordance Theory to Sense of Place Frontiers, i *psychology*, 8, S. 1-14.
- Regjeringen (2019) *Om områdesatsing*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by--og-stedsutvikling/omradesatsing/om-omradesatsing/id2665874/> (Hentet 29.11.2022)

- Rose, G. (1995) Place and identity: a sense of place, i Massey, D. og Jess, P. (red.) *A place in the world?* Milton Keynes: The Open University, S. 87-133.
- Røe, P. G. (2002) Sosiokulturelle stedsanalyser – et supplement til de tradisjonelle stedsanalysene. *Plan*, 34, S. 76-81.
- Røe, P. G. og Vestby, G. M. (2013) Sosiokulturelle stedsanalyser: teorigrunnlag og metodologi, i Førde, A., Kramvig, B., Berg, N. G. og Dale, B. (red.) *Å finne sted: Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademika Forlag.
- Rye, K. (2022) *Da Postgirobygget gikk på scenen på Marineholmen Bystrand, var rammen perfekt: Sommeren tynte ut siste rest av varme og finvær og publikum var i feststemning.* (Bilde) Tilgjengelig fra: <https://www.gcrieber-eiendom.no/omradeutvikling/baerekraftig-byutvikling/> (Hentet 12.04.2023)
- Sánchez, M. E. (2010) Globalisation and loss of identity, *International Forum of Psychoanalysis*, 19: 2, S. 71-77. DOI: 10.1080/08037060903435158 (Hentet 04.10.2022)
- Scorgie, K. og Forlin, C. (2019) *Promoting social inclusion : co-creating environments that foster equity and belonging*. Bingley: Emerald Publishing.
- Seamon, D. og Sowers, J. (2008). Place and Placelessness, Edward Relph. DOI: 10.4135/9781446213742.n5.
- Shields, R. (1991) *Places on the margin*. London: Routledge.
- Short, J. R. (2021) Social Inclusion in Cities, *Frontiers in sustainable cities*, 3, S. 1-5.
- Sirowy, B. (2015) Offentlig rom i en kompakt by. i Hanssen, G., S, Hofstad, H. og Saglie, I., L. (red). *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget, S. 193-206.
- Smedsvig Landskap (u.å) *Handelshøyskolen BI og Kong Christian Fredriks plass*. Tilgjengelig fra: <https://smedsvig-landskap.no/projects/handelshoyskolen-bi-og-kong-christian-frederiks-plass/> (Hentet 14.03.2023)

Stratford, E., Bradshaw, M. (2016) Qualitative Research design and rigour, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 117-129.

Tjenestekart (u.å) *Tjenestekart*. Tilgjengelig fra:

https://kart.bergen.kommune.no/portal/apps/webappviewer/index.html?id=f08a732daca14dc6a0269a6b3db76a34&query=Bydeler_1743_0,AKRETS1,4 (Hentet 22.11.2022)

Urry, J. (2016) *What is the future?* Cambridge, UK: Polity. Hentet fra: https://web-p-ebscohost-com.pva.uib.no/ehost/detail/detail?vid=0&sid=800bee7a-d186-4ffa-9e12-be5e9965cde4%40redis&bdata=J_____nNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=1353369&db=nlebk (Hentet 04.10.2022)

Warf, B. (2010) Sense of place, i *Encyclopedia of geography*, Vol. 1, S. 2533-2534. SAGE Publications, Inc., Doi: <https://dx.doi.org/10.4135/9781412939591.n1022> (Hentet 04.10.2022)

Warf, B. (2010). Time-space compression. i *Encyclopedia of geography* (Vol. 1, S. 2841-2844). SAGE Publications, Inc., Doi: <https://dx.doi.org/10.4135/9781412939591.n1142> (Hentet 11.10.2022)

Winchester, H. og Rofe, M. W. (2016) Qualitative Research and Its Place in Human Geography, i Hay, I. (ed.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Don Mills: Oxford University Press, S. 3-27.

Winther, I. (2018) Det felles eide, *Plan*, 50(2), S. 1.

Zaheer, N. (2019) Da skatene var lovløse, *Nrk*, 9. Mai. Tilgjengelig fra:

<https://www.nrk.no/kultur/xl/30-ars-siden-oppheving-av-skateforbudet-1.14535838> (Hentet 11.11.2022)

Liste over vedlegg

Vedlegg 1: *Informasjonsskriv og samtykke*

Vedlegg 2: *Intervjuguide*

Vedlegg 3: *Spørreskjema*

Vedlegg 4: *Skjema for trafikk*

Vedlegg 1

Informasjonsskriv og samtykke

Dette er en henvendelse til deg hvor du kan velge å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å gjennomføre romlige undersøkelser, som bidrar til å få et innblikk i hvordan feltområdet fungerer. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å gjennomføre en romlig undersøkelse der en ser nærmere på hvordan feltområdet brukes, og hva de betyr for mennesker som benytter seg av dette rommet. Ved å ta i bruk metoder av observasjon, spørreundersøkelser og intervjuer, ønsker jeg å skape et grunnlag for å kunne besvare mine problemstillinger.

Problemstillinger:

- «Hvordan fungerer Kong Christian Fredriksplass som arena for sosial inkludering?»
- Hvordan oppfattes og brukes Kong Christian Fredriksplass?

Dette er et masterprosjekt som gjennomføres over to semestre (høst 2022, vår 2023).

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Geografisk institutt ved Universitet i Bergen er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet ved å svare på et spørreskjema, innebærer dette at du må bruke 3-5 minutter på å besvare et enkelt spørreskjema. Spørreskjemaet inneholder enkle spørsmål om hvordan og hvorfor du bruker de aktuelle byrommene. Dette kan være spørsmål som hvilke bevegelsesmiddel du tar i bruk eller hvilke sammenhenger du befinner deg i de gitte områdene. Dataene fra disse spørreskjemaene vil bli anonymisert slik at en ikke kan identifisere deltagerne. Dataene vil registreres digitalt i sammenheng med dataanalyse.

Hvis du deltar i prosjektet i form av et mer omfattende intervju, vil en måtte belage seg på at det vil ta mer tid. Lengden på et intervju kan variere, men en kan anslå at det vil ta deg mellom 20-45 minutter å delta i et intervju, avhengig av hvor mye tid og informasjon en trenger. Intervjuet vil inneholde spørsmål om hvilke tilknytninger vedkommende har til feltområdene og hvordan en oppfatter områdene. I et slikt intervju vil det også komme oppfølgingsspørsmål for å finne ut hvorfor deltagerne har de perspektivene/oppfatningene som de har. Hvis du som deltager tillater lydopptak, ønsker jeg gjerne å bruke det som et hjelpemiddel slik at en er sikker på å kunne videreformidle nøyaktig informasjon fra intervjuene. Et eventuelt lydopptak vil bli lagret på universitets egne servere og vil bli slettet umiddelbart etter de er transkribert. Som deltager i intervju vil du bli anonymisert slik at en ikke står i fare for å bli gjenkjent.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Som deltager vil du ikke kunne gjenkjennes i prosjektets publikasjon.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes [Mai 2023] Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres. Anonymiseringen i datainnsamlingsfasen vil bli gjort på følgende måte, Spørreskjema: Kun bruke kjønn (hvis oppgitt), Intervju: Bruke arbeidstittel/yrke så lenge det lar seg gjøre i henhold til spørsmål rundt identifisering av deltager. Om det ikke lar seg gjøre må eventuelt mere generelle begrep brukes for å beskrive deltageren slik at det gir relevans for prosjektet, samt å ivareta deltagerens personvern. Data som er anonymisert vil ikke slettes og vil kunne bli benyttet til videre forskning, i den grad en masteroppgave er relevant for annen forskning.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitet i Bergen har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Geografisk institutt ved Universitet i Bergen

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Vedlegg 2

Intervjuguide – masterprosjekt

- Hva betyr Kong Christian Fredriksplass for deg?
 - o Bedriftsmessig/jobbsperspektiv
 - o Privat
- Hvordan vil du beskrive området Kong Christian Fredriksplass og området rundt?
 - o Hva er rommenes bruksområder?
 - o Blir det til som følge av sosiale eller fysiske årsaker? (F.eks bystranda, spisesteder osv)
- Er det noe spesielt ved byrommet og eller området, som gjør det attraktivt å ha plassering her ?
- Hvorfor oppholder/beveger du deg i dette området? (Sosiale årsaker, jobb, skole, fritidsaktivitet? Etc)
- Når bruker du dette området? (Kveldstid, på dagen etc)
- Har du noen formening om hva området brukes til på dagtid vs for eksempel kveldstid?
- Opplever du endringer i området gjennom tid?
 - o Gjennom en dag, morgen vs kveld? Uke, normale ukedager vs helg/helligdag? Årstider Sommer vs Høst?
 - o Kan endringer gjennom tid påvirke graden av inkluderende eller ekskluderende mekanismer?
- Er det noen faktorer som gjør at man føler seg inkludert (velkommen) i dette området?
 - o Eksempler på dette?
- Er det arrangementer eller lignende som bringer folk til området?
 - o For eksempel bruktmarked på søndager, osv
- Er det faktorer som gjør at man ikke føler seg velkommen (ekskludert) i området?
 - o Eksempler på dette?
- Hvilken utvikling har du sett i området de siste 10-12 årene som du har drevet her?
- Hvordan ser du for deg utviklingen av dette området fremover? (Hele området med begge plassene + småpudden)

Vedlegg 3

Spørreskjema

Undersøkelse av byrom: Kong Christian Fredriksplass

Kong Christian fredriksplass er byrommet som ligger mellom BI handelshøyskole, Cornerteateret, Bergen kaffebrenneri og Småpudden. Denne undersøkelsen er en del av datainnsamling som er knyttet til en masteroppgave (Universitet i Bergen) som omhandler byrom, inkludering og ekskludering. Alle resultater fra denne undersøkelsen er totalt anonymisert.

1. Hvorfor befinner du deg på KCF-plass

Merk av for alt som passer

- Jobb/Skole
- Organiserte fritidsaktivitet
- Andre sosiale aktiviteter
- Passerer område på vei til andre destinasjoner
- Er her på egenhånd
- Annet

2. På en skala fra 1 til 10, der 1 er dårligst og 10 er best, hvor trygt anser du dette byrommet til å være?

Markér bare én oval.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. På en skala fra 1 til 10, der 1 er dårligst og 10 er best, hvor godt trives du i dette byrommet?

Markér bare én oval.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Når befinner du deg oftest i dette byrommet?

Merk av for alt som passer

- I arbeidstiden (kl 06 - 17)
- På kveldstid (kl 17 - 23)
- På natten (kl 23 - 06)

5. Hvis du har en betraktning, hvordan vil du si at dette byrommet har utviklet seg over de 10 siste årene?

Markér bare én oval.

- Området har blitt mer attraktivt
- Området har blitt mindre attraktivt
- Vet ikke/ har ingen betraktning

6. Kan du si hvorvidt det er den fysiske utformingen av byrommet eller det sosiale livet som tiltrekker deg til området?

Markér bare én oval.

- Sosiale aspekter (sosiale livet, relasjoner i området)
- Fysiske aspekter (arenaer som tilrettelegger for visse typer aktiviteter, natur, arkitektur osv)
- En kombinasjon av sosiale og fysiske aspekter
- Vet ikke

Vedlegg 4

Skjemaer for trafikkregistrering og registrering av opphold i byrom

Trafikkregistrering:

Trafikktelling/registrering

Trafikktellingen og registreringen av myke traffikanter gjøres ved tellesnitt hver time i 10 minutter

Dato:

Kommentar om vær/forhold:

Tidspunkt	Fotgjengere	Syklister	<u>Elsparkesykler</u>	Andre trillende

Opphold i byrom:

Opphold i byrom

Registrering av personer som oppholder seg i byrommet og deres aktivitet. Forbipasserende registreres ikke her i og med at de kun oppholder seg i rommet i en liten periode hvor målet kun er å passere. Registreringen skjer en gang hver time.

Dato:

Notat om vær/forhold:

Tidspunkt	Sitte gratis	Sitte betalende	Står	Leker	Trener	Nødvendig aktivitet (jobbe osv.)

